

SUMARI

4	
«L'ofici d'il·lustrar» <i>Ana Gimeno</i>	
10	
Infantil i Juvenil	
36	
Narrativa	
60	
Poesia	
78	
Assaig	
110	
Diversos llibres	
142	
«Tres generaciones de llibreters alcoians» <i>Sergi Verger</i>	
146	
Editorials valencianes	

Les circumstàncies que envolten el món editorial valencià han evolucionat de manera molt favorable en els últims 25 anys. En l'actualitat, comptem amb editorials de gran volada que publiquen llibres que es tradueixen a diverses llengües i que gaudeixen d'una projecció que va molt més enllà de l'àmbit local o autonòmic. Sens dubte, en els últims

temps som testimoni d'una línia clarament ascendent pel que fa al llibre valencià: han sorgit nous autors, s'han consolidat les editorials o n'han nascut de noves i, a més a més, ha crescut considerablement el nombre de lectors. És per això que, ara fa un any, aproximadament, es va encetar el projecte de Lletres Valencianes. La inten-

ció que va guiar, en tot moment, la creació d'aquesta publicació fou donar suport al nostre sector editorial i contribuir, així, a la difusió i promoció del llibre valencià. Es tractava, per tant, d'abraçar la producció de totes les nostres editorials, gran i menudes, i oferir, periòdicament, una panoràmica de les novetats que en treien al mercat. No

obstant això, la primera temptativa de Lletres Valencianes s'ha vist ben prompte immersa en una línia de superació que ens abocava a definir amb més precisió el projecte i a dotar-lo d'un criteri d'estricta professionalització, tant pel que fa al contingut com al continent. Així doncs, amb l'ànim de participar de l'esperit de millora qua-

litativa i de creixement quantitatiu que regeix l'àmbit editorial valencià, presentem el número 4 de Lletres Valencianes que incorpora una renovació de disseny, de pautes de coordinació i de criteri editorial. El resultat és una revista amb format de llibre-atès que, majoritàriament, s'adreça als professionals del llibre— i que comp-

ta amb un planter de col·laboradors d'avalada experiència i reconegut prestigi, tant en la crítica com en la creació literària. Per acabar, voldríem agrair la col·laboració de totes les editorials valencianes sense la qual no existiria no només aquesta revista, sinó la matèria prima de la qual es nodreix: el llibre valencià.

Rafael Coloma

L'ofici d'il·lustrar

Il·lustrar és un ofici, no és una afició. És l'art d'escriure amb imatges. Existeix un filó exquisit i nombrós d'aquest tipus d'autors que reivindiquen ser considerats com alguna cosa més que «decoradors de pàgines». Vicent Ferrer, el president de l'Associació Professional d'Il·lustradors Valencians –Apiv–, considera que la formació i la dignificació professional són les assignatures pendents del sector:

Vicente Ferrer,
president de l'Associació Professional
d'il·lustradors Valencians (Apiv)

La formació i la dignificació professional són les assignatures pendents del sector:

La il·lustració és un treball tan respectable i definit com qualsevol altre però el treball d'un il·lustrador és molt solitari. «Tal vegada per aquesta circumstància, tot i que hi ha una cantera important d'il·lustradors, es va retardar la creació d'una associació professional» explica el president d'Apiv, Vicente Ferrer. L'Associació Professional d'Il·lustradors Valencians es va formalitzar l'any 1997 després de diferents temptatives que no arribaren a quallar. Havia arribat el moment de disposar d'un lloc comú a partir del qual començar a conèixer el treball dels altres companys de professió i resoldre els problemes que, en la majoria dels casos, són comuns a tots els professionals d'aquest ofici.

La idea va sorgir d'un grup d'il·lustradors valencians, membres de l'Associació d'Il·lustradors Catalans. «Era ridícul que, tenint a València tants professionals d'aquest ofici, no tinguérem la nostra pròpia associació formalitzada» comenta Ferrer. A més a més, en el sector existia un interès per crear la federació d'il·lustradors i per tal que això fora possible, calia sumar als col·lectius de Barcelona i Madrid una nova associació que, en aquest cas era la de València. Estar federat, assenyala Ferrer «significava cobrar més força, disposar de més informació i obtindre majors avantatges per als associats» .

Vinyeta de Lina Vila

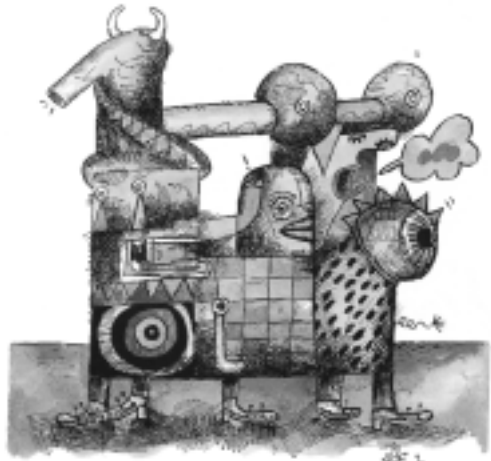
Avui en dia, el col·lectiu compta amb més de cent cinquanta socis: il·lustradors de llibre infantil, d'història, de disseny, de publicitat, de cartellisme i de Belles Arts, entre altres. «No som puristes», puntualitza Ferrer i entre nosaltres hi ha professionals de les més diverses branques dins de l'àmbit de la il·lustració. Potser –continua Ferrer– «persisteix encara una confusió terminològica i és habitual que els que fan publicitat, per exemple, pensen que no tenen res a veure amb els il·lustradors, però en les nostres exposicions han participat també fotògrafs i dissenyadors, perquè el seu treball s'ha considerat un treball d'il·lustració. Els problemes són comuns a tots, i en Apiv caben tots els que exerceixen aquest ofici des de qualsevol dels seus vessants».

Activitats de l'Apiv

Entre les activitats més destacades que ha organitzat l'Apiv es troben les dues exposicions *Animalada* i *Cinema de paper* fruit de les quals l'Apiv disposa d'un catàleg d'il·lustradors valencians que dona a conèixer gran part dels seus treballs.

Animalada va ser la primera exposició que es va realitzar, quan l'associació encara estava en procés de formació. Per a dur-la a terme, comenta Ferrer, «va caldre llogar una sala d'exposicions, però l'esforç va pagar la pena ja que van participar més de cent il·lustradors». L'èxit fou enorme i el Consorci de Museus va editar el catàleg de les obres exposades, que és una de les seues millors cartes de presentació». Amb la subhasta d'obres donades pels socis i simpatitzants van poder pagar el lloguer del local. Va ser, segons Ferrer, com tocar en el metro per poder pagar la guitarra, però els resultats van ser magnífics. En relació a les ajudes, explica el president de l'Apiv «en

Les editorials valencianes no donen molt de treball als il·lustradors. Hi ha més mercat a Madrid o a Barcelona.

Vinyeta de Txemacántropus

rebem algunes puntuals, però que no són suficients per a pagar un treball tan extraordinari en qualitat i esforç com el que hem fet a les dues exposicions».

Animalada ha recorregut la Comunitat Valenciana i l'última exposició organitzada per l'Apiv *Cinema de paper*, comença ara a circular per tot l'estat. Hi participen socis d'Apiv i també col·laboren fotògrafs i dissenyadors que han realitzat un treball d'il·lustració. Un total de 123 obres que van ser exposades en la Fundación Bancaixa i van ser visitades per més de 4.000 persones. En aquesta ocasió, el Consorci de Museus també es va fer càrrec del patrocini del catàleg i amb la seua ajuda, l'associació està buscant els llocs més interessants per a donar-li difusió.

Les exposicions han suscitat l'interés de professionals i persones alienes al sector. Prova d'això han estat les nombroses visites rebudes en ambdues convocatòries i «l'arribada massiva de nous socis que s'ha produït després de cada una d'elles» indica Ferrer. A més a més, l'associació va celebrar en Nadal una subhasta a la Societat General d'Autors -SGAE-, on van eixir a la venda reproduccions, esbossos i originals de cartells i altre tipus d'il·lustracions, amb un preu d'eixida de mil pessetes. La iniciativa, segons Ferrer, «va ser molt divertida, es va subhastar obres de qualitat i va ser una manera de recaptar fons per al col·lectiu».

Tant l'associació com la federació compten amb publicacions periòdiques. Apiv edita «Café», una fulla de tiratge curt, amb il·lustracions i informació puntual d'interés per al col·lectiu». «La i», editada per la Federació és de caràcter quadrimestral i es distribueix a través d'una subscripció que no és exclusiva per a socis.

Som considerats decoradors del text i sovint no ens inclouen en la portada dels llibres com a co-autors, encara que hi haja més il·lustracions que text.

Cartell de Paco Giménez

L'Apiv compta, des de fa unes setmanes, amb un nou local, situat en el número 5 del Passeig de la Farina: «un centre de reunió, que servirà per a activitats de l'Apiv, exposicions de socis, presentacions de llibres, xerrades, etc» explica Ferrer. L'Apiv, però, no és un club social, és un lloc comú en el qual els professionals d'aquest sector reben una llarga sèrie de serveis entre els quals es troba una borsa de treball per a empresaris o persones que necessiten en un moment donat un il·lustrador especialitzat en una de les facetes d'aquest ofici, també un servei d'assessoria jurídica que s'ofereix des de la federació, i una pàgina web (www.apiv.com) en la qual s'informa de totes les activitats. Els socis reben, a més, informació puntual relacionada amb la professió, assessorament per a presentar treballs i projectes.

Autors secundaris

L'il·lustrador se sent menystingut en el mercat editorial i publicitari. Al nostre país, la il·lustració s'utilitza sobretot en publicitat, però menys que en altres països. Pel que fa al mercat editorial, segons Ferrer, «les editorials valencianes no donen molt treball als il·lustradors, i afegeix, hi ha més mercat a Madrid o Barcelona». És comú, doncs, que un il·lustrador no visca exclusivament de les seves il·lustracions i que haja de buscar una segona ocupació per a eixir endavant, com a dissenyador gràfic o professor de dibuix, per exemple. A València, tradicionalment, hi ha molta vocació en aquest camp, però no es donen els instruments necessaris per a conduir-les. La formació dels il·lustradors és una de les assignatures pendents. En general els il·lustra-

Les assignatures pendents d'Apiv són la formació i la dignificació de la professió, cal molta autocrítica i més implicació en la vida professional amb un desig ferm de millorar-la.

Cartell de Jose Luis Ágreda

dors s'han format pel seu compte, o són autodidactes o procedeixen de Belles Arts o d'acadèmies privades. Abans Arts i Oficis tenia una assignatura d'il·lustració però, actualment, ha desaparegut. «La manca de formació específica, comenta Ferrer, és un inconvenient en molts sentits perquè la gent desenvolupa les seves vocacions però no sap què fer amb els seus dibuixos i no és del tot conscient que això que fa es pot convertir en una professió».

En quant a l'àmbit editorial, es considera l'escriptor com el vertader autor del llibre, mentre que els il·lustradors, afirma Ferrer «no som considerats autors gràfics dels llibres, no se'ns inclou en moltes ocasions en la portada dels llibres com a co-autors i encara que hi haja més il·lustracions que text, se'ns considera mers decoradors del text». «La prova és –continua Ferrer– que si a les biblioteques demanes un llibre pel nom del seu il·lustrador segur que no el troben». Les editorials promocionen els escriptors, els concerten entrevistes en mitjans de comunicació per difondre la seua obra i currículum. Tanmateix, el president de l'Apiv considera que als il·lustradors no se'ls tracta igual i que això constitueix un greuge comparatiu.

La il·lustració «no es pren prou seriosament, cal fer molts treballs per a poder dedicar-t'hi exclusivament i açò, en ocasions, deriva en “un tot val” que desvirtua la professió» considera Ferrer. Les assignatures pendents conclou el president de l'Apiv «són la formació i la dignificació de la professió, cal molta autocrítica i més implicació en la vida professional amb un desig ferm de millorar-la».

Ana Gimeno

És comú que un il·lustrador no visca exclusivament de les seves il·lustracions i que haja de buscar una segona ocupació per a eixir endavant, com ara dissenyador gràfic o professor de dibuix.

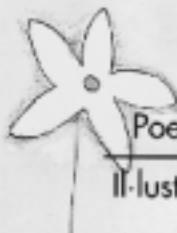
Cartell d'Alberto Botella

Vinyeta
d'Alejandra Hidalgo

Versos al Sol

Poemes: Empar de Lanuza
Il·lustracions: Matilde Portalés

Paraules com carícies

Els textos d'Empar de Lanuza, juntament amb les il·lustracions de Matilde Portalés, construeixen un món tendre i acollidor d'animalets, dolços, flors i estels per apropar d'una manera alegre i juganera la lectura als més menuts.

No sé perquè m'agraden tant els llibres per a xiquets, tal vegada perquè em retrauen a la infància, estranya edat

on tot impressiona, on tot és possible, com, per exemple, que els animals parlen, que les persones volen i que les flors i els estels somriuen.

Els alegres protagonistes dels poemes d'Empar de Lanuza –i dels dibuixos de Matilde Portalés– són ratolins, peixets, oques, fades bones que preparen pastissos boníssims i monstres que fan cosquerelles al llit, però sobre tot, són xiquets i xiquetes envoltats de paraules que els acaronen i que els mostren un món tendre i acollidor: de mantega i ametlles, roselles i móres, romaní, roure i pi fosc.

Per a apropar els llibres als més menuts, res millor que un volum de poemes curts, senzills, que parlen del seu món –el llit, el bressol, la motxilla-os-

set, els bolquerets, l'escola, però també el camí, la lluna, el sol, el riu, el pont, la mar–; el ritme i la rima conver-

teix cada text en gairebé una cançó fàcil de repetir, fàcil de memoritzar i de convertir, d'aquesta manera, la lectura en un joc: «Jo tinc una barqueta / per a gronxar-te. / Quan vénen grans onades / vaig a salvar-te, / si en vénen de petites / vaig a espantar-te. / Jo tinc una barqueta / per a estimar-te.» El recorregut per les il·lustracions, àgils, lleugeres, joioses, amb moviment, de Matilde Portalés completa aquesta publicació que, sens dubte, agradarà a mares i fills. Llegint llibres com aquest, és possible que fins i tot els pares arriben a sentir-pensar que els animals parlen, que algunes persones volen i que, de vegades, les flors i els estels també ens somriuen.

Arantxa Bea

Sabem què amaguen les ombres i els dimonis?

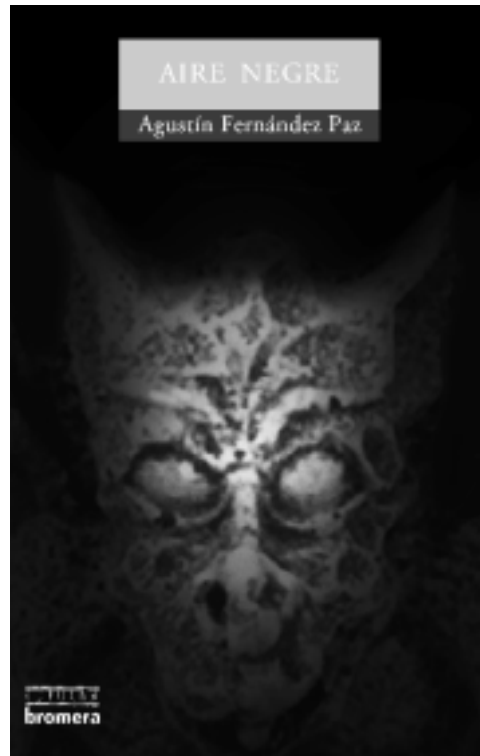
Dos dels darrers números de la col·lecció Espurna, de l'editorial Bro-
mera, indaguen en el món del que ens és desconegut perquè no
podem explicar-ho de manera racional, i per això ens fascina o ens
crea rebuig. Un territori privilegiat per al suspens.

ELS DIMONIS DE PANDORA
SILVESTRE VILAPLANA
COL. «L'ESPURNA»

AIRE NEGRE
AGUSTÍN FERNÁNDEZ PAZ
TRADUCCIÓ DE JOSEP FRANCO
COL. «L'ESPURNA»

EDICIONS BROMERA.ALZIRA, 2000

Allò que trasbalsa les vides dels homes i les dones del segle vint, més enllà dels nous camins esperançadors de la ciència, són els esdeveniments on l'explicació científica fracassa. La major part dels éssers urbans racionals que poble la terra sacsegem el cap indiferents davant del món ocult, fins el dia que s'esdevé aquella situació, aquella mort, aquella ombra que de cap manera no s'expli- caria si no fóra per l'existència certa de les forces del maligne.

Les darreres novetats de Bromera a la col·lecció Espurna coincideixen en la lluita dels personatges racionals, primer, contra la creença en aquestes forces ocultes i, després, una vegada convençuts de la presència de quelcom estrany, coincideixen també en la lluita contra l'ésser o éssers desconeguts que malden per desviar-los la trajectòria vital.

Els dimonis de Pandora de Silvestre Vilaplana fou finalista del IV Premi Bancaixa de Narrativa Juvenil. La trama s'esdevé a Alcoi: l'autor ens hi va dotificant la informació perquè esbrinem, junt amb els protagonistes, què hi tenen a veure alguns suïcidis amb el robatori d'una peça arqueològica –el *Plom d'Alcoi*– i de quina manera es pot aturar aquell encadenament de morts. «En aquesta empresa no es perd només la vida... sinó l'ànima. Si s'apoderen de la teua ànima passes a ser

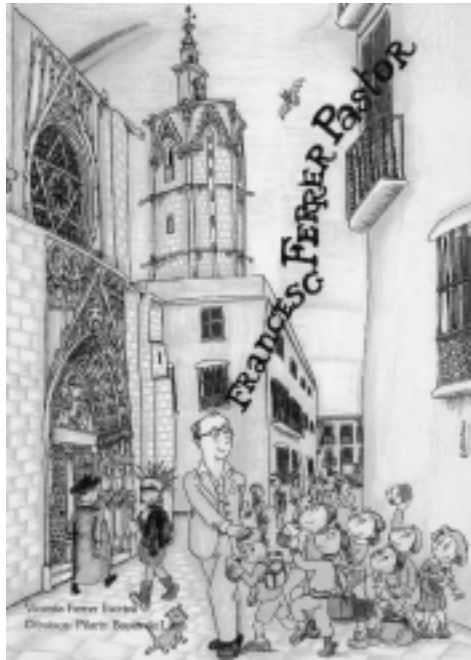
un d'ells». I és que la mitologia grega, tan llunyana i sòbria, troba un lloc privilegiat per reparèixer a les muntanyes alcoianes, perquè... què és la caixa de Pandora? Qui la pot tancar? Curiosament, en una novel·la on els personatges són masculins, l'única presència femenina latent, Beatriu, serà la clau del desenllaç dels fets, un final que potser ens deixa al cos un desassossec terrible.

Aire negre, d'Agustín Fernández Paz, ha arribat ja a la segona edició. Un dels mestres per excel·lència de la literatura juvenil gallega enfronta en aquest cas la ciència mèdica, concretament la psiquiatria, amb les intuïcions ombrívoles de la Galícia profunda. Víctor, el jove metge que acaba de guanyar-se un lloc en una bona clínica de salut mental, vol trobar les causes que provocaren la neurosi de la seua primera pacient, Laura Novo, i que li han infringit uns estralls insalvables: es passa el dia a la cel·la escrivint insistentment el seu nom i es nega a obrir-se a l'exterior. La història de Víctor ens enganxa pel to de confiança del metge que veu com s'ensorren a trossos els vells axiomes, i la de Laura, pel que té de devastador haver de furgar uns fets passats que li han destrossat la vida.

Maite Insa

Un entranyable homenatge a Ferrer i Pastor

L'editorial Denes, dins de la seua col·lecció «Biografies», acaba de reeditar la corresponent al desaparegut lexicògraf valencià Francesc Ferrer Pastor. El llibre segueix la línia dels anteriors: amb molta il·lustració i amb un llenguatge planer i àgil pensat per a infants però per a ser llegit per adults.

FRANCESC FERRER PASTOR

VICENTA FERRER ESCRIVÀ

IL·LUSTRACIONS DE PILARÍN BAYÉS

COL. «BIOGRAFIES», NÚM 4

EDITORIAL DENES. PAIPORTA, 2001

Si l'equip que confecciona aquests petits documents biogràfics ho fa sempre amb serietat i rigor, en aquesta ocasió, per la seua vinculació amb el protagonista, pare de l'autora del text, Vicenta Ferrer Escrivà i del mateix editor Francesc Ferrer Escrivà, suma l'estima i el coneixement en profunditat. El llibre, per aquesta circumstància, es veu enriquit per xicotets detalls i anècdotes de les quals tan sols una persona molt propera està assabentada. S'hi conta quasi de primera mà el sacrifici personal i el compromís vital de l'home i del pare. El llibre ens mostra un Francesc Ferrer Pastor, en primer lloc, com un gran amant de la seua terra, i en especial de la seua comarca, la Safor, i del seu poble, la Font d'en Carròs. En segon lloc, com un home que és fet a si mateix, capaç de superar qualsevol dificultat i tragèdia personal, que té un compromís de fidelitat amb la seua llengua, un agitador cultural que s'implica en la societat civil valenciana amb l'objectiu de crear plataformes d'ús social per a una llengua reduïda exclusivament a l'ús familiar. I en darrer lloc, com la persona que ha creat una de les eines més usades pels valencians en el nostre aprenentatge de la llengua pròpia, el *Vocabulari Valencià-Castellà* i el *Diccionari Valencià*, sense oblidar, però, altres treballs com ara el *Diccionari de la rima*. Seguint la narració ens adonem dels

temps difícils que li va tocar viure a tota una generació de valencians que, des de la resistència i el compromís diari amb la cultura valenciana, van anar construint una obra per a un present de silencis i un futur incert. També t'assabentes que alguns dels personatges més valuosos de la llengua i la literatura dels valencians es guanyaven el jornal en la mateixa empresa, uns com a directors, Martí Domínguez, altres com a caps de redacció, Vicent Andrés Estellés, i altres com ara Francesc Ferrer Pastor de correctors; una empresa allunyada dels plantejaments d'aquests personatges. Misteris de la vida o estranyes estratègies de la política valenciana que a un pobre hortolà com sóc jo se li escapen.

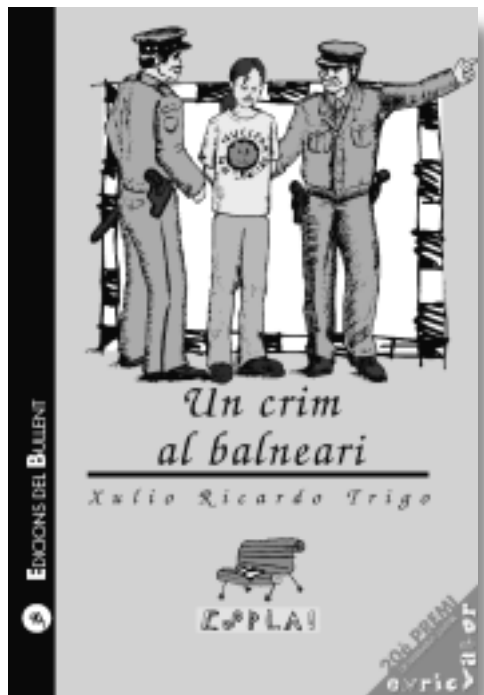
L'important d'aquest llibre és que dona testimoni als més joves de la trajectòria honesta i honrada d'un valencià que va decidir aportar el seu gra d'arena en la conservació d'un patrimoni cultural que ens pertany a tots, fins i tot a aquells que menys el valoren.

Per la importància del personatge, a aquesta biografia caldria que li haguera nascut un germà major destinat a un públic adult, potser en la mateixa editorial o en alguna altra, hi ha almenys una col·lecció que ara em ve a la memòria...

Manel Alonso i Català

Mort a la literatura valenciana

Aquesta última novel·la per a joves del prolífic Xulio Ricardo Trigo ha obtingut el XX Premi de Narrativa Juvenil Enric Valor, corresponent a l'any 2000, copatrocinat per l'Excel·lentíssim Ajuntament de Picanya i publicat per Edicions del Bullent.

UN CRIM AL BALNEARI

XULIO RICARDO TRIGO

EDICIONS DEL BULLENT, PICANYA, 2001

La protagonista d'aquesta novel·la és una jove de quinze anys, Vicky Santescreus, que viu de manera més o menys tranquil·la en un balneari gestionat per la seua família: son pare –Valentí– i el seu germà major –a qui anomena Valen, suposem que per distingir-lo de Valentí. Això és així fins que el crim al·ludit al títol, l'assassinat de Hans Kristoff –un treballador de la central nuclear propera al balneari–, trasbalsa la quotidianitat de la família, converteix en sospitosos tant Valentí com Valen –sense distincions– i fa que ella s'haja d'encarregar del balneari pràcticament sola, només amb l'ajuda d'un parell d'empleades: l'aplicada Remei i la més aplicada –sobretot en certs sentits– massatgista Amalita. Naturalment, Vicky no es quedarà creuada de braços i, amb l'ajuda de dos enamoradissos púbers –Quim Costa i Josep Tresneda–, iniciarà una investigació paral·lela per descobrir l'autèntic culpable.

Sense ànim de desvetllar ni l'assassí ni el mòbil, només diré que és bastant graciós que aquesta novel·la haja estat publicada gràcies a un ajuntament. I és gairebé l'única cosa graciosa que té, perquè, tot i estar escrita de manera bastant «digna», reproduïx molts dels problemes

que pateix l'actual novel·la valenciana (juvenil o no). *Un crim al balneari* agafa un model conegut de sobres –el de la intriga amb protagonistes adolescents–, però això no és necessàriament negatiu: aquest model ha estat desenvolupat de manera excel·lent per altres autors –com ara Andreu Martín i Jaume Ribera. El problema és el desenvolupament lineal i pobre que en fa Trigo –l'únic enigma seriós que hi ha és l'assassinat, i la resolució és totalment decebedora per la manca de rigor argumental: se'ns presenta de cop i no gens lligada als esdeveniments anteriors. El fet que la novel·la estiga escrita de manera «digna» i que alhora mostre una trama tan allargassada i poc treballada fa pensar en altres obres de l'autor, com ara *La mort salobre*. I també fa pensar que potser Trigo té una manera de fer literatura (juvenil o no) tan discutible com habitual entre nosaltres.

Felip Tobar

Un tresor de la València medieval

El misteri de la lluna negra es desvetla a través d'una carta, un document d'origen medieval que Francesc Gisbert converteix en una història força engrescadora. Aquest relat, guanyador del II Premi Narrativa Juvenil 750 Aniversari Ciutat de Torrent 2000, ens proporciona un apassionant recorregut per la València del xv.

EL MISTERI DE LA LLUNA NEGRA

FRANCESC GISBERT

TABARCA. VALÈNCIA, 2000

Poques històries desperten tanta curiositat com aquelles que contenen un secret que el lector descobrirà, a mesura que s'endinse en el relat. La novel·la de Gisbert és una d'aquestes. El misteri que envolta l'amenaça de la lluna negra, ens transporta al carrer Cavallers de València, vora l'any 1499. Hi resseguirem les investigacions d'un vertader «gos perdiguer», un dels millors juristes del regne, en Jaume Lloris i una jove desperta, Elionor, que s'involucrarà en els fets més enllà del que el mateix Lloris puga sospitar.

La narració transcorre en forma de carta que Elionor, des de Nàpols, li envia a la seua filla, anys després d'haver ocorregut els fets, per explicar-li un secret, una història que va tindre lloc quan ella tenia quinze anys, a les darreries del segle XV, i que va ser el motiu d'haver d'abandonar València.

La lluna negra és la marca dels corsaris africans per distingir els traïdors i aquesta és la signatura d'una nota que han rebut un mariner, un mercader i un cavaller valencià. Tots tres amaguen un secret. Fa déu anys que van topar amb un vaixell que jeia al fons del mar a causa d'un atac corsari, l'Alquibla. Les bodegues hi contenen un munt de riqueses que aquests tres personatges, juntament amb un altre soci que és

mort, van amagar i tancar amb quatre claus, una per a cadascú. Ara que ha arribat l'hora d'obrir-lo, la lluna negra amenaça de mort si no lliuren les claus del tresor. En Jaume Lloris serà el més indicat per descobrir qui està al darrere d'aquelles notes.

Elionor, que ho ha escoltat tot, l'ajudarà a seguir les pistes d'un misteri que també ha despertat l'interès de l'Inquisidor Bru de Trèmol, àvid de riquesa. Tots dos recorreran el paisatge valencià d'aquella època, el castell d'Alfons d'Ixe, les alqueries, la llotja de mercaders, el carrer de cavallers, el de teixidors, entre d'altres, per esbrinar la veritat.

Mentre en Jaume investiga, Elionor coneixerà una família de mudèjars, serà interrogada i amenaçada per la Inquisició i anirà endinsant-se en la trama, tot prenent més protagonisme que el propi en Jaume Lloris.

No passa desapercibuda la riquesa del lèxic i l'estil descriptiu i suggeridor de Gisbert que, a més a més, tria com a personatge aventurer una xiqueta desperta, amb un caràcter decidit, sense por i amb una formació que trenca tots els esquemes d'una dona de l'època.

Ana Gimeno

Navegar en el temps

Un nou segle està a punt de nàixer i son pare el Temps i sa mare la Història esperen impacients la seua arribada. Aprofiten per a explicar conceptes tan senzills com els que componen la gran família del temps, amb els anys, els dies, les hores, etc.

EL SEGLE MÉS NOU DEL MÓN

TERESA DURÁN

IL·LUSTRACIONS DE MONTSE GISBERT

TÀNDEM EDICIONS. VALÈNCIA, 2000

Quan es tracta d'un llibre d'aquestes característiques el verb *llegir* sembla ser sobrer. En realitat podríem parlar de *navegar* a través de les planes que mostren un univers tan particular com indescriptible. La unió de dues veteranes de la literatura infantil no podia donar més que una petita joia que ha de ser assaborida amb la preparació d'un gran gourmet. El text de Teresa Durán serveix de pretext a Montse Gisbert per a crear una obra d'art molt personal que arreplega materials de diversa factura. Les fonts d'inspiració són realment diverses. Gisbert utilitza la fotografia periodística i els retrats de família d'ambientació diversa però amb una clara predilecció per la fotografia d'època. També apareixen ací i allà fragments de mapes o dibuixos divuitescos d'edificis o de carrets de bebé. Hi ha una presència important de personatges famosos del cinema i de la política del segle xx i algunes imatges furtades directament del barroc italià. Però la base del seu dibuix és, sens dubte, de collita pròpia. Novament, ens sorprén amb una morfologia innovadora que, en aquest cas, pren com a base el rectangle i una angulació del dibuix que recorda clarament la dels infants quan miren cap a les cares dels adults. Els personatges

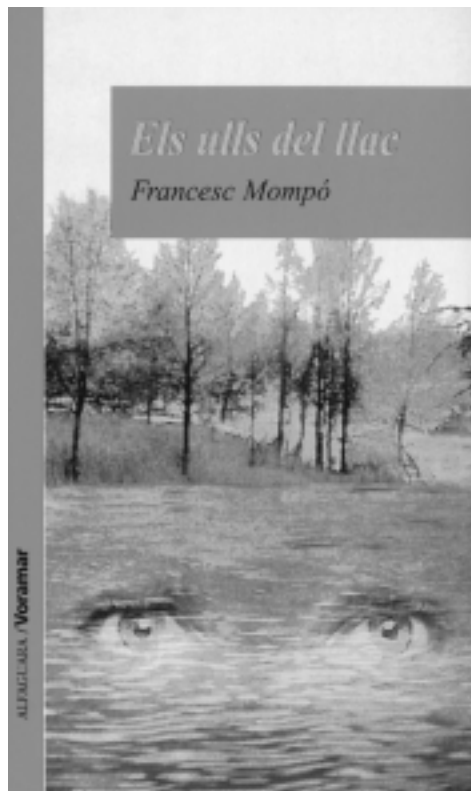
resulten molt atractius tot i que mantenen una gran senzillesa en les seues formes i colors. De fet, una basa important és la del color. Tot i estar adreçat a un públic neolector o, fins i tot, no lector, Gisbert no abusa dels colors primaris i els difumina en una paleta rica de matisos.

A pesar que la il·lustració és predominant en aquest llibre, també hem de fer referència al text de Teresa Duran qui articula intel·ligentment un discurs sobre el temps i la complexitat que suposa la seua divisió. Evidentment, la concepció del temps cronològic apareix molt tardanament en el procés evolutiu de l'infant, però és interessant donar resposta a les preguntes que circulen sobre aquest de la millor manera possible. El llibre inclou una part final més pròpia de un llibre de text que d'una meravella de formes, colors i conceptes com la que estem descrivint. Possiblement, primen criteris editorials i no es pot retraure ja que sobretot s'ha d'aplaudir la valentia de les editores de fer eixir al mercat aquest tipus de materials.

Xavier Mínguez

La màgia de l'escriptura

Francesc Mompó combina, en la seua primera novel·la, els ingredients arquetípics d'una narració juvenil *sui generis*, és a dir, sexe, motos, brega, festa, amor, estudis, relacions familiars, etc, amb una reflexió sobre el procés de construcció narrativa que pot resultar interessant per a un jove lector:

ELS ULLS DEL LLAC

FRANCESC MOMPÓ

VORAMAR/SANTILLANA. VALÈNCIA, 2000

A Carles no li ha anat molt bé el curs que ja és a punt de finalitzar tot i que no és mal estudiant... quan vol. La seua preocupació vital és estrenar-se quan abans millor –és a punt de fer déssset anys!– i pensa que amb la seua amiga Núria, companya de colla i classe, no hi arribarà fins el final, tot i que es desvia per ell.

Conscient de la seua qualitat de protagonista en la novel·la, no s'està d'increpar l'escriptor que l'ha construït i de reivindicar-li'n solucions a la seua cabòria vital o recriminar-li certes situacions incòmodes en què es veu immers. L'escriptor, tanmateix, no s'està de fer valdre la seua llibertat de fer i desfer i, fins i tot, planteja fins a quin punt domina totalment el procés de construcció narrativa.

Enmig d'aquest estira i arronsa hi apareix un enigmàtic somni d'esquitxos freudians –els misteriosos ulls del llac que martellejarà Carles al llarg de la història. La interpretació d'aquest somni en serà la clau que determinarà la realització –o no– de la necessitat vital de Carles. Enigma que vindrà reforçat per la concessió que li fa l'escriptor al protagonista: l'aparició sobtada d'un nou personatge –Lluís, reservat i també enigmàtic– que prepararà la cerimònia ancestral la nit de Sant Joan a la platja de

la Malva-rosa i que ajudarà el nostre jove protagonista a descobrir, per ell mateix, la força de l'amor.

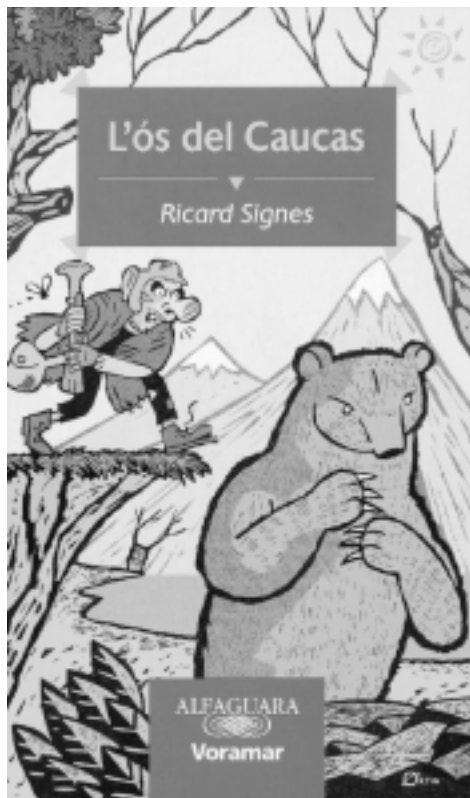
Fins aquí la part més interessant de la novel·la, on s'entremesclen forçosament escenes de la vida quotidiana d'un adolescent i de la seua colla, amb les bregues a les discoteques, els petits conflictes i moments de felicitat casolans, les mentides al tutor sobre les fugines, la preocupació pels exàmens finals, etc. Tot això a través, fonamentalment, del diàleg dels personatges que fa suficientment àgil la lectura.

Una novel·la que, a més, no està exempta de certa càrrega pedagògica sobre el comportament juvenil –de temes transversals si voleu– i que pot desvetllar la màgia de l'escriptura a qui n'estiga mínimament interessat. No debades és un professor i escriptor que n'és l'autor.

Marc Candela

Salvem els óssos

Un ós que viu feliç en un bosc solitari del Caucas veu interrompuda la seua calma quan un caçador tracta de fer-se amb ell per tal de vendre'l. L'ós és capturat i passa per diverses aventures fins que recupera la seua llibertat gràcies a la bondat dels seus darrers propietaris que el tornen a la natura.

L'ÓS DEL CAUCAS

RICARD SIGNES

IL·LUSTRACIONS CARLOS ORTÍN

VORAMAR, VALÈNCIA, 2000

Aquesta història que presenta Vora-mar-Alfaguara, està clarament lligada a la preocupació per la natura que es viu en l'actualitat i que es tracta de transmetre per diversos mitjans als infants. En aquest cas, Ricard Signes ens proposa una metàfora sobre la cacera i la captivitat dels animals (circs, zoos, etc) i les funestes conseqüències que comporta per al medi ambient. Signes també fa una darrera reflexió en forma de diàleg entre avi i nét que, amb tota la forma d'una moralitat (ecològica en aquest cas), els recorda quin ha de ser el seu comportament. L'obra està escrita en vers i, tot i que defuig la rima consonant, no deixa de caure en un ritme que, francament, no aporta gran cosa a la història. Com molts autors han ressenyat, la utilització del vers és realment una tècnica complexa quant a la literatura per a infants es refereix i és necessari un treball sistemàtic sobre les paraules que trobem a faltar en certa mesura en aquesta obra. A *L'ós del Caucas* també apareix algun tòpic que dissortadament li treu valor al llibre. És el cas de la il·lustració dels firers, clarament abillats com a gitanos cosa que, sumat a algunes referències del text, abunda en l'estereotip que circula en referència a aquest col·lectiu. No obstant això, el llibre té una quali-

tat notable, encara que pese massa l'educació ambiental. Signes demostra una considerable habilitat en el maneig de la llengua i dóna solucions intel·ligents a l'estructura poètica de la història. En quant a la il·lustració, comentar l'atractiu de les línies d'Ortín que juga en ocasions amb els negatius i les metàfores i que constitueix un bon complement al text. L'entrada de Ricard Signes al món de la literatura infantil valenciana és sens dubte una bona notícia.

Xavier Mínguez

Digueu per favor

La rateta que col·leccionava col·leccions és un exemple més de contes destinats a infants que beuen de les fonts de la tradició literària popular. Aquesta història il·lustrada pren la forma d'una faula per a ensenyar als xiquets i les xiquetes a demanar les coses per favor.

LA RATETA QUE COL·LECCIONAVA COL·LECCIONS

ROSA SABATER

IL·LUSTRACIONS DOLORS TODOLÍ

COL. «EL DRAC DE PAPER»

MARFILALCOI, 2001

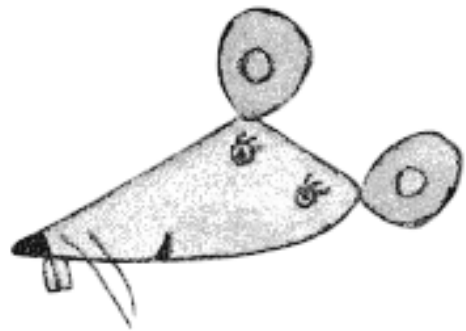

La rateta que col·leccionava col·leccions és un llibre profundament senzill i amable dirigit principalment a aquelles criatures que encara conserven la innocència que des de sempre ha caracteritzat la infantesa més tendra. La història que s'hi narra s'assembla molt a la de les contalles populars de tradició oral que s'han transmés de generació a generació (de boca a orella) fins a arribar als nostres dies. De fet, les coincidències entre *La rateta que col·leccionava col·leccions* i la literatura de caire popular es fan evidents des de les primeres ratlles, la qual cosa no ens hauria d'estranyar, perquè, com tothom hauria de saber, la literatura infantil i juvenil actual es nodreix de l'immens món imaginari de la rondal·lística tradicional. Es tracta, per tant, d'un d'aquells contes amb innegables ressonàncies populars que els pares solen explicar o llegir als fills abans d'anar a dormir. De totes maneres, la senzillesa dels textos i les il·lustracions que els acompanyen fan de *La rateta que col·leccionava col·leccions* una lectura apta per a xiquets i xiquetes que tot just comencen a llegir d'una manera més o menys fluïda.

D'altra banda, aquesta faula infantil ambientada en un bosc (un dels espais

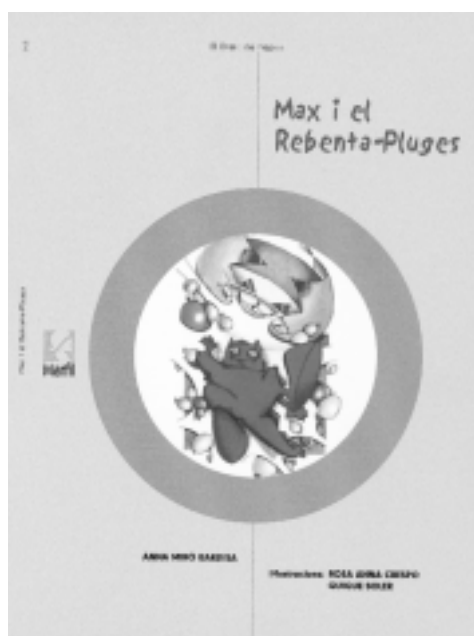
on habitualment transcorre l'acció de les històries populars) i protagonitzada per una rateta (un personatge que ens remet a un grapat de contes tradicionals) té una estructura clàssica d'inici, nus i desenllaç. De primer, ens presenten la protagonista i ens introdueixen en el seu món quotidià: la seua casa i els bosc, després apareixen els personatges secundaris i es planteja una situació inusual que, finalment, es resoldrà d'una manera satisfactòria per a tots. I tot amb la finalitat d'ensenyar als xiquets i les xiquetes d'una manera entretinguda i divertida com s'han de demanar les coses: digueu per favor, per favor!

Sergi Verger

Contes fantàstics

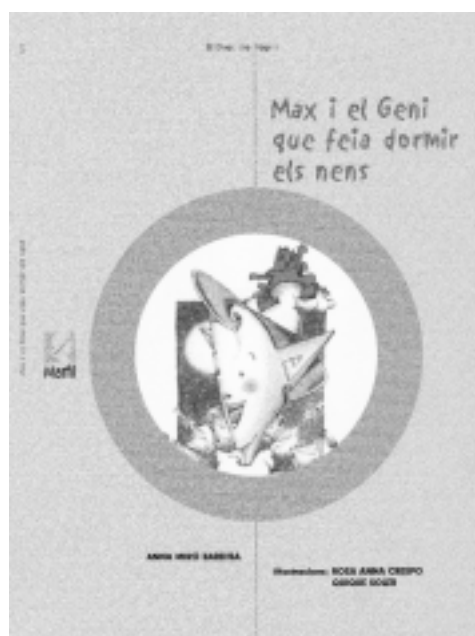
Max és un drac que viu al país de la fantasia juntament amb les Set Sàvies i Magda, la seua companya d'aventures. En la primera d'aquestes aventures, han d'aconseguir que torne a ploure. En la segona, tots dos han de trobar qui està furtant els somnis als infants de tot el món.

MAX I EL REBENTA PLUGES

ANNA MIRÓ

IL·LUSTRACIONS DE ROSA ANNA CRESPO I QUIQUE SOLER

MAX I EL GENI QUE FEIA DORMIR ELS NENS

ANNA MIRÓ

IL·LUSTRACIONS DE ROSA ANNA CRESPO I QUIQUE SOLER

MARFIL.ALCOI, 2001

L'editorial alcoiana Marfil ha decidit de reeditar aquests dos llibres d'Anna Miró amb les il·lustracions de Rosa Anna Crespo i Quique Soler. És, sens dubte, senyal que han funcionat correctament en el mercat, però també ho és de la decisió de les editorials valencianes de fer front a l'edició de materials a pesar del cost que el suport físic els impose. En aquest cas ens trobem amb un parell d'històries amb una temàtica poc freqüentada en la literatura infantil valenciana. Ens referim a la literatura de l'absurd que esguita bona part de les planes d'aquestes històries. D'entrada, la presència d'un drac i la seua amiga que solucionen diversos problemes que apareixen al món de la fantasia, no és gaire original. Tampoc l'aparició de personatges de les rondalles tradicionals en companyia d'altres més innovadors. Allò més colpidor és el pas d'unes escenes a altres i l'aparició sobtada dels personatges. Massa sobtada a voltes, ja que seria d'agrair, si més no, una separació per capítols. En tot cas, la frescor d'aquests contes d'inspiració clarament fantàstica es respira entre línies i fan molt agradable la lectura. Tot i així, les històries resulten en ocasions massa embolicades i s'abusa de les solucions precipitades i, per què no dir-ho, d'un punt de violència gratuïta.

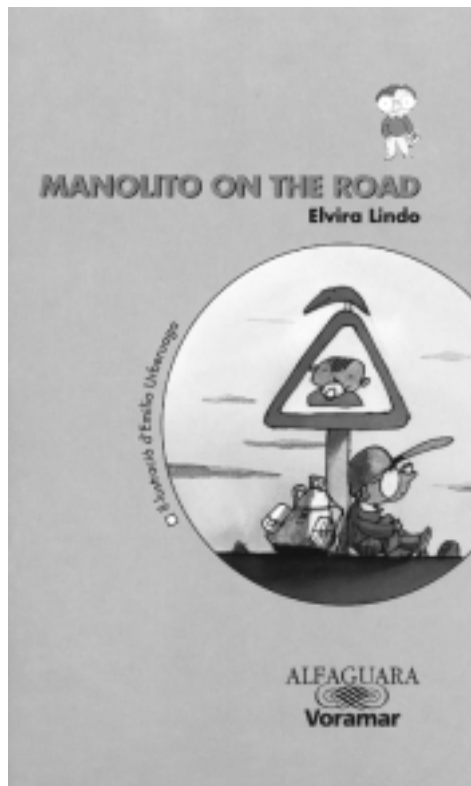
Respecte a les il·lustracions, no és la primera volta que trobem aquest tàndem de Crespo i Soler que constitueixen un equip molt fructífer. La predilecció per les línies corbes, l'angulació en perspectiva de les figures i la tria de formes impossibles per als objectes quotidians: ulleres triangulars, nassos rectangulars, finestres gaudianes... converteixen les il·lustracions en un motiu important per a aturar-se en la lectura.

Únicament, ens agradaria assenyalar els nombrosos col·loquialismes que apareixen novament a la reedició i que no han estat subsanats. Amb un estàndard valencià en vies de consolidació és, com a mínim sorprenent, que una editorial no tinga una cura exquisita en la presentació dels seus materials.

Xavier Mínguez

Manolito quatre ulls

A «Carabanchel Bajo», un dels barris més importants d'Europa segons el protagonista, viu la família de Manolito Quatre Ulls. Una traducció valenciana de la popular criatura d'Elvira Lindo ens acosta al peculiar sentit de l'humor d'aquest xiquet.

MANOLITO ON THE ROAD

ELVIRA LINDO

TRADUCCIÓ D'ANTONI SORIANO

VORAMAR. VALÈNCIA, 2000

El conegut personatge Manolito Gafotas, convertit en *Manolito Quatre Ulls*, torna a l'atac amb aquesta *road movie* il·lustrada, que s'inicia al seu barri, Carabanchel. L'autora, Elvira Lindo, s'ha consagrat com una de les millors creadores d'històries infantils de l'Estat espanyol, en els últims anys. Fa poc ha donat també el salt al cinema: primer, amb una exitosa adaptació del seu *Manolito Gafotas* (que partia d'aquest *Manolito on the road*), i recentment amb el guió de *Plenilunio*, d'Imanol Uribe (un drama policíac per a adults).

Aquesta traducció valencianíssima ajudarà els lectors més menuts a situar-se en un pla diferent al que ens té acostumats la literatura infantil en valencià: l'innocent protagonista (i narrador) desprén una ironia i un cinisme encisadors i l'escola deixa de tenir importància argumental. Amb aquest llibre l'infant pot anar descobrint alguns recursos literaris com la narració en segona persona, la inserció d'altres històries dins un relat més ample i, sobretot, l'humor i un estil espontani que resulten molt atractius, d'una banda pel propi caràcter informal –gairebé oral– de la narració i, d'una altra, per l'encert de la traducció, que escull un registre col·loquial i molt proper a la realitat valenciana (expressions com

«seguit seguit», mots com «hui», «xicoteta» o la simple situació espacial a la Malva-rosa). Cal dir, també, que el *Manolito* compta ja amb una certa popularitat, i el fet que els llibres de Elvira Lindo conformen una sèrie, amb els mateixos personatges, ajuda a entendre millor tot allò que el protagonista ens conta, a seguir-li la pista en altres llibres i a tenir una imatge molt més clara –especialment si hem vist la pel·lícula– de l'univers Manolito.

Joan Manuel Matoses

Des de ben menuts

En els contes de Pau i Laia els xiquets i les xiquetes hi trobaran explicades situacions quotidianes que podran identificar amb el seu propi món. Els textos i les il·lustracions que els acompanyen són fàcilment assimilables i ajuden a fomentar l'hàbit lector.

SOM PAU I LAIA

ADELINA PALACÍN I ASSUMPTA VERDAGUER

IL·LUSTRACIONS DE PILARÍN BAYÉS

COL. «PAU I LAIA»

LA NOSTRA FAMÍLIA

ADELINA PALACÍN I ASSUMPTA VERDAGUER

IL·LUSTRACIONS DE PILARÍN BAYÉS

COL. «PAU I LAIA»

BULLENT. PICANYA, 2000

En els contes de Pau i Laia, els textos, entenedors i enginyosos, han estat elaborats amb la intenció última de fomentar, o millor encara consolidar, els hàbits de lectura d'una manera senzilla i entretinguda, com si formés part d'un joc infantil. I les il·lustracions que els acompanyen, clares i atractives, n'afavoreixen la comprensió convertint

---

ELS ONCLES VOLEN ADOPTAR UN XIQUET
 ADELINA PALACÍN I ASSUMPTA VERDAGUER
 IL·LUSTRACIONS DE PILARÍN BAYÉS.
 COL. «PAU I LAIA»

---

se en un complement essencial de les històries narrades. Els relats protagonitzats per aquesta parella de germans, per tant, tenen la facultat d'assumir i dur a terme una funció doblement positiva per a les criatures. D'una banda, constitueixen un entreteniment divertit i plaent gràcies al vessant lúdic de la literatura infantil, i de l'altra, es presenten com un instrument ex-

traordinàriament útil per a educar els infants, ensenyar-los al llenguatge i infondre'ls el plaer de la lectura.

A més a més, les autores dels textos, Adelina Palacín i Assumpta Verdaguer, són totes dues mestres d'educació infantil i primària, i ja fa anys que es dediquen a la creació de contes i textos per a l'ensenyament de la llengua, tot basant-se en la seua experiència com a professionals de l'ensenyament. No hi ha cap mena de dubte que les autores coneixen de primera mà el món dels infants i, per tant, els seus textos en són un reflex fidelíssim.

Així doncs, els tres primers números de Pau i Laia (*Som Pau i Laia, La nostra família, i Els oncles volen adoptar un xiquet*), se sumen al gran nombre de treballs destinats a xiquets i xiquetes que, des de fa uns anys, omplien els prestatges de les llibreries dels pares que es preocupen per l'educació dels seus fills.

Sergi Verger

El balneari dels desgavells

Pasqual Alapont (Catarroja, 1963) és llicenciat en Història i autor de més d'una desena d'obres de narrativa i de teatre per al públic jove i acaba d'aconseguir el Premi Edebé de Literatura Infantil i Juvenil amb *L'ovella negra*, obra que es publicarà aviat en les quatre llengües oficials de l'estat.

UN ESTIU SENSE FRANCESES

PASQUAL ALAPONT

MARJAL, VALÈNCIA, 2000

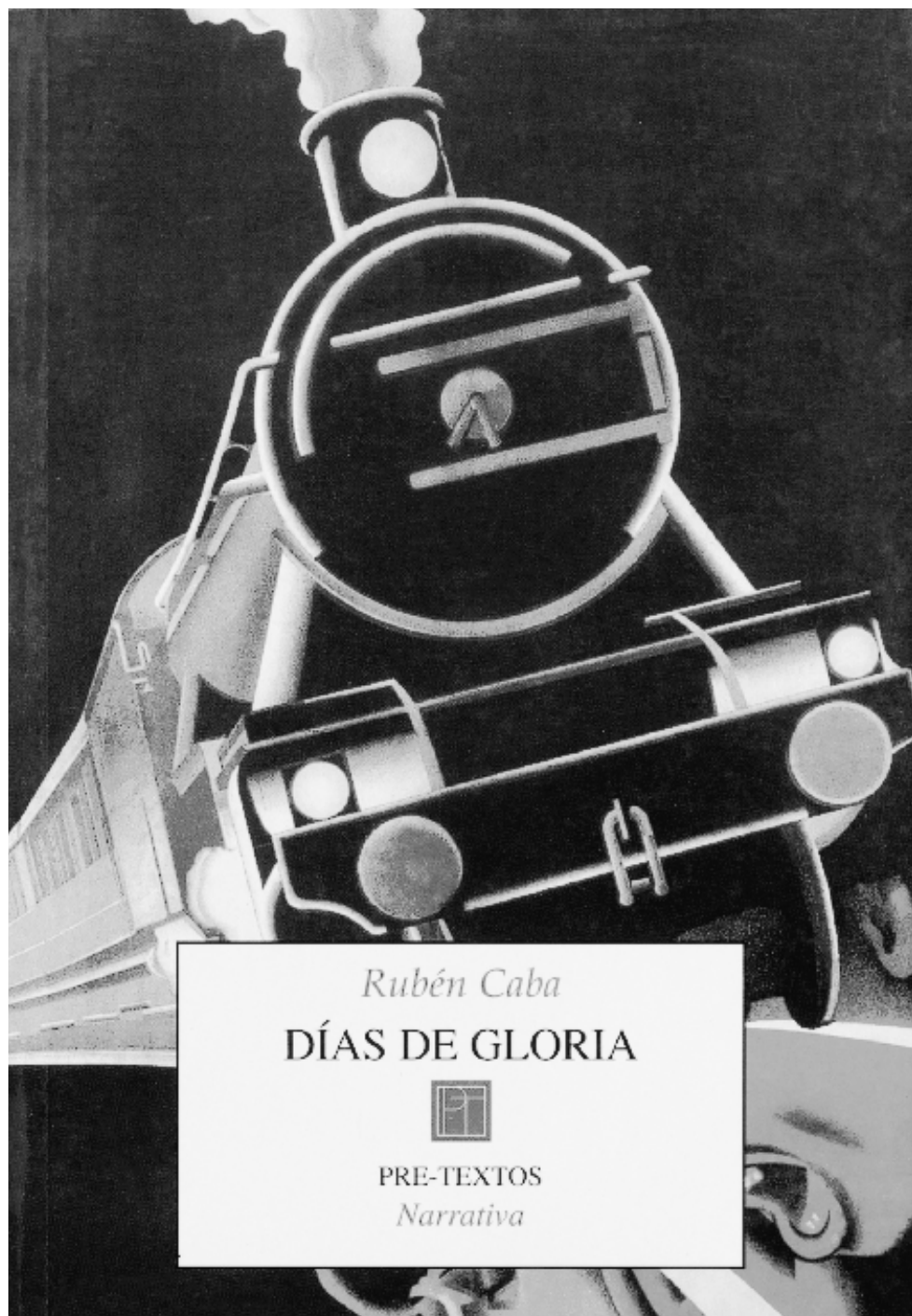

La literatura infantil i juvenil es troba en un bon moment, la qual cosa assegura un gran nombre de lectors per al futur, sobretot perquè aquests llibres tenen com a destinatari principal el jove. D'altra banda, si aquest tipus de literatura és tan seguida no és per una qüestió de sort, sinó gràcies a l'alta qualitat narrativa –tot i que sovint rau en esquemes organitzatius senzills amb una estructura narrativa tretada del folklore basada en proves a superar per tal d'aconseguir l'objectiu previst– i, a més, gràcies també a l'habilitat d'escriptors com Pasqual Alapont Ramon que, lluny de considerar llurs lectors com inexperts, presenten obres intel·ligents i divertides.

Un estiu sense franceses se centra en el balneari d'Aiguacalda, definit als pamflets publicitaris com «un reducte de placidesa, el paradís de l'avorriment», que esdevindrà per l'Arnau Sepúlveda, el jove protagonista que el visita acompanyat dels seus pares, un veritable espai d'aprenentatge amorós, ja que davant d'aquest passen un bon grapat de personatges d'edat provectada, cosificats o animalitzats pel seu punt de vista crític i ridiculitzador, que proporcionen comentaris hilarants per no acabar. L'Arnau troba en Benjamí, un ancià amical però engrescador, un amic i un confident amb el qual passar l'estona, tot i que al jove el que més

el sedueix és enamorar una xica de la seua edat, Carla. Però les coses no comencen bé des que s'enceta la relació entre tots dos joves i, llavors, l'Arnau haurà de millorar l'estratègia per aplegar al cor de la jove Carla. Aleshores, el «rotllo estiuenç» es converteix en una obsessió i el personatge principal ha de vèncer un seguit d'inconvenients per tal d'aconseguir l'èxit que té previst el seu projecte amorós. Arnau, és cert, compta amb personatges que l'ajuden, com Benjamí –curiosament, per contradir el seu referent onomàstic, el més vell–, però, capficat en l'amor, no s'estalviarà d'embolicar-se en conflictes inesperats i sorprenents. Amb tot, cal advertir el lector que, si no riu amb aquesta novel·la de Pasqual Alapont Ramon, potser caldrà que s'ho faci mirar, perquè l'autor de Catarroja demostra el seu mestratge a l'hora de provocar situacions en què sobretot el protagonista es veu superat per les circumstàncies que l'envolten i, pàgina sí pàgina també, esdevé centre de les rialles, tot i que, finalment, no tot caurà en orris.

Pasqual Mas

Rubén Caba
DÍAS DE GLORIA

PRE-TEXTOS
Narrativa

Mascletà al Transiberià

Després de la mort del productor cinematogràfic Benito Correa, la viuda –Inés Botijo– i un doble d'acció bastant fracassat –Celso Quintana– es veuen obligats a viatjar a Rússia per investigar una trama que culminarà en una nova revolució comunista.

Aquesta quarta novel·la de l'autor madrileny, amb gairebé mig miler

de pàgines, té l'estranya virtut de no fer-se mai avorrida, d'engrescar amb una trama complexa però alhora perfectament intel·ligible. Cal agrair a una editorial com la de Manuel Ramírez, segurament l'única de les valencianes comparable a Quaderns Crema, aquest valor a l'hora de publicar obres de qualitat que altres editors rebutjarien només per l'extensió.

El protagonista de *Días de gloria* és un doble cinematogràfic que sembla condemnat al fracàs etern –per això Benito Correa l'anomena «Casi Celso». Però quan Correa mor, Celso es veurà obligat a suplantar-lo en un viatge a Rússia amb la seua viuda. Allà, un individu que es fa dir Opiskin i que simula ser director els encarregarà que, durant un viatge amb el ferrocarril Transiberià, distribuesquen per les di-

---

DÍAS DE GLORIA

RUBÉN CABA

PRE-TEXTOS. VALÈNCIA, 2000

---

verses estacions una sèrie de sobres amb les principals directrius de

l'alçament militar pro-soviètic. La trama s'anirà complicant amb subarguments de tota mena, com ara el robatori de la mòmia de Lenin o la invenció del «dáser» –una arma oposada al làser i capaç de generar una foscor absoluta. Això no treu que l'humor estiga sempre present, ni que sovint es base en el recurs de situar un incompetent considerable –Celso– al mig d'una intriga ben complicada. En aquest sentit, *Días de gloria* recorda, per les freqüents situacions ridícules, la trilogia d'Eduardo Mendoza protagonitzada per un detectiu de manicomí: *El misterio de la cripta embrujada*, *El laberinto de las aceitunas* i *La aventura del tocador de señoras*. Algunes d'aquestes situacions són la partida d'escacs que Celso manté amb Opiskin –els diàlegs són hilarants, ja que se su-

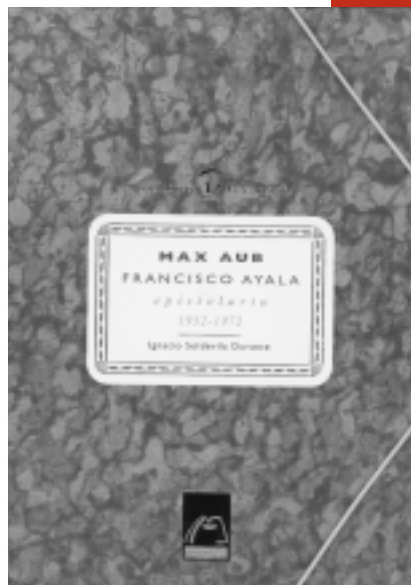
posa que ell és un expert i en realitat a penes sap moure les peces— o la seua actitud en general —amb frases tan discretes com «Desde luego, mi periscopio goza de bastante autonomía». Aquesta actitud contrasta de manera molt aconseguida amb la d’Inés, fanàtica pro-soviètica, i s’acosta més a la de Vera, la guia turística, amb qui Celso compartirà un desenllaç tan auster com encertat.

Malgrat que els personatges tenen uns registres molt semblants i els jocs de paraules s’acaben repetint una mica, *Días de gloria* és una magnífica novel·la d’aventures, que a més fa un retrat de Rússia ple d’ironia i de rigor. I té una trama tan contundent i ben travada com una de les frases més clarificadorres de Celso: «Me trae sin cuidado quién actúe de vampiro. Lo que me importa es en nombre de quién va a chuparle la sangre a la gente, si por cuenta y riesgo del proletariado o a mayor gloria de la Santa Rusia».

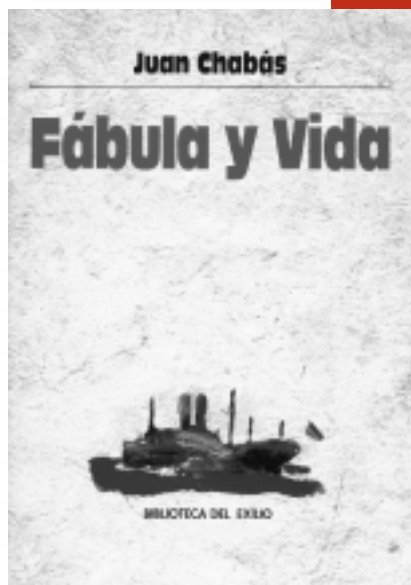
Felip Tobar

Damase (1986)

Gracias a la existencia de la Fundación Max Aub, se ha conservado la mayor parte de la correspondencia entre Aub y Francisco Ayala, dos intelectuales modélicos de lo que fue «la otra generación del 27». Se recupera ahora un valioso documento de la historia del exilio republicano de 1939.

...hubiera sido tanto como hacer de su propia vida, con igual perfección, un ánfora armoniosa donde guardar, a punto siempre de derramarse con lozana frescura, su alma educada en la paciencia de la obra imperecedera.

(JUAN CHABÁS: «TRES PEDROS», DE FÁBULA Y VIDA)

Biblioteca Valenciana

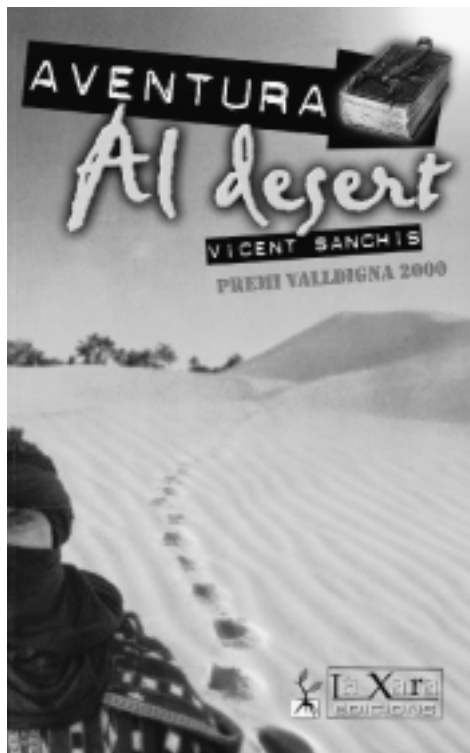
*Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma*

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA
DIRECCIÓ GENERAL DEL LLIBRE, ARXIVS I BIBLIOTEQUES

Túnez: un viaje misterioso

Aventura al desert, del escritor valenciano Vicent Sanchis, es una novela que narra los avatares de un grupo de amigos en su viaje a los pueblos del Magreb. Envueltos por el embrujo de Túnez, la Kasbah Bizerta, las arenas del desierto..., los protagonistas viven una aventura llena de misterios.

AVENTURA AL DESERT

VICENT SANCHIS

EDICIONS LA XARA. SIMAT DE LA VALLDIGNA, 2000

El escritor valenciano Vicent Sanchis, ganador del «Premi Valldigna 2000», nos entrega una singular novela que conduce al lector, por la ruta del jazmín, hacia el Norte de África.

Utilizando un lenguaje abierto, sencillo, coloquial, el autor narra las aventuras de cinco amigos residentes en Denia, ciudad de la Marina Alta.

Quiere la casualidad que cierto día Gerard (uno de los cinco), paseando por las calles de Valencia llega hasta una «librería de viejo» situada alrededor de la Lonja. No busca nada en concreto, sólo mirar. Pero un libro que sobresale levemente de uno de los anaquel llama su atención, la curiosidad le lleva a tomarlo entre sus manos y lee: «Nouveaux recherches et relations des tunisiennes d'origine morisque-andalous». La sorpresa deja paso a la ansiedad ya que los asuntos moriscos figuran entre sus temas de estudio. Precipitadamente lo ojea y dándose cuenta de su importancia, lo compra.

La emoción se adueña del resto del grupo al descubrir su contenido, se trata de un raro ejemplar con interesantes estudios acerca de la llegada a Túnez de los «Andalous» (nombre por el que en Túnez se conoce a los descendientes de los moriscos). En la última página aparece bien clara una referencia: «M. Abdul-Wahib. Túnez año 1907».

Tal hallazgo desencadena en los amigos la necesidad de viajar a Túnez con la intención de organizar la búsqueda de los descendientes actuales de los moriscos que, procedentes de las Tierras de la Corona de Aragón, principalmente valencianos y catalanes, se establecieron en el Norte de África.

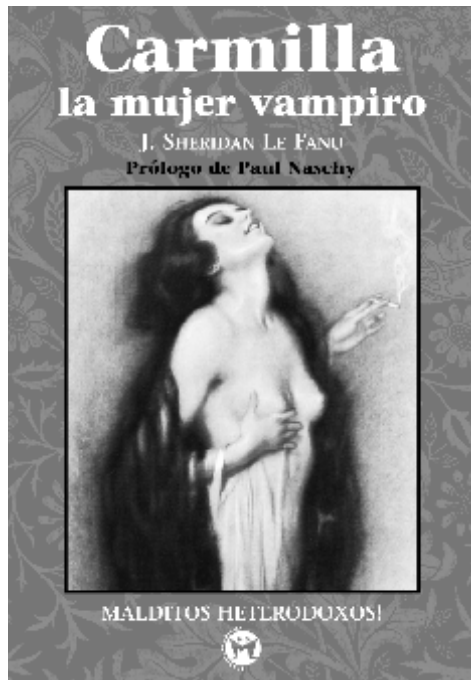
De esta guisa el autor hace discurrir ante nuestros ojos toda la belleza de los pueblos tunecinos, las casas blanqueadas que recuerdan las casitas del Saladar de Denia, la zona del Mediterráneo tan parecida a la costa de Alicante, los palmerales de Elche... A Sanchis le interesan similitudes, semblanzas toponímicas y hechos históricos protagonizados por gentes de los dos países, quizá por esta razón llama atención del lector sobre Ramón Montaner gobernador que fue de Djierba, isla que guarda un castillo construido por orden de Roger de Lauria.

Lentamente las expectativas de los cinco aventureros se van cumpliendo, en el Jeque Temizzi encuentran a un descendiente de los moriscos de Tortosa. Pero la historia se complica y lo que debía ser un viaje cultural se transforma en un viaje donde la sospecha y el misterio toman carta de naturaleza.

M^o. Teresa Espasa

Carmilla o la seducción del terror

Malditos heterodoxos, de la Editorial La Máscara, una vez más nos vuelven a sorprender, ahora con la inclusión de un clásico de la novela gótica en una colección de títulos de subgénero erótico.

CARMILLA LA MUJER VAMPIRO

J. SHERIDAN LE FANU

COL. «MALDITOS HETERODOXOS»

EDITORIAL LA MÁSCARA. VALENCIA, 2001

Todo mito tiene un origen en una leyenda, pero hasta que no llega alguien que le da la suficiente fuerza literaria el mito pertenece a la parcela del folclore. *Carmilla* es la narración que da paso al mito del vampiro, del muerto viviente.

La incorporación de *Carmilla la mujer vampiro* como compañera de viaje de obras como *El rey Gonzalo y las doce princesas*, *Psycophathia sexualis*, y otras, se justifica de alguna manera por las altas dosis de sensualidad y seducción lésbica que contiene entre líneas. Durante muchos años los subgéneros literarios, como son el fantástico, el negro, la ciencia-ficción, etc., han sido considerados por los críticos y estudiosos como menores, desvalorizando y arrinconando en los cajones del olvido la obra de diversos autores. Unos trabajos en muchos casos exquisitos, que tan sólo un cambio de gustos y de mentalidad ha colocado en el lugar que les corresponde. Uno de los casos de la multitud existente es el de J. Sheridan Le Fanu y de gran parte de su obra.

La figura literaria del vampiro, inmortalizada por Bram Stoker y mitificada por el cine, cuenta en *Carmilla la mujer vampiro* con un importante e interesante antecedente que llega a

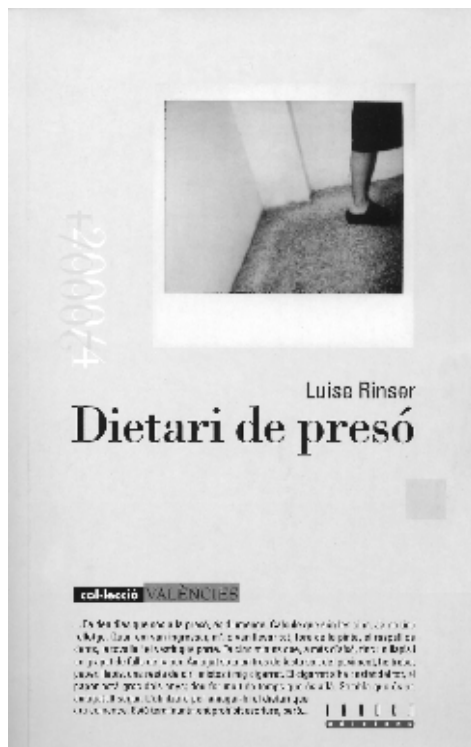
marcar las líneas principales del carácter y comportamiento del vampiro tal i como lo conocemos, aunque con pequeñas diferencias: así como los vampiros posteriores se transmutan en enormes murciélagos, *Carmilla* lo hace en felino.

Carmila la mujer vampiro es una novela breve, ágil, bien escrita y estructurada, con todos los condimentos de la novela gótica, y apta para casi todas las edades. Digna de ser leída en noche de tormenta, junto al fuego, pero a diferencia de sus compañeras de colección para ser leída con las dos manos y la espalda y el cuello protegidos por si acaso la muerta viviente decide inesperadamente saltar de sus páginas. Un clásico de la más clásica figura del terror.

Manel Alonso i Català

La memòria necessària

Denunciada per subversió i detinguda en una presó preventiva del Tercer Reich, Luise Rinser va escriure aquest *Dietari*, un document sobre la vida quotidiana d'una presonera, a més d'una forma valenta d'enfrontar-se amb el costat més fosc del passat.

DIETARI DE PRESÓ

LUISE RINSER

TRADUCCIÓ DE HEIKE VAN LAWICK

COL. «VALÈNCIES»

TÀNDEM EDICIONS.VALENCIA, 2000

Determinats indicadors socials, polítics i econòmics d'aquesta Europa que tot just enceta el segle XXI semblen apuntar cap a un rebrot de les idees feixistes i xenòfobes que trobaren la màxima expressió durant la segona Gran Guerra, que va devastar el continent a mitjans del segle passat. Unes idees que, segurament, mai no van ser eradicades del tot, sinó que en un determinat moment es va optar per passar pàgina i mirar cap a un altre costat. I si bé és cert que aquesta actitud és del tot comprensible des del punt de vista dels milions de persones que patiren en carn pròpia l'ideari nazi, no és menys cert que, com diu Luise Rinser al pròleg del seu *Dietari de presó*, «totes les coses que vulguem foragitar a la força de la memòria de l'espècie humana, algun dia, tornaran a fer-se lloc amb més força encara».

Rinser (Pitzling, 1911), professora i escriptora, va ser detinguda el 1944. Denunciada per una amiga per «subversió de les forces defensives i resistència al Tercer Reich», va passar un temps de reclusió en una presó preventiva de l'Alemanya nazi, pendent d'una condemna a mort o de la deportació a un camp de concentració, cosa que només va evitar perquè la guerra va acabar abans, i el fanatisme megalòman de Hitler es va ensorrar. D'amagat va escriure aquest *Gefängnistagebuch* (*Dietari de presó*), editat el 1946 –un dels

primers llibres que es va publicar a Alemanya després de la guerra–: «*Amb misericòrdia aïllant, la paraula s'interposa entre mi i l'experiència crua de la presó*», escriu Rinser entre les primeres línies que recull al dietari. Un propòsit inicial bàsic, gairebé d'urgència, que es veu, però, sobrepasat quan l'autora decideix publicar aquestes notes de presó perquè «*ara per ara, només podem superar el mal de manera definitiva si el mirem amb lupa*».

Amb un estil àgil i molt senzill, que defuig el dramatisme fàcil, l'escriptora esdevé una observadora d'excepció que anota tots els detalls de la vida quotidiana a la presó. El seu dietari s'erigeix així en un testimoni esfereïdor –més encara per la nuesa de recursos– de la condició humana en tota la seua realitat: la por, la fam, la humiliació, la crueltat, el despullament –tant físic com moral– de l'ésser humà, l'instint de supervivència, l'odi, l'amistat i la solidaritat –tant sincera com interessada–, etc. I tot, evidentment, amb el rerefons del règim nazi. «*No tindrem futur fins que no hàgem "vist" del tot el nostre passat*»; i Rinser, conscient del seu compromís públic, hi fa amb aquest llibre la seua contribució.

Pere Calonge

El dios de la música

El Cuarteto de Praga de Antonio Cascales es una densa novela que narra la historia de los componentes del Klaver Trio de Praga. La vida hace coincidir a Martín, pianista del grupo, con Noa, monja clarisa de un convento de Badajoz. Este breve y único encuentro marcará a los protagonistas para siempre.

EL CUARTETO DE PRAGA

ANTONIO CASCALES

CENTRO UNED «FRANCISCO TOMÁS Y VALIENTE»
Y DEL TALLER DE MARIO MUCHNIK, MADRID, 2000

Situemos al lector, *El Cuarteto de Praga* es una obra lírico-realista estructurada en tres partes, distribuidas a su vez en 28 capítulos.

El autor dedica la primera parte a narrar la vida de los tres personajes principales: Martín, piano; Zdenka, violín; y Márek, violonchelo; a quienes se les une en ocasiones muy especiales David, flauta. Costumbres y caracteres les separan, pero les une un fuerte vínculo, el de su pasión por la música.

Viajar al extranjero representa para estos virtuosos de la música salir del ambiente de opresión de su país, por esta razón cuando algún concierto se suspende Martín siente como el cielo azul de Praga se vuelve plomizo. En la novela no se alude abiertamente a las condiciones de vida de los Países del Este, pero el lector comprueba fácilmente como una angustia vital sobrevuela las vidas de los protagonistas.

Sus conciertos les permiten viajar, conocer otros países, otras gentes: Bruselas, Japón, Nueva York, España, sobre todo España, en donde interpretar a *Martin?* en el salón barroco del convento de un pueblo situado en la frontera, entre Badajoz y Portugal, es un hermoso recuerdo. Allí es donde se produce el encuentro entre Martín y Noa, mujer intelectual que ha estudiado con Lacan y que ahora es monja en el convento de Santa Clara.

La segunda parte formada por nueve capítulos que el autor intercala en la novela de manera significativa y a los que da nombres de rezos religiosos, está destinada a narrar las condiciones de vida de la monja clarisa dentro de su convento. A partir del capítulo trece, ya en la ter-

cera parte, Cascales construye un nuevo clímax a fin de potenciar un acercamiento entre todos los protagonistas. Poco a poco el autor va haciendo coincidir la vida de los músicos con la vida de la monja clarisa y de los habitantes del pequeño pueblo de Badajoz en cuya colina se alza majestuoso el convento de Santa Clara. Después de problemas que parecían insalvables los músicos checos volverán a España, y como nada es lo mismo, el ideal tanto tiempo alimentado se fragmenta, se rompe en pedazos tan pequeños que su reparación es imposible.

A pesar de los sinsabores sonaran de nuevo, en el Claustro de Santa Clara, los acordes de la Madrigal Sonata H 291 de *Bhuslav Martin?*.

Los músicos regresan a su país en el viejo Lada, porque regresar a Praga significa volver a vivir y también morir un poco tras los invisibles muros que les mantienen ocultos.

Solamente queda por añadir que estamos ante una obra densa, cuyo autor es un hombre ilustrado, conocedor de los misterios de la música, de la psicología, de la teología, del empleo del lenguaje y de Praga, ciudad que nos muestra de manera espléndida.

Igualmente dentro de la colección «Aire Nuevo», el Centro UNED ha publicado las novelas: *Vulgata caribe* de Marco Schwartz y *El año que se escapó el león* de Carlos Sampayo, obras que si bien guardan diferencias considerables entre sí, conservan ese lenguaje ágil, satírico a veces, con el que los autores consiguen la atención del lector.

M^o Teresa Espasa

Les sorpreses de cada día

Vicent Pallarés presenta en *El pes mosca* un grup d'històries marcades per la sorpresa que s'amaga al darrere de situacions quotidianes o pre-visibles. Es tracta d'una mirada polifònica sobre la realitat ja que, *El pes mosca* es presenta com el recull de les narracions presentades a un fictici concurs de literatura.

EL PES MOSCA

VICENT PALLARÉS I PORCAR.

COL. «LLETRA LLARGA»

EDICIONS BROSQUIL. VALÈNCIA, 2000

Vicent Pallarès (Barcelona 1951) porta des de la dècada dels vuitanta publicant contes, narracions i novel·les en diferents segells editorials i a tot arreu del domini lingüístic del català. Malauradament, fins que l'any passat va publicar *L'heretgia amagada* (premi Vila de Puçol) cap dels seus escrits ha tingut una distribució mínimament correcta. Amb la seua última publicació, *El pes mosca*, Pallarès torna al conte com a mitjà per transmetre de forma directa i intensa la seua voluntat literària. *El pes mosca* es presenta com un recull de quinze històries breus que, suposadament, són les finalistes d'un pretés concurs de narrativa. El fet permet a Pallarès oferir-nos un ventall molt divers d'estils i de registres lingüístics del català actual, al mateix temps que reflexionar amb molta ironia sobre els concursos literaris i el seu funcionament.

Malgrat aquesta diversitat, totes les històries tenen un punt en comú: la sorpresa que oculta una trama aparentment banal o excessivament prevista. La realitat es mostra plena de contradiccions i sorpreses i l'aparent innocència dels diferents narradors serveix per amagar una forta dosi de crítica.

Els pes mosca és també, des del títol, una metàfora sobre aquells que representen el costat més feble de la nostra societat però que, com els púgils d'aquesta classe de boxa –aparentment molt fràgils–, tenen recursos per a afirmar-se davant la vida. La galeria de personatges que re-

corren les pàgines de l'obra és molt diversa: terroristes que han de complir ordres que els converteixen en víctimes, avis jubilats, desacostumats a la vida en la ciutat, secretàries que no saben dir que no o escriptors que no poden dormir, segurs que la inspiració els arribarà per la nit. En general, cap d'ells és un heroi ni un anti-heroi, tan sols figures que es mouen en un món que els supera i en el qual tracten de fer-se un camí.

El treball lingüístic de Pallarès destaca molt en aquest recull ja que l'autor demostra el seu profund coneixement de les diferents variants dialectals. Malauradament, la falta de reculls semblants en la nostra literatura fa que el resultat ens parega una mica artificial. Per altra banda, el recurs de reunir els diferents treballs amb el pretext de la convocatòria d'un concurs funciona en primera instància però no tant com per a dissimular les grans diferències d'intensitat que hi ha entre els diversos relats, i així cap d'ells assoleix la força del primer, *Bateig de sang*.

En qualsevol cas, l'obra de Pallarès demostra el seu domini de l'ofici i resulta fresca i estimulant. L'edició s'acompanya opcionalment d'un quadern de propostes didàctiques dirigit a la utilització del llibre en els cursos de llengua i literatura, per als quals, especialment a causa de l'important treball amb les variants lingüístiques, resulta molt útil.

Jordi Sebastià

Pequeños trozos de vida

Este es un librito para los amantes de lo breve. *La piel del frío* es un conjunto de minirelatos donde la autora nos ofrece pequeñas pinceladas de impresiones y sentimientos de personajes sencillos y emotivos, cuyas vidas no duran más de dos o tres páginas.

LA PIEL DEL FRÍO

PILAR MAÑAS

ED. PRE-TEXTOS. VALENCIA, 2000

Las tendencias más recientes de la literatura apuntan hacia lo fragmentado, lo breve. Acabadas las últimas esperanzas de las novelas decimonónicas de transmitir una entera visión del mundo, al estilo Tolstoi o Proust, a lo largo del siglo xx parece que se han ido imponiendo las formas más modestas del relato. Todo lo cual va en consonancia con el propio compromiso postmoderno a la autocrítica epistemológica y a la renuncia a formar grandes sistemas.

La literatura se resiente, pues, de estas tendencias a lo puntual, y se ofrece cada vez más como esbozo, como apunte, como humilde testimonio de lo particular, de lo que allí sucedió, o de lo que se pudo sentir aquella mañana. *La piel del frío* cumple bien con el *Zeitgeist* (espíritu del tiempo) actual y se compromete con pequeños relatos que buscan rescatar detalles olvidados de la vida de sus protagonistas, sentimientos, a veces secundarios, que no encuentran hueco en el registro de lo importante, de lo contado públicamente.

Reconozco el mérito de lo breve, de lo anecdótico. Además, creo preciso practicar el juego aforístico, mezcla de burla y de reconocimiento, con la gran literatura del pasado. Así lo hizo ya Joyce hace tiempo, y lo ha seguido haciendo Cortázar hace no tanto. El problema de practicar este diálogo con la tradición

—porque, se sepa o no, cualquier intento postmoderno de hacer arte no es más que una transformación esperpéntica de la Edad Moderna— es que es muy fácil quedarse en las meras formas.

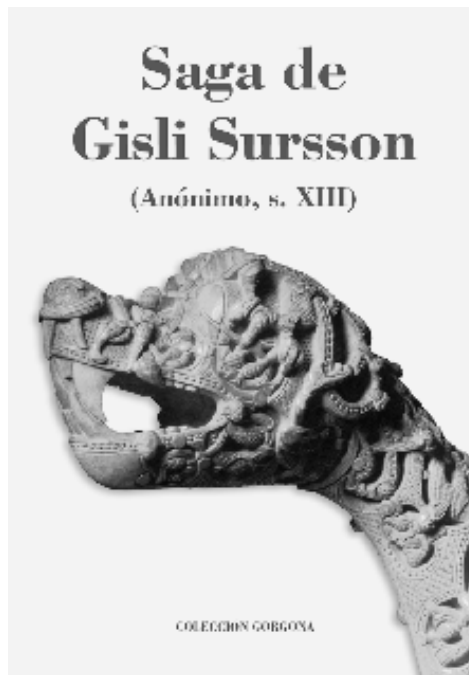
Si bien algunos de los relatos de Pilar Mañas muestran cierta sensibilidad y un buen oficio a la hora de escribir, poniendo el acento en pequeños aspectos de lo vivido, creo preciso decir que el contenido no rompe tanto con la novela tradicional como el continente parece proponer. O sea, que para no hacer novela, no basta con escribir novelas de dos páginas. Se trata de enfrentarse directamente con lo esencial de la novela, que no es tanto un conjunto de 400 páginas cuanto una visión del mundo presentada como coherente. Esa pretensión de la novela es la que hay que interrogar en un relato, si es que se quiere buscar una cierta coherencia entre las formas y el fondo.

Este quedarse en las formas es un mal endémico de la era de los audiovisuales, que nos hacen confundir imagen con verdad, mera apariencia con resultado. Escribir hoy en día supone un grado de conciencia histórica que no muestran demasiados escritores. Hay que decir partiendo de lo que ya se ha dicho; y, precisamente, como respuesta a lo que ya se ha dicho.

Vicente Abril

Gisli Sursson, un caballero islandés

Relato anónimo islandés del siglo XIII traducido por José Antonio Fernández Romero, que trata sobre las lealtades familiares y las vicisitudes por las que atraviesa el protagonista de la historia, Gisli Sursson al mantenerse firme ante lo que considera el código moral por el que debe regirse un caballero de su tiempo.

SAGA DE GISLI SURSSON

ANÓNIMO

COL. «GORGONA»

EDICIONES TILDE, VALENCIA, 2001

Traducido por José Antonio Fernández Romero y con un interesante prólogo de Pilar Fernández Álvarez y Teodoro Manrique Antón de la Universidad de Salamanca se publica uno de los textos de literatura nórdica más curiosos, *La Saga de Gisli Sursson*, una obra anónima del siglo XIII que nos muestra las facetas y vicisitudes de los colonizadores noruegos que llegaron a Islandia.

Es imprescindible para la comprensión de este texto el magnífico prólogo de los dos profesores de la Universidad de Salamanca ya que presentan las claves sobre las peculiaridades y el estilo de las sagas, relatos épicos en prosa procedentes de Islandia que narran y cuentan historias, biografías y leyendas, y que constituyen, en suma, los orígenes de la literatura nórdica.

La Saga de Gisli Sursson es una de las más extensas que se conocen y una de las que guarda bastante equilibrio entre su contenido y su forma. De manera secuencial el relato mantiene una unidad hasta el desenlace final, cosa poco habitual en las sagas que se caracterizan por contar solo aquello que es de importancia para la acción. Las sagas tienen una estructura peculiar, ya que no cuentan con descripciones de ambientes ni personajes siendo una especie de transcripción de hechos que al mismo tiempo nos dan una idea bastante aproximada del entorno en el que suceden.

En concreto, este relato se destaca también por la relevancia que cobran las mujeres ya que son descritas con detalle y amplitud de matices; decididas y valientes asumen los riesgos de sus decisiones guiadas casi siempre por sus sentimientos, una

circunstancia muy poco frecuente en la formas de actuar de las mujeres que suelen aparecer en las sagas. Probablemente, esto se deba a la peculiaridad de *La Saga de Gisli*, sobre la que la mayoría de críticos coinciden al significarla especialmente por el drama familiar y el conflicto de lealtades así como por la construcción formal, y estudio psicológico que hace de los héroes principales.

Un texto curioso, de lectura fácil y agradable que nos desvela aunque no tenga carácter histórico, parte de las características y el modo de vida de los primeros habitantes de Islandia, de algunos detalles sobre la colonización noruega. Y lo que resulta aún más curioso todavía para aquellos que hayan visitado la isla, nos descubre las peculiaridad y el carácter de los islandeses, detalle al que, sin duda, no es ajeno la geografía y clima propios de Islandia.

En definitiva, *La Saga de Gisli*, nos muestra el conflicto familiar y de lealtades dentro de una familia, presenta los sentimientos de los personajes como consecuencia de su código moral y de su conducta. El héroe de la historia, Gisli aparece así como el ejemplo de la dignidad del ser humano.

Un texto que pese a la posible apariencia y simplicidad formal entraña un verdadero ejercicio de precisión, rico en matices más que descriptivos, casi conceptuales, en el que se narran hechos que nos dan una visión de la dimensión humana. Una lectura, divertida que se recomienda empezar por las páginas del relato aquí reseñado y terminar con el prólogo que, finalmente, nos dará las claves y características peculiares de las sagas.

Lourdes Rubio

Fum d'estopa

Vicent Borràs construeix una intriga coral al voltant d'uns personatges de la Ribera Alta a mitjan segle XIX, quan es construïa la via del tren, i d'uns viatjants contemporanis del mateix tren de rodalies nocturn, convertit en escenari privilegiat de narració d'històries passades.

L'ÚLTIM TREN

VICENT BORRÀS

EDITORIAL BROMERA. ALZIRA, 2000

L'últim tren és el que anomenariem una novel·la coral on un mosaic d'històries acaben dibuixant-se en la ment del lector, que les rep fraccionades i desordenades al llarg del llibre, en un estil d'anada i tornada al passat que vol semblar cinematogràfic. La història es localitza entre València i la Ribera Alta, i té com a fil conductor el tren de rodalies que agafen cada nit els dos personatges que pertanyen a l'època actual i que hem de descobrir si estan lligats o no amb el passat que se'ns va narrar. Anem coneixent, a trossos i de manera no lineal, el que s'esdevenia allà on es construïen noves vies de ferrocarril, a mitjan segle XIX. Els personatges que poblen aquest univers del passat i que són l'inici d'unes famílies que arriben al present, pateixen una sèrie de canvis que tenen a veure amb els avatars polítics, de revolta, sentimentals i econòmics, no tots provocats per la vinguda del tren.

El problema d'aquesta novel·la ben narrada d'un autor que domina el llenguatge col·loquial i el diàleg és voler abarcar massa. Massa personatges, massa espai temporal, massa temes. Ja ens ho diuen els de Bromera a la presentació del llibre: «passió, amor, amistat, interessos econòmics, conxorxa...» El resultat és que, com a conseqüència

de no fer un tractament redó de la psicologia de les personetes que se'ns hi descriuen, ni tampoc un tractament aprofundit dels fets econòmics, polítics i socials (revolució de mitjan segle XIX inclosa) és que l'autor forçosament ha de caure en els tòpics, en l'esquema quasi periodístic que potser cercava un acostament a les tècniques cinematogràfiques. L'interès que puga generar la intriga –una intriga que es dilueix entre tanta fragmentació– decau a mesura que alguns assumptes en els quals havíem posat tota l'atenció es van resolent i ens adonem que tot aquest fum de la locomotora s'esvaeix tan fàcilment com els cants del grill que apareix reiteradament a la novel·la. Petits defectes d'un text que guanya un premi –Premi Joanot Martorell 2000– que es publica dins la col·lecció de la qual l'autor és un dels assessors.

Maite Insa

Una presència inquietant

Àngels Moreno desenvolupa a *Malson*, darrer Premi Ciutat d'Alzira de Novel·la, al voltant d'uns personatges complexos que viuen esdeveniments menuts i quotidians però molt significatius, una intriga psicològica que agradarà als aficionats a la literatura de suspens.

MALSON

ÀNGELS MORENO

COL. «L'ECLÈCTICA»

EDICIONS BROMERA. ALZIRA, 2001

Dues veus narratives diferents per a caracteritzar les dues parts en què l'autora, Àngels Moreno (Gandia, 1939) ha estructurat el seu llibre *Malson*, Premi Ciutat d'Alzira de Novel·la 2000 –en té tres, però la darrera són només les nou pàgines del desenllaç final–: una primera persona minuciosa que descriu amb pèls i senyals l'interior –pensaments i sentiments– d'Irene, una dona de cinquanta anys, resolta i independent, que contrau matrimoni amb Valerià, l'amor de l'adolescència que abandonà el país per exiliar-se a França durant el franquisme i que, al cap de trenta-quatre anys, torna al poble per instal·lar-s'hi. I una narració en tercera persona –però que realment continua sota la visió subjectiva de la protagonista– que allibera el text del detallisme, de vegades, feixuc de la primera part i li confereix agilitat, desimboltura i intriga.

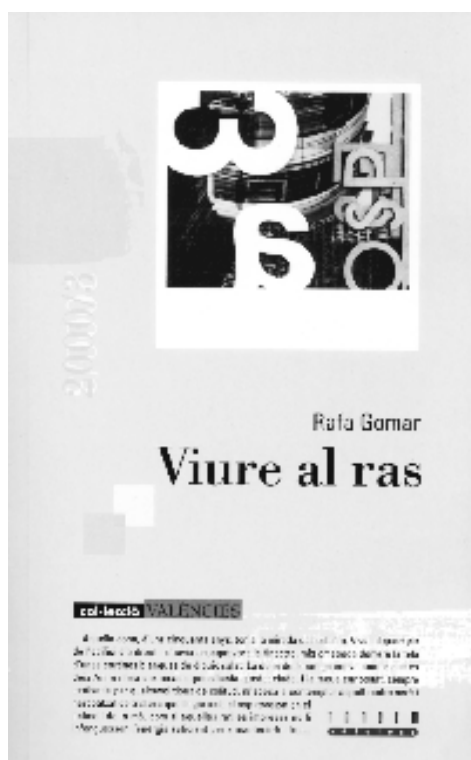
No tracta ací de desvetlar la trama d'una obra que se sosté, precisament, en el suspens i en la pressió psicològica a què és sotmès un personatge davant la incòmoda presència d'algú que, tal vegada, coneix el secret més amagat de la seua vida. La qüestió és reconèixer com l'escriptora dosifica amb precisió la informació i els esdeveniments –menuts, quotidians però molt significatius– per tal de mantenir i «enganxar» el lector fins les últimes línies de la novel·la (no

pots deixar de preguntar-te què passarà ara, com acabarà tot això?). I com, també Àngels Moreno ha construït uns personatges fermes, complexos que es relacionen atenent a la difícil i esmunyedissa llei de la versemblança: els familiars, veïns i amics d'Irene i Valerià; Josep, l'advocat que treballa amb la protagonista; Maria, la seua assistenta i amiga; i, per suposat, la misteriosa Salima, néta malaltissa i silenciosa del marit; a banda dels mateixos Irene i Valerià –aquest, tal vegada, el més feble: l'autora planteja al principi unes incògnites al voltant del seu passat que després no revela al llarg de la història. Però a pesar d'algunes mancances com aquesta, À. Moreno ha sabut crear, diguem-ne, la «normalitat» d'unes vides qualssevol –unes vides que transcorren en l'actualitat, vides on hi ha amistat i solitud, èxits i fracassos, voluntat, tossuderia i feblesa, activitat i reflexió, descans, fatiga i ansietat, treball, vellesa, records, malalties i morts–; ha sabut crear –dèiem– amb diferents recursos –refermar, per exemple, una vivència íntima amb l'espai exterior, com l'estremidora escena final de la tempesta– una atmosfera negitosa, asfixiant que, sens dubte, agradarà als aficionats al suspens i a les històries d'intriga psicològica.

Arantxa Bea

Persones humanes

Al llarg de dèssset contes, Rafa Gomar ens demostra la seua versatilitat com a narrador desplegant un amplí ventall de registres formals i ens parla d'alguns dels seus temes preferits: la soledat, la incomunicació, el destí o l'atzar, i el fet literari.

VIURE AL RAS

RAFA GOMAR

COL·LECTIU VALÈNCIES

TÀNDEM EDICIONS.VALÈNCIA, 2000

El fet que uns mateixos personatges aparegueren com a protagonistes de diferents històries em va fer pensar, en un principi, que *Viure al ras* era un d'aquests reculls de contes entrelaçats on l'autor estableix conscientment una sèrie de connexions entre els diferents relats amb la finalitat de crear una interdependència inequívoca atractiva per al lector, però més endavant vaig descobrir que m'equivocava. A partir del cinquè conte, l'autor abandona aquest joc de relacions intertextuals i dóna pas a històries netament independents i protagonitzades per personatges nous i intransferibles. Ara, els punts de contacte entre els contes són menys evidents i més difícils de detectar. Tret de l'espai i el temps on transcorre l'acció (moltes de les històries estan ambientades a la ciutat de València i es fan referències precises a l'actualitat) i l'interés pel fet literari (les reflexions metaliteràries apareixen en dos contes), no hi ha cap altre punt de contacte entre els diferents relats digne de ser ressenyat.

D'altra banda, la varietat de temes tractats i de registres lingüístics que fa servir l'autor són la millor prova de la seua versatilitat com a narrador. D'aquesta manera, Rafa Gomar ens proporciona, a través dels seus contes, la possibilitat de ser testimonis de situacions de soledat i comunicació, de

retalls de la vida quotidiana on la rutina i la monotonia embolcallen els personatges, de l'autodestrucció a què porta la creença cega en la publicitat i de les reflexions dels escriptors sobre el seu treball. I per a construir aquesta varietat de mons literaris desplega un amplí ventall de tons i estils literaris: el llenguatge col·loquial, l'estil artificios i encartonat de les instàncies judicials, el llenguatge personal i íntim d'un diari...

A més a més, l'autor recorre a l'humor com a recurs per a fer dels seus contes una lectura amena i agradable. Es tracta, però, d'un humor amb dues cares molt diferents: un humor irònic i contingut; i un humor que pren un to desmesurat i hiperbòlic capaç d'arrancar-nos una bona rialla amb uns acudits fulminants.

Amb tot, cal dir que el recull és bastant irregular, amb alts i baixos qualitius molt pronunciats, però això no hauria de ser cap retret, perquè, al capdavall, tota obra literària ho és, d'irregular. I la impressió última que deixa el llibre no és, ni molt menys, negativa, sinó ben al contrari, el regust de boca final és dolcíssim.

Sergi Verger

Begonya Mezquita

SIGNES DE TERRA

*Finalista II Premi de Poesia
Jaume Bru i Vidal – Camp de Morvedre*

Pròleg d'Antoni Albalat

setimig

Terra de flames

Mezquita ha elaborat un univers ben personal en què l'allunyament i el desig es conjuguen sobre un paisatge oníric i sensual. Un treball que recupera alguns poemes anteriors i que va resultar finalista del II Premi Jaume Bru i Vidal-Camp de Morvedre.

«*Cull de l'arbre els fruits més dolços, / que a la nit tot es marceix / entre la*

fosc i les distàncies imprecises»; aquest és el «Carpe diem» que trobem entre els versos de *Signes de terra*, el darrer poemari de Begonya Mezquita, finalista del II Premi Jaume Bru i Vidal-Camp de Morvedre. Una obra que recull, sota aquest títol, un total de trenta-tres poemes agrupats en tres apartats: «Versos insomnes», «Signes de terra» i «Homenatges». A «Versos insomnes», l'autora ens presenta un paisatge de marcat caràcter oníric, l'infern esfèric d'un estiu omnipresent que comporta el sopor i el desfici: «*Somnolència perpètua aquests mesos de febre / com un repte mancat de carícies, buit blau al teu bosc*». Terra solcada pel foc d'aquest estiu incandescent en què també està present el desig i el somni d'un cos que es vol prendre, desfullar. Un desig d'escuma que es materialitza en una sèrie de versos de gran sensualitat. «Signes de terra» és la crònica d'un abandonó, de l'allunyament de tot allò estimat cap

SIGNES DE TERRA

BEGONYA MEZQUITA

7 I MIG, BENICULL DE XÚQUER, 2000

a un lloc on només s'és espectador immòbil del pas del temps. Presonera

entre murades, l'enyor d'aquell mar amic és testimoni del cruel exili: «*No hi haurà sal malgrat les diademes d'escuma. / No són aquestes les nits que solies tastar*». Però per tractar de fugir d'aquestes murades, cal jugar el joc fins el final, al tot o res «*O morir descalça quan l'hivern arriba / o conquerir el cim més alt de la teua geografia*».

La darrera part es desmarca del to general del poemari per tal de retre «homenatge», entre d'altres, a Maria Mercè Marçal, a Joan Brossa, a Sagunt i a un saguntí il·lustre, Jaume Bru i Vidal, o a Lisboa –amb un dels decasíl·labs més perfectes que mai hem llegit: «*Lisboa d'or on el temps no camina*». «*Cull de l'arbre els fruits més dolços, / que a la nit tot es marceix*», un «Carpe diem» que –des del punt de vista del lector– pot ser una invitació a deixar de banda aquestes paraules totalment prescindibles, i capbussar-se sense més entre els versos de terra de Begonya Mezquita.

Pere Calonge

Dues poesies del paisatge i de la terra

Bromera ens ofereix dues novetats dins la seua col·lecció de poesia: *Paraules de vidre*, de Rosa Serrano, i *Presagi del tacte* de Josep Fèlix Escudero. Aquesta darrera obra resultà la finalista del premi «Vicent Andrés Estellés» de Burjassot 2000.

PRESAGI DEL TACTE
JOSEP FÈLIX ESCUDERO

PARAULES DE VIDRE
ROSA SERRANO

EDICIONS BROMERA. ALZIRA, 2000

Aquests dos llibres tenen una característica, almenys, en comú, que és l'assumpció del paisatge com a fet poètic i el reflex que de la pròpia existència es recull de les impressions suggerides per aquest. El to, el mode, la forma, són bastant diferents –àdhuc la intensitat, si hom vol dir-ho així– però en totes dues obres alena la mateixa estima per la terra, per l'engruna de món que és estimada i que volem creure que de la mateixa manera som estimats.

A *Paraules de vidre*, primer llibre de poesia de l'editora Rosa Serrano (Paiporta, l'Horta Sud, 1945) trobem una poètica deliberadament senzilla, sense alambinaments metafòrics ni retorçuts camins expressius, que provoca en el lector una sensació de proximitat als sentiments que han inspirat els poemes. *He tornat a buscar la pàtria dels meus somnis*, expressa, gràficament, l'autora. I ens fa partícips d'un viatge al passat i al present de l'autora, amb illes metafòriques i reals, suggerides i tangibles, que mostraran els espais íntims del sentiment. Una mediterraneïtat amarada de lluminositat –sobretot quan s'esdevé l'evocació del món illenc– ens és expressat mitjançant un predomini vigorós de frases curtes, gairebé impressionistes en els conceptes. Aquest llibre pot llegir-se com un dietari d'estampes de viatge, un breviari sentimental de tots aquells bocins del paradís perdut que retrobem ací i enllà de la nostra peripècia vital. Pot semblar que l'autora retroba el seu paradís perdut a les illes –les nostres illes– d'una manera molt especial. En qualsevol cas, aquest llibre resulta agraïble, per temàtica, per autora i per les pinzellades naïf que trobem, ara i adés, entre els plecs salats i mariners d'aquest llibre.

D'altra banda, Josep Fèlix Escudero (Atzeneta, l'Alcalatén, 1946) ha mostrat que és un d'aqueixos poetes que serveixen llargs silencis, però que quan es decideixen a donar a la llum el fruit de llurs anys silencis, constitueix un goig i un elogi per a la literatura, difícilment superables. L'obra de la qual parlem és *Presagi del tacte*, finalista del premi «Vicent Andrés Estellés» de Burjassot. Casualment, o no tant, aquesta obra manté un deute de contundència i èpica humanitzada amb el millor Estellés, justament aquell del *Llibre de Morella*, posem per cas. Escudero dialoga amb el paisatge, el fa partícip de l'evocació personal, de l'intercanvi vital entre un home i la seua vida, significada i catalitzada a diversos indrets. Dividit en tres parts (*El Quadern del roure, llavis avall, El Maestrat, aquella pell fosca i brunyida* i *Ja sabeu, la mar, un tot de suggeriments*) és la segona la que més intensitat abasta, almenys en una dimensió –in-sistim– èpica, i si és possible una íntima èpica, com per a anar a genollons entre les runes vivents de la pàtria, besant les pedres antigues, els camins nous, les albaides reviscolades i tot el que suposa de bell i vivent. La tercera part, al seu torn, constitueix un reflexió impressionant sobre molts dels problemes que ens toca patir dia a dia, amb un to existencial i sense ambigüitats que culmina en un dels millors poemes que hem llegit en els darrers anys: *Camine per València mentre un poeta es mor*. Sols aquest poema hauria bastat per a justificar el llibre, afortunadament en aquesta obra, però, cada poema es justifica per ell mateix amb una altíssima dignitat.

Alexandre Navarro

El trànsit de la passió

Aquesta traducció és un monument poètic amb extraordinària actualitat, construït amb ironia, intel·ligència i un distanciament que no exclou una positiva condensació de sentits a partir de l'aspecte amorós que tant marcà la vida i l'obra de Puixkin.

EL HABITANTE DEL OTOÑO

ALEXANDER PUSHKIN

TRAD. DE R. DARÍO FLÓREZ

PRE-TEXTOS, VALÈNCIA 2000

Puixkin té un lloc destacat en la literatura russa i també en la universal. La seua vida fou breu i intensa –nasqué en 1799 i, en 1837, morí en un duel–, però marcà clarament un abans i un després literari en el període romàntic eslau. Tingué en vida una byroniana actitud i estigué motivat en tot temps per una consideració que el poeta és el portaveu de la veritat superior, en resistència contra qualsevol tirania, tant si prové del poder heretat com si ve del poble. Condicionat pel poder absolut del tzar, que arriba personalment a fer-se'n el censor, es trobà sempre enfrontat a tots pel seu individualisme irresolut, ple de repercussions adverses, on s'ha d'afegir una economia personal precària, crònica, a causa de la seua opció de viure de l'escriptura. Els ambients literaris de llavors, dividits entre els partidaris d'un model literari d'estil elevat –amanerats en excés– i un de baix –escriure com es parla, sense art–, el dugueren a fer-ne una síntesi; el seu ideal era la claredat i l'elegància de la senzillesa. Marcat per la guerra antinapoleònica i els esclats revolucionaris a tot Europa, es convertí en el portaveu ideològic dels cercles conspiradors de l'època, cosa que li provocà l'exili al sud. Era incapaç de doblegar-se a cap imposició, en la seua vida quotidiana era rebel i lliure de normes. A més, la seua inclinació per la vida de societat fou indefectible, a l'en-

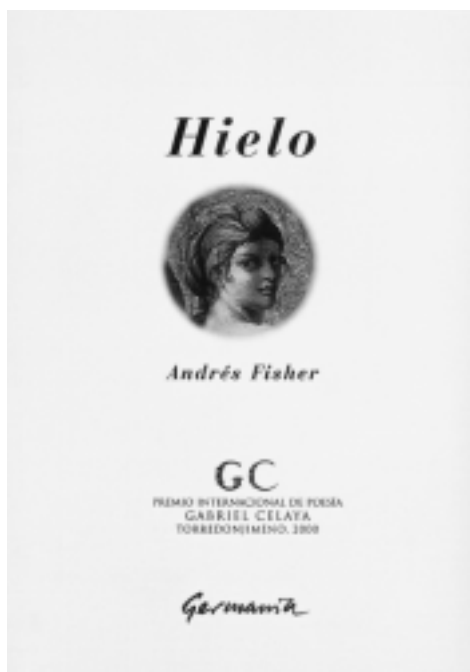
torn de la cort de Sant Petersburg, amb les consegüents aventures o calamitats amoroses que reflecteix la seua obra i sobre les quals es basa la selecció que ara fa el cas. Persisteix submergit en la realitat fins als últims anys, i no a fugir d'aquesta. Si somiava fugir era cap a la soledat del camp, per a pensar i treballar millor, i sostraure's de la mesquina social.

Les traduccions de Puixkin són escasses, sobretot de la seua poesia, i això fa d'aquesta bella edició –traduïda amb una gran eficàcia rítmica i expressiva– una positiva virtut en poder descobrir i reconèixer el gran valor d'aquest poeta essencialment, autor d'una important obra lírica, a més del teatre i la prosa, que serví de base a tota la tradició posterior del realisme nacional. Així, aquests poemes marcats per la quintaessència de la tardor, la seua estació predilecta –exclosos gairebé els de tema polític–, posen de relleu l'extraordinària actualitat del seu pensament, amb alegria, intel·ligència, passió i senzillesa; al capdavall, l'autèntica ferida del desamor que per necessitat prové de tota passió amorosa.

Vicent Berenguer

La mirada especular del hielo

La editorial Germania, dirigida por Antoni Martínez, ha acertado al hacerse cargo del Premio Internacional de Poesía Gabriel Celaya, que este año han ganado las obras *Hielo* de Andrés Fisher y *La estación vacía* de Jorge Reichman. Fischer se rebela aquí como uno de los poetas más interesantes del momento.

HIELO

ANDRÉS FISHER

GERMANIA, ALZIRA, 2001

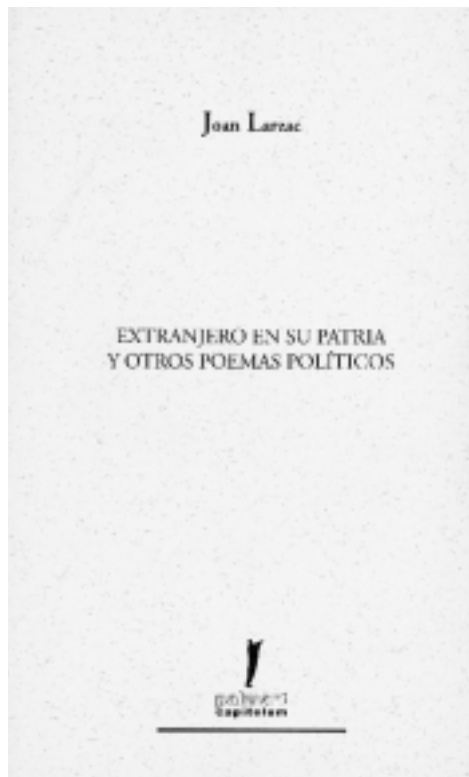
El poeta chileno Andrés Fisher nació en Washington D.C. y desde finales de 1990 reside en España. Este doctorado en sociología con una tesis sobre el discurso prohibicionista en el campo de las drogas (1997) ha publicado varios libros de poesía: *Ocularmente ávido* (1992), *Estados extremos* (1994) y *Composiciones, Escenas y Estructuras* (1997; este último en la editorial madrileña Delta Nueve de la que es coeditor. *Hielo*, poemario ganador del premio convocado por el ayuntamiento jienense de Torredonjimeno, es un poemario estructurado en dos partes, «Escenas» y «Composiciones», que presenta fognazos atrapados en el momento exacto de una mirada, de unas huellas, de un reflejo especular o de los faros de un coche. Los poemas tratan sobre la percepción del tiempo y del espacio y cómo ésta es distinta para quien observa detenido o para quien conduce. Cada poema, incluso cada parte del poema, es una secuencia cinematográfica extremadamente fina i lírica que se yuxtapone a la otra formando un todo significativo que va más allá de lo puramente pictórico y visual de manera que «la visión fragmentaria de la realidad ayuda a cuestionarla, a modularla: a psicoactivarla». El coche o el asfalto, por ejemplo, se convierten en

símbolos disémicos cuya significación es doble: la meramente real que describe a un conductor, y la ficcional que describe la importancia del camino y de quien da sentido a éste o a la máquina con la que se desplaza el individuo. Esto está de acuerdo con la descripción especular de la palabra –«ballesta de si misma»–, el río –«léxico de si mismo»– o el sueño del geómetra –«espejo de una muerte»–. Asimismo, el poemario muestra deliberadamente la paráfrasis de títulos de autores como Ernesto Sábato, Bernardo Atxaga, Haroldo de Campos, Antonin Artaud, Luis Andrés Figueroa, Raúl Zurita, Louis Santos Dumont, Blanca Andreu, Juan Larrea, etc. Y es también aquí donde el poemario indaga sobre la escritura y su dimensión lineal, pero también profunda, que alberga, tras su «condición mineral» el significado de la vida escrito en el «Blanco, el de la página, capaz de admitir cualquier mundo».

Pasqual Mas

La conciencia de Occitania

Joan Larzac escribe con precisión y naturalidad una obra vigorosa, cuyos versos mantienen un ritmo tan homogéneo como preciso y realista. Sus poemas, tremendamente desnudos, mantienen en tensión al lector a la vez que se alzan en portavoces de la ideología política del poeta: la libertad de Occitania.

EXTRANJERO EN SU PATRIA Y OTROS POEMAS POLÍTICOS

JOAN LARZAC

COL. «PALMART CAPITELUM»

LLAMBERT PALMART. VALENCIA, 2000

Con el título «*Extranjero en su patria y otros poemas políticos*», la Editorial Palmart nos remite un poemario del autor Joan Larzac.

Apoyándose en imágenes de buena factura, Larzac entona en su libro –que divide en cuatro partes– un extenso *Himno a la Libertad*.

En la primera parte ya nos encontramos frente a un «Canto General». Poética en prosa que narra la relación entre el Ser y su Pueblo: Occitania, ¿y por qué no la Celeste Sión?, tierras desaparecidas, destruidas por la incapacidad y ansia de poder del hombre:

Has amasado en tus bancos dinero de todos los olores / Has amontonado en tus museos los recuerdos de todos los horrores / ¿Quién enumerará todos tus crímenes?...

Versos crudos y recriminatorios ante la actitud del poder frente a las minorías nacionales.

Si el poemario no tuviera nombre tendríamos que titularlo «*Joan Larzac o el sueño de Occitania*» porque, como el lector podrá comprobar a través de la obra que nos ocupa, Occitania esta en el centro del pensamiento y del corazón del poeta, cuyo ideario político está orientado hacia la recuperación de las minorías nacionales.

Comienza el autor la segunda parte con un poema dedicado a Tristan e Isolda, representantes del infortunio: *Yo te veo los ojos cerrados Isolda y vienes/ Ha*

muerto la otra y tus amantes se burlan/ Cierro los ojos para matarla comprendes...

Con el poema «V Comme Vietnam», de estructura un tanto compleja, Larzac vuelve al realismo doliente, que tiene el poder de rompernos por dentro: (...) *hombres de ficha perforada que allá abajo mean sangre (...)*.

Nos sorprende a continuación con un cambio de registro. El poema se convierte ahora en lamento: *En el corazón de mi infancia/ flores en paraguas en el cielo se columpian*. Y más adelante: *El primer día de la semana/ Jesús se encontró caminando por los suburbios/ V COMO OCCITANIA/ Y dijo/ LA PAZ ESTE CON VOSOTROS/ la paz*.

La cuarta y última parte recoge un conjunto de poemas «dispersos e inéditos» que están en la misma línea creativa del resto de la obra.

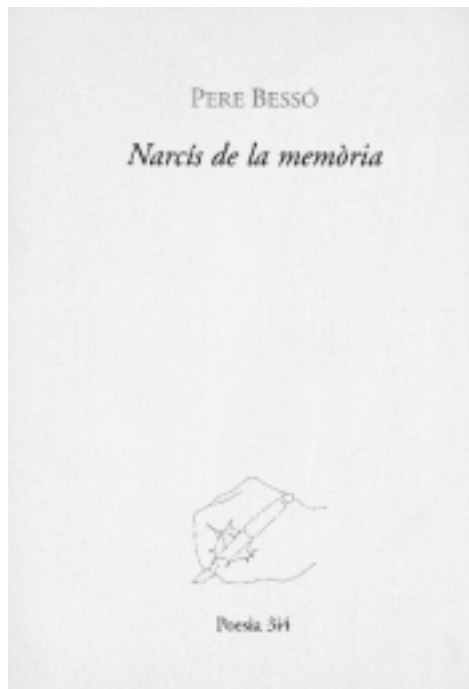
De lo que no hay duda es de la importancia del poemario, duro si se quiere, pero logrado, donde el autor deja –con un lenguaje que domina a la perfección– su palabra y su desgarrar frente a las situaciones –a veces dramáticas– por las que el mundo ha pasado, siempre de puntillas, a fin de no concitar las iras.

Magnífica la traducción de José Carlos Laínez, traducción que, como él mismo indica en su prólogo, ha hecho con total libertad.

M^o Teresa Espasa

Una mirada en l'espill

Pere Bessó, prolífic autor pertanyent a l'anomenada generació dels setanta, és artífex d'una obra intensa i extremadament singular. *Narcís de la memòria*, guardonat amb el Premi Vicent Andrés Estellés 2000, significa la seua consolidació en la primera línia de la poesia valenciana actual.

NARCÍS DE LA MEMÒRIA

PERE BESSÓ

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2000

Amb *Narcís de la memòria*, Bessó abandona pràcticament els assajos epigramàtics i satírics que encetara amb *Les llimes de la vosgiana* (1987) i que protagonitzava el seu darrer poemari *Iteràncies, interferències i grafitis* (1997), per recuperar el vers barroc i lluminós de les seues dues obres més reeixides, *Pagaràs els ous de cugul* (1988) i *La terra promesa* (1988).

Caòtic i irregular, però també brillant i sorprenent, Bessó no és un poeta de lectura fàcil. L'agosarament metafòric, el lèxic inusual, la densitat temàtica i els nombrosos referents procedents de la seua visió panoràmica de la literatura converteixen cadascun dels seus poemaris en un autèntic desafiament al lector.

Narcís de la memòria, un títol que fa referència a la seua condició de mirada en l'espill, de revivificació en clau poètica d'experiències alçades a les golfes dels records, i que l'autor confessa inspirat inicialment en la poesia de la Generació del 27 i alguns autors anglosaxons com Walkott i Larkin, alterna els moments de reflexió amb els de narració, els de blasme i els d'evocació: ara de confidents literaris o musicals –Ferrater, Ribelles, Brines, Stones, Morrison, Ottis Span, Blake, Gil de Biedma, Estellés, Golding...– ara d'episodis ín-

tims amerats de tendresa, ara de nits de disbauxa que hi fan comparéixer, reiteradament, llums de neó, licors de tota mena, sentor de pixum, les primeres llums del dia.

Bessó hi raja una poesia d'una efervescència esgotadora on la paraula –la paraula que cerca el camí de les acàcies», la paraula que és «foc cec»– s'ensenyoreix en cada vers i força la següent deixant de banda molt sovint les ortodòxies de la sintaxi: llarguíssimes enumeracions, paronomàsies portades a l'extrem –«la llança, ansa, llaç d'Argança...»–, al·literacions recurrents o consonàncies internes alimenten uns poemes de ritme sincoquat –«Tautologia», «Desencontre»– o arrossegat –«Elogi dels amors tristos»–, sempre conduïts, però, per «l'alquímia del verb», veritable força motriu de tota la seua producció poètica.

Josep Vicent Frechina

Densitat en la forma: desassossec en l'interior

L'art de la poesia, el pas del temps i les consegüents pèrdues, fracassos i decepcions, l'amor, el desig i el somni i la barbàrie nazi viscuda pels avantpassats del poeta són els motius temàtics que tracta Sergi Jover a *Ressenya*, el seu segon llibre de poemes, guanyador del XVIIè Premi de Poesia Manuel Rodríguez Martínez.

RESSENYA

SERGI JOVER I REJSEK

AMÓS BELINCHÓN EDITOR, VALÈNCIA, 2000

«Quants instants amuntegats formen un vers?» es pregunta Sergi Jover alhora que compona les situacions de creació poètica –silenci, natura, solitud, record– i evidència allò que no és possible reflectir en un poema: sons, colors i olors que envolten el poeta (literal o figuradament, no importa), emocions, dolor, història íntima, familiar i col·lectiva; tot allò que s'esmuny a les paraules, a l'enunciació... ni que siga en vers, aquest gènere proper a la música. I és que l'art de la poesia ocupa i preocupa l'escriptor qui parla de la forma, de paraules com naus desgovernades «que el vent, de mà tossuda, empeny imperceptible, / suau cap al naufragi pel floc dels sentiments», sentiment, el niu del qual, com diu el poeta, rau al ventre «la cova on amaguem totes les pèrdues»; l'escriptor denuncia la frivolitat i la impostura d'alguns artífexs de la paraula, mostra la dificultat de la crítica –«Qui, sol, davant d'un quadre, o nu amb un poema, / desert de referències, buidat de simpaties, / podria, jutge equànime, jurar-ne qualitats?»– i reivindica l'avi i l'amic, els seus poetes personals, anònims.

Però no tota la vida és vers, per això també la vida, el pas del temps –infantesa, edat madura, vellesa inexorable–

hi és present a *Ressenya* i l'amor i el desig que sobrevé, impúdic, als somnis: a «Admonició» contraposa l'assenyat, qui sempre sap «destriar el cert i el fals», al somniador, que «no sap veure si el desig és cos o fum», d'ell és «el paper i les paraules i la palla».

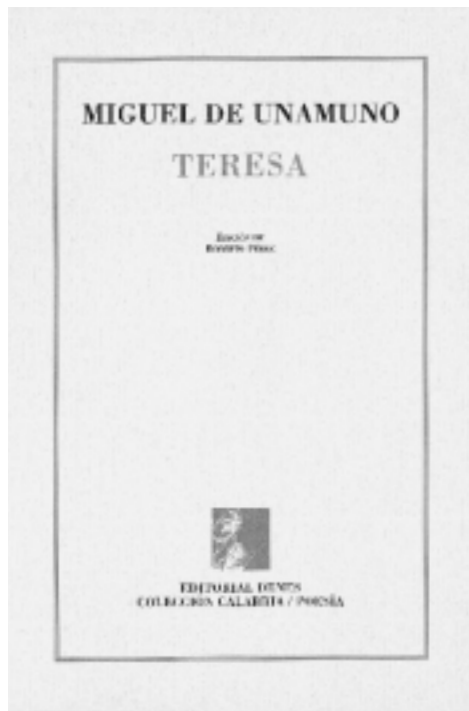
Hi ha un altre tema que centra la part titulada «dels poemes d'Oświęcim» i que és el lligam de sang amb el seus avantpassats que patiren la barbàrie del nazisme: extermini, dolor, suïcidi; quan el poeta visita Auschwitz sent que «de la mort i del mal que va existir / (silenci i més silenci i més silenci) / no en queda sinó el fred indesxifrabable».

Rima i ritme són claus en la concepció poètica de Sergi Jover, qui combina la sàtira -envers ell, l'interior, la vida mateixa i la necessitat d'escriure poesia i envers l'altre, els altres, la societat, la manipulació mediàtica, la hipocresia i la falsedat- amb textos més, diguem-ne, essencialment lírics, com el delicat i suggeridor «Si les bruixes es pentinen», amb els versos finals del qual tanquem aquest comentari: «I quan torna el verd silenci de les plantes, / només queda un lleu perfum de terra molla. // És amb ell que construïm la poesia».

Arantxa Bea

La poesía amorosa de Unamuno

Escrito en 1923 y publicado en 1924, durante su destierro, *Teresa. Rimas de un poeta desconocido presentadas y presentado por Miguel de Unamuno* (éste es su título completo), fue un libro extemporáneo o caprichoso dentro del panorama poético de las vanguardias entonces dominante.

TERESA

MIGUEL DE UNAMUNO

EDICIÓN DE ROBERTO PÉREZ

DENES, VALENCIA, 2000

Al año siguiente de la publicación de *Teresa*, Ortega i Gasset sentenciaba en *La deshumanización del arte* que «el poeta empieza donde el hombre acaba». Estas circunstancias (la deportación del rector salmantino y aquellos nuevos aires estéticos) contaron en el relativo olvido editorial de estas rimas. Es verdad que *Teresa* no figura entre la mejor poesía de Unamuno, como ya señaló Cernuda, pero merecen esta segunda reedición exenta, después de setenta y seis años. El profesor Roberto Pérez incluye una sustanciosa y clarificadora introducción.

Los poemas, a caballo entre el relato novelesco y la más estricta lírica, son atribuidos a un poeta apócrifo, Rafael, un joven tísico y provinciano que escribe versos de amor inspirados por Teresa, su novia, muerta por la misma enfermedad. Son noventa y ocho rimas compuestas según el modelo de las de Bécquer, seguidas de una epístola escrita con la métrica clásica. Unamuno aporta la ficción presentando por extenso al supuesto autor y su historia, y glosando al final sus versos. El volumen se cierra con epílogo o despedida.

Como Machado, que sólo escribió de Leonor para desahogarse tras su muerte, fue Unamuno un autor pudoroso ante las expansiones amorosas. Acaso este recato explique el recurso distanciador de la historia folletinesca y romántica de los dos amantes, que él mismo califica en su

prólogo de «muy vulgar, más bien cursi». Pero ahí termina toda relación con el romanticismo acartonado: la historia, las anécdotas, hasta la sentimentalidad del libro, no son más que pretextos, las pautas sobre las que Rafael, una criatura inventada, escribe todas las inquietudes existenciales, literarias y religiosas de su creador. Unamuno no actúa a la manera del poeta fingidor de los cancioneros, porque en él el amor no se restringe a un código sentimental previo, sino que se eleva a categoría. Busca, como en toda su obra, una metafísica —en este caso una «*meterótica*», dice él, acuñando un neologismo muy de su gusto— que liga el amor a sus preocupaciones por la inmortalidad y a sus inseparables dudas. La pareja romántica formada por Rafael y Teresa es la actualización de la fe irracional unamuniana, representa el sueño místico que se defiende con las vigiliadas y del que no se quiere despertar, igual que don Quijote con su locura.

Como suele suceder con Unamuno, la música de *Teresa* suena no durante, sino tras la lectura de sus poemas, cuando nos queda entre sus sinuosidades conceptuosas y alguna rima deliciosamente agreste, próxima a Campoamor o a los fabulistas (léase la número 64, sobre la rosca y la mosca), la música que a él le importaba, la música interna de las ideas.

Antonio Moreno

Poesia universitària

Aquesta antologia recull una mostra extensa i variada del treball poètic d'un grapat d'autors que pertanyen a tres generacions literàries, que per damunt de llengua, d'estils i escoles tenen en comú el seu pas per les aules de la Universitat de València.

VINT ANYS DE POESIA A LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
A CÀRREC DE JOSEP RICARD

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA I EDICIONS 96.
CARCAIXENT, 2001

El cinqué centenari de la Universitat de València ha estat l'excusa per a tot un seguit de publicacions, algunes d'elles realment atractives. Entre els darrers llibres apareguts està l'antologia *Vint anys de poesia a la Universitat de València*.

Resulta sempre difícil preparar una antologia d'una llengua, d'una generació, o d'una escola literària, perquè sempre hi ha el risc de deixar-te fora algun autor significatiu i incloure d'altres que no aporten res de nou. Ara bé, intentar el triple salt mortal –des de la valentia i l'atreviment que dóna la in-experiència–, projectant-ne una amb els conreadors de dues llengües, de diverses generacions (dels nascuts a finals dels cinquanta fins als que ho van fer a inicis dels vuitanta) i de diferents escoles literàries, no tan sols de la poesia discursiva, sinó també de la visual, és per a suïcidar-se –i això s'ha fet amb l'excusa de ser tots poetes que han passat per les aules de la Universitat.

El problema és que en el còmput final s'han quedat fora alguns poetes significatius, i potser no per culpa de l'encarregat de l'antologia, Josep Ricard, el qual ens consta que ha fet un gran esforç i una aposta personal pel llibre, però cal assenyalar-ho. Així i tot, no deixa per això de ser un bon llibre on podem assaborir en petites

dosis allò que és una part del panorama de la creació poètica tant en castellà com en valencià i amb noms que el fan quasi imprescindible en qualsevol biblioteca juntament amb el número anterior de la mateixa col·lecció, *Poemes d'un segle*, que va estar a càrrec dels també poetes Marc Granell i Isidre Martínez.

Manel Alonso i Català

Après la mort

Un viatge amb sant Vicent al més enllà medieval **Albert Toldrà**

3i4
edicions

(PREMI OCTUBRE D'ASSAIG)

Apocalipsi medieval

Prenent com a guia els sermons de sant Vicent i confrontant imatges i altres textos de la cultura baixmedieval, Albert Toldrà ha elaborat un estudi sobre l'imaginari medieval del més enllà. Una concepció de la vida després de la mort fascinant per la seua complexitat, varietat i concreció.

Entre finals del XIV i principis del XV, quan es produeix la predicació de sant Vicent Ferrer, tota una sèrie de crisis i catàstro-

fes es van abatre sobre el continent: fams, guerres, revoltes camperoles, el flagell de la pesta negra i un context religiós general de disgregació. Europa va esdevenir, en paraules de Delumeau, *el país de la por*. Aquesta situació és la que possibilita i explica el gran èxit de la predicació de sant Vicent, que tenia com a temàtica central l'anunci de la vinguda de l'Anticrist, la fi del món i el judici final. La insistència en la imminència de la fi, expressada amb una impressionant panòplia de recursos oratoris, és el que explica en últim terme l'enorme comoció popular que produïa la predicació del sant, que era conegut entre els seus contemporanis com *l'àngel de l'apocalipsi*.

APRÉS LA MORT.
UN VIATGE AMB SANT VICENT
AL MÉS ENLLÀ MEDIEVAL

ALBERT TOLDRÀ
ED. TRES I QUATRE. VALÈNCIA, 2000

A l'hora d'encarar-se amb els sermons de sant Vicent, la majoria d'estudiosos han pre-

ferit centrar l'atenció en l'estudi de les tècniques oratòries. L'enfocament *d'Aprés la mort*, d'Albert Toldrà, guanyador del darrer premi «Joan Fuster» d'assaig, és ben diferent. Prenent com a guia els sermons de sant Vicent –tant els catalans com els corresponents a la campanya castellana del sant, i confrontant imatges i altres textos de la cultura baixmedieval, Toldrà ha escrit un assaig de cultura medieval sobre l'imaginari gòtic del més enllà.

Aquest estudi l'ha organitzat en tres parts. En la primera analitza la concepció medieval del temps, amb el seu caràcter linial i irreversible. Tot està escrit, passat i futur. La història de la humanitat és un procés tancat, dividit en una sèrie d'etapes clarament diferenciades, anàlogament als quatre dies que

Llàtzer estigué mort abans de ressuscitar. El tercer dia –*dia de gràcia o segle espiritual*–, correspon al moment en què predica sant Vicent: *és ara, e'l tenim ja per la coha*. Resta pe arribar *Lo quart dia, que serà tost, tost e ben tost, serà llei de ira: Antecrist*. Després d'aquest quart dia, vindrà el judici i el *segle perpetual*. L'existència individual o col·lectiva es concep, dins d'aquest marc temporal, d'una manera agonística, com un combat moral, que comportarà càstigs o recompenses. L'escatologia és, així, essencial al cristianisme, i més en un temps en què tot de signes suggerien que la destrucció i el final del món eren imminents. Algunes de les imatges de la fi del món que recull Toldrà resulten impressionants, com la que recorda d'una forma torbadora una catàstrofe nuclear: *toda la tierra quedará assí como farina blanca, que non averá lodo e será todo puro e limpio*. O causen un efecte suggestiu i estrany, com en la utilització del part com a metàfora de la resurrecció: *una dona nos parirà a tots, ço és, la terra*. En la segona part, l'estudi de Toldrà ressegueix els espais del més enllà, que en la mentalitat medieval adquirien una precisió topogràfica i una varietat plena de matisos. Hi havia el cel, diferent del paradís terrenal, la terra, els llimbs dels patriarques, els dels innocents, el purgatori i, és clar, l'infern. Tots aquests espais s'organitzaven jeràrquicament,

d'una manera simètrica, i tenien un caràcter obert i transparent. Finalment, en la tercera i última part del llibre s'estudien els habitants del més enllà: els àngels i dimonis, amb totes les seues respectives activitats, organitzacions, etc. La descripció, tan completa i detallada, que ha realitzat Toldrà del més enllà medieval resulta fascinant per al lector actual, per la varietat, complexitat i coherència d'aquest món imaginari, que arriba a ser d'una concreció obsessionant. Així, en el moment de la resurrecció de la carn tots ressuscitarem amb *la pus perfeta edat de l'hom, que és de 33 anys*. I un dels aspectes que revestirà la felicitat en el cel és que tindran –els salvats– *los budells plens de una liquor gloriosa e clara, e aquella nunca farà sinó muntar e davallar per los budells, e tu assaborir bé*. Encara que d'elaboració culta, aquesta concepció del més enllà s'havia difós entre les masses populars mitjançant la predicació i la iconografia. Els dos mons –el d'abans i el de després de la mort– es trobaven totalment interrelacionats i, de fet, funcionaven com un duplicat l'un de l'altre. És aquesta interrelació entre tots dos el que dóna al més enllà medieval la seua complexitat i el seu poder de suggestió.

Enric Iborra

W B C

A B C

Brattinga (1965)

El Fuster aforístic

Aquest *corpus* d'aforismes que ha reunit Isidre Crespo té el valor impagable d'aplegar no sols els reculls publicats per Fuster, sinó també els que l'editor ha extret de la seua obra. Inclou una bona i ben informada «Introducció», una bibliografia i unes propostes didàctiques molt útils. Imprescindible.

AFORISMES

JOAN FUSTER

INTRODUCCIÓ I PROPOSTES DIDÀCTIQUES
D'ISIDRE CRESPO

ED. BROMERA.ALZIRA, 2000

En l'entrevista simulada a Joan Fuster, confeccionada hàbilment per Isidre Crespo amb materials extrets de papers fusterians, li fa dir que l'aforisme, per la seua mateixa entitat *retòrica*, corre el risc de ser manipulat gairebé en els seus propis termes, per a fer-li dir, si més no, una cosa diferent. N'hi ha prou, afirma, de donar-li la volta.

El cas de Fuster és especial, sembla. Almenys així ho creia un personatge tan important com Pierre Vilar. Ell contava que havia tractat de «donar-li la volta» als aforismes de Joan Fuster, i no hi podia. Fuster, com he recordat, afirma que l'aforisme «per la seua entitat *retòrica*», es presta a aquest joc. Si Pierre Vilar té raó, en bona part, si més no, cal pensar que l'escriptor de Sueca es curava en salut i ell mateix posava a prova l'aforisme que se li havia acudit...

Perquè ell, com a bon relativista o bon escèptic, estava immunitzat o vacunat contra les afirmacions o negacions autosuficients. Si els seus aforismes s'aguanten és, paradoxalment, perquè estan tocats de la seua cautela sistemàtica, del seu estil interrogant de pensar. La validesa, però, no és al capdavant l'única cosa que podria justificar els aforismes de Fuster. Poder o no «donar-los la volta» resulta, en definitiva, cir-

cumstancial. Ell mateix assumia tranquil·lament aquesta possibilitat i s'hi conformava. El que importa és el valor dels seus aforismes des d'altres punts de mira. El que importa és que ens sorprenguen, que ens descobresquen evidències, que ens resulten divertits, que ens facen pensar...

Isidre Crespo, així ho creu i ens ha fet el regal de recopilar, pràcticament, tots els aforismes de Fuster. En aquest volum inclou no sols els que ja van ser publicats en reculls especials (*Judicis finals, Consells, proverbis i insolències*, per exemple), sinó, a més, els que es troben «solts», que apareixen «ben delimitats tipogràficament però inscrits en el flux d'un volum d'assaig». I encara, hi ha en aquest volum un tercer cercle que Crespo ha «punxat» en els textos fusterians. Són aforismes «*intertextuals*». «Aci i allà –diu– Fuster ens sobta amb frases contundents, definitòries, amb valor de generalització sapiencial».

Josep Iborra

El arte como reflexión

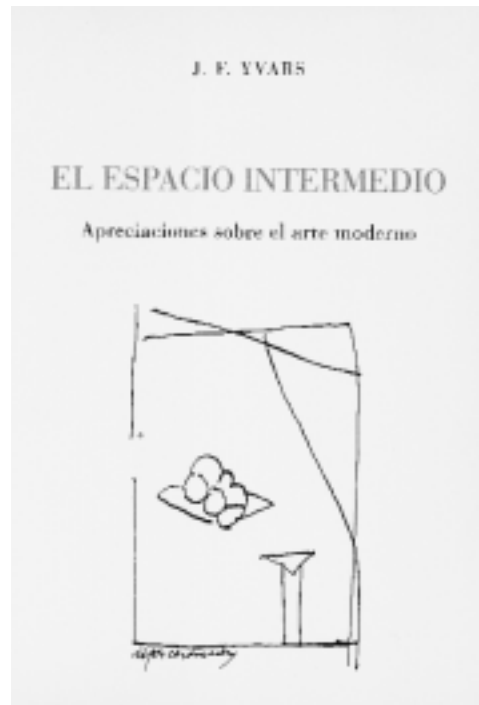
Dos obras recientemente editadas por Albatros, recogen textos y notas de crítica de arte del que fuera director del Institut Valencià d'Art Modern (IVAM), Juan Francisco Yvars. El tono didáctico, lenguaje directo y preciso, así como el punto de vista del estudio son la característica principal de estos escritos.

AL TIEMPO DEL ARTE. NOTAS DE CRÍTICA
J.F.YVARS

EL ESPACIO INTERMEDIO.
APRECIACIONES SOBRE EL ARTE MODERNO
J.FYVARS

ALBATROS.VALENCIA 2000

Aparecen casi simultáneamente dos libros editados por Albatros en los que se recogen textos del profesor, traductor y editor, Juan Francisco Yvars, que fue también director del Institut Valencià d' Art Modern (IVAM) , cuyas páginas de notable elocuencia disfrutarán todos aquellos que se interesen por el mundo del arte.

El primero de ellos, *Al tiempo de arte* es una selección de los artículos publicados quincenalmente durante casi cuatro años por J.F. Yvars en *La Vanguardia* de Barcelona bajo el epígrafe, *A través del espejo*, que el autor escribía durante su estancia en Londres para la realización de una investigación sobre las raíces del arte moderno. Por ese motivo la mayoría de artículos versan sobre exposiciones celebradas en la capital británica aunque incluye algunas como la de Picasso celebrada en el Palazzo Grassi de Venecia o la de Lucio Fontana en el Palazzo delle Esposizioni de Roma, así como otros textos sobre escritores como George Steiner o curiosas semblanzas de personajes como Peggy Guggenheim.

Los artículos aquí seleccionados tienen las características propias de todo trabajo periodístico: la brevedad, el lenguaje directo y, de alguna forma, un tono didáctico que permite que su lectura resulte de interés para todo tipo de lectores no sólo para el experto. Se agradece en ellos que el autor no utilice un lenguaje críptico y petulante, ni las incomprensibles e ilegibles naderías pseudofilosóficas tan frecuentes en las críticas de arte. Son textos que ilustran, enseñan y dan pautas para com-

prender la magnitud de los artistas y su obra. Es un libro que se lee con agrado, que instruye, entretiene y que, lejos de perder interés tanto por lo efímero del artículo periodístico como por el carácter temporal de las exposiciones sobre las que trata, aporta una serie de reflexiones críticas sobre el mundo del arte que le imprimen carácter histórico.

Por otra parte, *El espacio intermedio*, trabajo en el que se aprecia igualmente, una marcada tendencia didáctica, reúne textos escritos en diferentes momentos por J.F. Yvars para catálogos y revistas especializadas. A modo de breves ensayos los textos aquí recogidos nos dan la visión del autor sobre el arte de hoy y algunos de los problemas estéticos de la recepción artística, son una especie de acercamiento a obras, artistas e incluso algunas circunstancias en torno a la interpretación histórica. Sin duda, es la aproximación de un erudito, de un gran conocedor y estudioso de la obra de arte por lo que el lector aficionado a este tipo de lecturas disfrutará con las apreciaciones de J.F. Yvars.

Dos obras, sin duda, que contribuyen a enriquecer el debate y el estudio de la obra artística. Dos lecturas interesantes para quienes tienen interés en profundizar y conocer el mundo del arte, pero también para el experto. Imprescindible, además, leer el prólogo en los dos libros del propio Ivars que nos sitúa y pone en contexto los escritos seleccionados en los dos volúmenes.

Lourdes Rubio

Un humanista il·lustrat

Bestiari és una recopilació d'articles de Martí Domínguez publicats majoritàriament al setmanari *El Temps*. L'autor hi ha sabut integrar, sense calçadors ni afegitons forçats, l'erudició literària i el coneixement etnobotànic. Els articles de Martí Domínguez són plens d'anècdotes que ens desvetllen les «intimitats» de la mare naturalesa.

BESTIARI

MARTÍ DOMÍNGUEZ

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2000

Segurament, els casos de Martí Domínguez i de Joan Pellicer són únics al País Valencià, pel que fa a un tipus d'intel·lectual que hom podria qualificar d'humanista. El precedent de Fuster ens podria fer pensar que es tracta de dos casos agònics –i faig servir el mot sense cap càrrega pejorativa– d'un humanisme tardà. Hom diria que es tracta dels epígons del mestre de Sueca. Sense negar la influència de Fuster (són tants els escriptors actuals que hi han estat influïts!), cal subratllar, però, que Martí Domínguez i Joan Pellicer han sabut imprimir als seus escrits un segell personal que es deriva, en gran part, de l'origen científic dels seus coneixements. L'humanisme de Martí Domínguez, per exemple, parteix de la interdisciplinarietat i d'una concepció global de la natura. Una concepció segons la qual ecosistema i home són indestriables. Martí Domínguez combina els coneixements de la biologia amb un bagatge cultural i literari realment envejables, propi de l'il·lustrat que li agrada ser. Literatura i biologia són, doncs, els fonaments de la «literatura assagística» de l'escriptor. Però hi ha més encara: l'apunt històric, la reflexió lingüística, la dada fitoterapèutica... acaben de reblar el clau dels seus articles d'etnobotànica, sobretot, però també de qualsevol altra matèria. El cas de Pellicer és semblant, tot i que

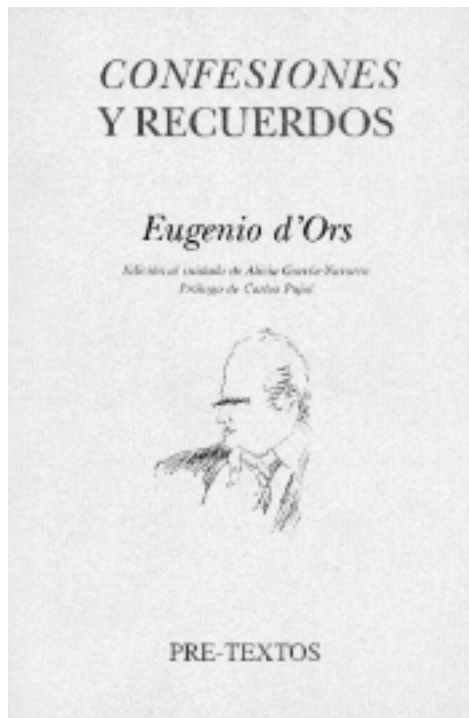
les seues obres són més a prop de la saviesa popular –sovint amb un caire volgudament local– que de l'erudició i l'exquisedesa de Martí Domínguez. Sia com sia, Joan Pellicer i Martí Domínguez són dos casos de lletraferits imbuïts de ciència sense parangó a la resta del territori. A Catalunya hi ha els precedent il·lustre del botànic Pius Font i Quer. I, molt recentment, Celdoni Fonoll ha confeccionat un treball –*Veus d'ocells* (Edicions Lynx)– que s'acosta una miqueta a la manera de fer dels escriptors valencians esmentats. Però, vistos en conjunt, cap dels dos escriptors catalans no han orientat les seues investigacions en un tot integrat, segons la vella accepció grega de la filosofia.

La virtut del *Bestiari* rau en el fet de saber integrar la dada científica i la citació literària en un «Tot» que ens obliga a estimar la natura perquè, gràcies a Martí Domínguez, aprenem a anar més enllà de l'escorça per descobrir, així, la saba del coneixement, que és humà per estar perfectament lligat a la natura. El *Bestiari* és un exemple de literatura assagística que va de la ciència a la literatura i passa, sense excessos ni pedanteries, pel camí pla de la saviesa.

Juli Capilla

L'anecdòtic Eugeni d'Ors

Aquest recull de papers d'Eugeni d'Ors constitueix una interessant novetat editorial. Es tracta d'articles en què d'Ors parla d'ell mateix però, també, de la generació del 98, per exemple, o de Goethe o Rubén Darío. De fet es podria incloure en el seu *Glosario*.

CONFESIONES Y RECUERDOS

EUGENIO D'ORS

ED. ALICIA GARCÍA NAVARRO

PRE-TEXTOS. VALENCIA, 2000

D'entrada, trobar-se amb un llibre nou d'Eugenio d'Ors, que porta el títol de *Confesiones y recuerdos*, resulta insòlit, i per això mateix, temptador. De tots és ben sabut que *Xènius* i el seu successor don Eugenio, condemnà permanentment, com un pecat el subjectivisme, les confessions personals en forma de dietaris més o menys manifestades en l'obra d'un escriptor, un artista o un músic. Aquest era, a més, el camí de donar valor a l'anècdota –personal, tan efímera– en perjudici de la categoria ideal, i per això, eterna. La inclinació a la confessió era romàntica, és a dir, mal-sana. Aquesta convicció el portà a tal extrem que, quan el llegim, mai no sentim la presència encara que fóra discreta, de l'autor, com passa per exemple, en Josep Pla. El trobem distant amb el seu estil conceptuós, rebuscat, epigramàtic. Parla com una mena de protonotari de la «Cultura» –la seua gran especialitat. Només com a tal està permanentment present. El que li importava era aparèixer com el gran «definidor», que es volia, atent a «les palpitations dels temps».

Però, i *i l'home* d'Ors? No hi és a la seua obra. Ens quedem sense saber què era o qui era, què pensava realment de les coses, del seu temps i del seu món, de la seua pròpia peripècia personal, no íntima, sinó la de l'intel·lectual que es va embarcar en la seua aventura. Ens

enlluerna amb els seus jocs de mans o d'idees i arriba un moment en què pensem que és un comediant, un sofista, una pura màscara darrere la qual s'amaga. Era realment català? Era realment catòlic, o clàssic, com afirmava? En aquestes condicions no és estrany que Carlos Pujol ens pose en guàrdia, amb raó: «El que cándidamente busque en este libro confesiones va apañado». Tanmateix, en aquest aplec d'articles se li ha posat el títol, enganyós per principi, de *Confesiones y recuerdos*. Perquè ens trobem amb el d'Ors de sempre, el del *Glossari*, si més no. Sí, hi ha apunts de la seua infantesa, «Confesión de un hijo de otro siglo», o familiars, «Recuerdos sobre México y Cuba», o un intent de posar-se –com volia fer-ho amb tot– dins d'un quadre sinòptic, «Confesión a Valéry Larbaud»... o els seus records de Rubén Darío o el seu intent de «definir» la Generació del 98, amb un dur atac a Blasco Ibáñez... Tant se val, quan parla d'ell, sempre ho fa convençut –com Goethe, el seu model– que la seua vida era simbòlica.

No li calia, doncs, ocupar-se de la seua anècdota, ni, menys encara, explicar-la o justificar-la. En aquest sentit ens va deixar amb un pam de nas. Al capdavall, però, i a pesar seu ens ha quedat un don Eugenio especialment anecdòtic.

Josep Iborra

Re-crear la història

A partir de l'espectacle coreogràfic de S. Sempere, inspirat en textos d'Erasmus, Vives i Moro, aquest volum recull escrits de i sobre els tres humanismes més importants del segle XVI, on es posa de manifest la seua defensa del seny i la tolerància i el seu èmfasi en la recerca de la veritat.

DE CIVILITATE: ESCRITS I DANSA SOBRE L'HUMANISME

MARTÍ DOMÍNGUEZ, VICENT J. ESCARTÍ,
SANTIAGO SEMPERE, ENRIC SÒRIA, AMB TEXTOS
D'ERASME DE ROTTERDAM, LLUÍS VIVES I TOMÀS MORO

EDICIÓ A CURA D'ANTONIO SOLANO

COL. ACADÈMIA DELS NOCTURNS, SÈRIE: ESCENES.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA. VALÈNCIA, 2000

Hi ha una manera de retratar figures històriques que em sedueix especialment: quan l'autor és capaç d'introduir-se sota la pell de l'home –o la dona– d'una altra època, sovint llunyana, i el fa parlar en primera persona, sent fidel a la Història i, sobre tot, a la versemblança. D'aquesta manera aconseguim, màgicament, sentir-lo humà i proper. En el petit volum que ara ens ocupa, Vicent Josep Escartí recrea la veu de Tomàs Moro en un preciós monòleg interior que l'humanista hauria mantingut la nit anterior a ser decapitat, a conseqüència de les seues obres i paraules. En gairebé sis pàgines, Escartí fa un repàs precís i commovedor de la vida i el pensament del creador d'*Utopia*. És, al meu parer, un dels textos més interessants del llibre, juntament amb «Natura i símbol», de Martí Domínguez. Però siguem ordenats i descriptius –ans que valoratius i apassionats?–. *De civilitate...* té el seu origen en l'espectacle coreogràfic homònim de Santiago Sempere inspirat en textos d'Erasme, Moro i Vives. L'estructura del llibre és la següent: una aproximació a les biografies –lliures, obertes, literàries– dels tres humanistes per J. V. Escartí, Antonio Solano i Enric Sòria; un conjunt de textos de Vives, Erasme i Moro sobre l'educació, la divinitat, l'amor i l'odi, la propietat, la societat i la saviesa. I una tercera part que inclou, d'una banda, una breu reflexió de S. Sempere sobre la possibilitat de «“filosofar” amb el cos o de

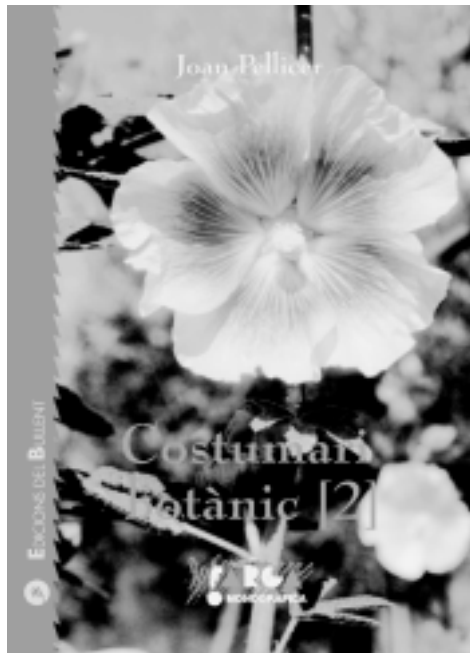
“ballar filosofant”» i d'altra, una entrevista on el coreògraf desenvolupa les seues idees sobre el llenguatge corporal. Aquestes visions es completen amb la reproducció a l'«Apèndix» del document de treball per a la primera part de l'espectacle: una mena de guió dramàtic per als assajos dels ballarins.

A més a més, el llibre inclou, com havíem esmentat –tornem al caos de la passió?–, l'assaig «La interpretació de la naturalesa en la pintura del Renaixement», on l'escriptor i biòleg Martí Domínguez explica els possibles significats simbòlics del paó, la cadenera i la garsa (indici de mal avenir), del caragol (símbol de la resurrecció i de l'òrgan sexual femení) i d'algunes plantes com el melic de Venus i la conval·lària, així com una reflexió sobre la naturalesa del fruit prohibit; tot això exemplificat en pintures de Jan van Eyck, Piero della Francesca, Ghirlandaio, Rafael, Dürer, Bronzino, Botticelli i Francesco del Cossa, oportunament reproduïdes al volum. Així, Domínguez ens mostra com «sota una flor insignificant o sota la senzilla representació d'un ocell, s'amaga la veu oculta de l'autor, l'erudició finíssima de l'artista, que ha romàs singularment emmudida o incompresa durant segles». Un llibre, sens dubte, que ofereix una singular aproximació a les vides i les idees dels humanistes més importants del segle XVI.

Arantxa Bea

L'amor és com la verdolaga

La continuació del *Costumari Botànic (1)* ens ofereix noves dades per al nostre catàleg florístic i de saviesa popular, abans que no desapareguen algunes de les persones que encara en poden donar testimoni per a les generacions futures.

COSTUMARI BOTÀNIC (2)

JOAN PELLICER

EDICIONS BULLENT

En temps de les dones belles escarransides i pàl·lides, hereves llunyanes de l'amor romàntic per la sensibilitat tuberculosa, heus ací, per contrast, la primera heroïna que apareix al *Costumari Botànic 2*: dona Obdúlia Alcaraz Gisbert, «excel·lent i molt amable mestressa de casa». Aquesta dona amb nom de referències villalonguanes ha estat l'elegida per Joan Pellicer per il·lustrar la pàgina que dedica als agraïments en aquest segon volum del treball premiat amb el Bernat Capó 1999. I és que Pellicer, i no se n'amaga, té molts agraïments a fer cada vegada que publica algun fragment del seu treball diari: les dones i els homes del territori diànic, o comarques centrals valencianes, perquè ens entenguem. Quan arriba a un poble, aquest Doctor en Medicina pot tenir els contactes ja fets i adreçar-se directament als savis i sàvies de les plantes medicinals, o pot mirar d'exhumar informació dels racons infraverbals de l'esperit d'aquell sequier, o d'aquella fornera, o de l'home que crema la brosta quan el nostre autor camina pels rodals que ha triat aquell matí. Després, per mitjà d'un mètode tan simple com científic, recopila les dades, les ordena, les recull, i les reescriu una vegada les fonts informadores n'han verificat el contingut. De vegades els costumaris de Pellicer ens fan la impressió de repetició d'informacions. Cadascuna de les biblioteques vivents amb què topa aquest home prim, bon escoltador i bon parlador, li aporten petites explicacions que són lleugerament diferents de l'informant anterior. Totes les dades són recopilades amb la delicadesa

amb què hom guarda els minerals d'una col·lecció infinita. L'important dels *Costumaris* que ha publicat Bullent, més enllà de les dades botàniques estrictes que podem trobar en llibres de tota mena, són aquestes dades etnobotàniques de les quals es mostra tan orgullós el col·leccionista de costums que és el nostre metge. Com importants són, també, les referències culturals, mitològiques o antropològiques que inclou l'explicació de cada planta.

El *Costumari Botànic (2)* para atenció a algunes de les plantes de les quals no tenim consciència que siguen medicinals, o bé perquè estan fortament domesticades, o bé perquè en percebem els fruits amb la idea que ens són un aliment i no una tisana, que és el que sempre ens ve a la ment quan parlem de plantes medicinals. Hi trobareu la pomera, l'olivera, el blat, la dacsa, el magraner,...

Aquest darrer treball de Joan Pellicer és un esglaió més en la tasca científica d'un dels recopiladors pacients dels nostres sabers populars que aniran desapareixent amb la globalització, si és que no comencem a aplicar-los tota mena de cataplasmes i olis de pericó, o el que és el mateix, si no comencem a fotografiar-los –escrita i oralment– per a les generacions que vindran. Malgrat les dificultats d'una tasca sovint ingrata, Joan Pellicer continua premiant els seguidors d'aquesta cultura popular amb petites càpsules de saviesa que demostren que l'amor –a la cultura pròpia– «és com la verdolaga: per molt que la gires, sempre agarra».

Maite Insa

«Todo por la patria»

A *La desintegració de Iugoslàvia* Daniele Conversi analitza els esdeveniments que es van produir arran de l'inici de la desintegració de Iugoslàvia, el 1991, i fins al 14 de desembre de 1995, dia en què els presidents de Bòsnia, Croàcia, Sèrbia, i els líders del Grup de Contacte per a l'exIugoslàvia (els EUA, la Gran Bretanya, França, Alemanya, Itàlia i Rússia) van signar, a París, els acords de Dayton.

LA DESINTEGRACIÓ DE IUGOSLÀVIA

DANIELE CONVERSI

COL. «EL MÓN DE LES NACIONS», 5

**UNIVERSITAT DE VALÈNCIA-EDITORIALS AFERS
VALÈNCIA-CATARROJA, 2000**

Les quatre grans guerres balcàniques (Eslovènia, Croàcia, Bòsnia i Kosovo) s'expliquen únicament si atenem la causalística interna i els factors exògens que hi van operar al llarg de la dècada dels noranta. Fet i fet, la perspectiva analítica que Daniel Conversi ha esbossat a *La desintegració de Iugoslàvia* ens ajuda a desvetllar com els factors interns i els externs van convergir en el calidoscopi multicolor de la península balcànica per fer-ne bocins, qui sap si per sempre més, una realitat política que ens havia estat presentada tradicionalment com a multicultural i multiètnica.

En opinió de Conversi, la inhibició inicial d'Occident respecte a Iugoslàvia obeeix a dos factors determinants. D'una banda, al temor, per part de França, Anglaterra i els Estats Units, principalment, que Alemanya, sobretot a partir de la unificació, ressuscitara els vells fantasmes d'un gran imperi que arribaria fins a les amables costes de la mar Adriàtica. I, de l'altra, a la sempiterna animadversió jacobina dels estats occidentals, especialment reticents, quan no contraris o altament bel·ligerants, a qualsevol intent, fóra o no legítim, de secessionisme. Aquesta animadversió occidental pels secessionismes, unida a l'amor per l'*statu quo* dels estats-nació tradicionals, han estat les causes principals d'una miopia internacional que tingué una conseqüència immediata: la inoperància de l'Aliança

Atlàntica i la incapacitat dels països occidentals per reaccionar davant les atrocitats comeses pel règim parafeixista de Slobodan Milosevic. La conseqüència de tot plegat és que, durant bona part del conflicte balcànic, Occident va creure que es tractava de l'estira i arronsa entre unes repúbliques deslleials i una Sèrbia víctima dels secessionismes perifèrics.

A *La desintegració de Iugoslàvia*, Conversi posa al descobert l'astúcia d'un règim per engalipar els detractors del projecte nacionalista ètnic de creació d'una gran Sèrbia. Val a dir que, durant bona part de la dècada dels noranta, Milosevic va enganyar Occident fent el paper del redemptor i salvador de la unitat de la pàtria iugoslava, quan en realitat el que pretenia era afermar la voluntat messiànica de bastir, sobre les cendres de la ignomínia, la barbàrie, la destrucció i el genocidi ètnic, la gran Sèrbia que somniava. I és, precisament, la voluntat homogeneïtzadora d'aquest sàtrapa incontestable, comparable a Hitler o Pol Pot, la que explica la tragèdia de Iugoslàvia. El més descoratjador de tot és que l'enganyifa de Milosevic es va convertir ben aviat en engany flagrant; que Sèrbia va reeixir en el seu projecte homogeneïtzador i que el malson del nacionalisme ètnic excoent serbi plana encara, com una amenaça insondable, sobre la víctima propícia i desprotegida de Kosovo.

Juli Capilla

La memòria de l'anarquisme

Perdre les guerres o les revolucions no sol resultar el millor per a perpetuar la memòria de les idees i dels homes que les dugueren a terme. L'obra de Murray Bookchin, tot i ser publicada per primera vegada el 1977, recupera d'una manera sòlida la història de l'anarquisme ibèric.

---

*LOS ANARQUISTA ESPAÑOLES.
LOS AÑOS HEROICOS 1868-1936*

MURRAY BOOKCHIM

COL. «VIVA LA REPÚBLICA»

NUMA EDICIONS. VALÈNCIA, 2000

El nordamericà Murray Bookchim publicà per primera vegada el 1977 un assaig que amb el temps ha esdevingut fonamental per a conèixer el desenvolupament de l'anarquisme ibèric des dels seus orígens. En aquest volum, subtítulat *Los años heroicos*, repassa la història del moviment des de l'endemà de la Revolució Gloriosa del 1868 fins el 18 de juliol del 1936, amb un exhaustiu però gens feixuc examen de les causes i els fonaments d'una ideologia llibertària que va arribar a esdevindre una de les forces fonamentals de l'esquerra arreu de l'Estat espanyol.

El treball de Bookchim es mostra com a fruit d'una meticulosa revisió dels materials existents a l'època de redacció, així com també d'una extensa investigació envers els anarquistes de l'exili i els estrangers. Com a resultat observem una obra àgil, de lectura precisa i que sense abusar de les sempre interessants notes, és capaç de transmetre amb una admirable claredat què suposà en la història del 1868 al 1936 la presència de l'anarquisme. Al mateix temps, constitueix una galeria de personatges –des de noms tan coneguts com el *Noi del Sucre*, el «sant anarquista» de Cadis Fermín Salvochea, el tan conegut Durruti (el fusell-metrallador del qual es conserva al Museu Militar de València, per cert) a simples jornalers anònims– que

d'una o altra manera configuraren, des del seu paper respectiu, l'esdevenir històric i una narració inhabitual, gairebé una novel·la històrica, on la coralitat dels personatges que intervenen narren una part gens menyspreable del passat històric.

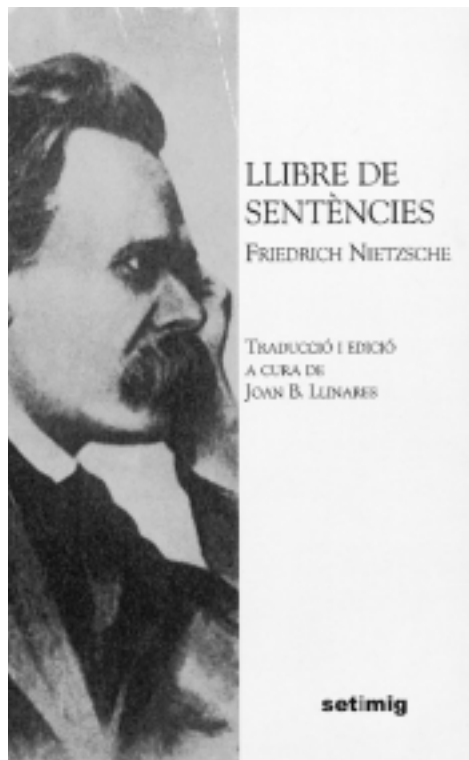
L'obra cobra encara més vigència atès que en l'actualitat tota aquesta puixança sembla no haver existit mai, car no debades l'anarquisme, o millor dit, la seua memòria, no resistí la llarga nit del franquisme sense ressentir-se'n intensament i perdre la major part de l'anterior força que havia gaudit entre la classe obrera.

Potser nosaltres, com a lectors, patim la suau distorsió d'haver llegit la història que escriuen els vencedors; aquest llibre, però, vol ser un full arrencat amb violència i que ha tornat davant els nostres ulls. No tot fou tan senzill o tan definit com hem estat acostumats a pensar, podria dir-nos Bookchim, els infinits matisos de la història es veuen reflectits en una investigació com aquesta. No es tracta d'una història triomfal, doncs, tots coneixem ja el final tràgic, però podem recuperar parts de la memòria col·lectiva que s'ha esvaït. Són, com podria dir Joan Perucho, els sons inaudibles i fascinants.

Alexandre Navarro

Aforismes i dictats extramorals

L'editorial 7 i mig, per celebrar el primer centenari de Friedrich Nietzsche, publica *Llibre de sentències*. Un interessant aplec d'aforismes que deixara inèdits el pensador alemany a la seua mort. Aquests aforismes recuperen el Nietzsche més lúcid i valent.

LLIBRE DE SENTÈNCIES

FRIEDRICH NIETZSCHE

TRADUCCIÓ DE JOAN B. LLINARES

7 I MIG. VALÈNCIA, 2001

Al *Llibre de sentències*, compostat per vora 500 aforismes—445 dels quals numerats—, el segueix un text primerenc titulat *Sobre veritat i mentida en sentit extramoral*. Ambdós formen part dels volums desè i primer respectivament de les obres completes del filòsof, *Kritische Studienausgabe* (1980). Però el que resulta interessant per als estudiosos puristes és que poden seguir la versió alemanya amb aquest volum de 7 i mig perquè el *Llibre de sentències* es presenta en edició bilingüe.

El *Llibre de sentències*—escrit a Tautenburg l'estiu de 1882— concentra el pensament de qui ha passat a la història de la filosofia com un autor de reflexions sobre el llenguatge, la concepció de la ciència, l'escepticisme, la tragèdia, la mort de l'art, la genealogia de la moral, la sexualitat, el superhome, les dones, etc. Però, sobretot, cal seguir llegint Friedrich Nietzsche per fugir de la banalització en què va caure el seu pensament, posterior al classicisme de Goethe, i que va afegir a la filosofia l'estima per «la psicoanàlisi i l'existencialisme, la revolució artística dels expressionistes i dels formalistes, la voluntat d'estil arriscat i alhora trontollant, la renúncia a les utopies, als idil·lis i a les fonamentacions de caràcter general, la conjuminació de fisiologia i coneixement, de cos i d'esperit». I per desfer la memòria corrompuda de l'autor, cal fer-li cas una vegada més i anar a pams amb aquest llibre, meditar i ruminar cadascuna de les màximes amb una lectura atenta i paladejadora; sense presses.

Respecte a l'opuscle *Sobre la veritat i la mentida en sentit extramoral*—escrit l'any 1873— es tracta d'un text fonamental per comprendre la seua teoria del coneixement. Per Friedrich Nietzsche «La veritat, la mentida seran considerades des d'un punt de mira extramoral, és a dir (...), sense que la veritat siga automàticament signe de bondat i de bellesa—i la mentida, per contra, un equivalent necessari de la dolenteria i de la lletgesa— com sembla que ha estat habitual en la filosofia des de les obres de Plató». Amb tot, el que pretén fer veure Friedrich Nietzsche és com «amb les paraules, mai no s'arriba a la veritat, mai no s'aconsegueix una expressió adequada» i d'ací la necessitat de les metàfores, puix «només tenim metàfores per les coses, que no corresponen gens ni mica a les entitats originàries» I vist així, la veritat esdevé el fruit de la tradició que ens fa veure les figures retòriques dins d'un ordre dogmàtic. Per tant, mentim quan diem la veritat seguint una convenció fixa, i d'ací que s'impose l'oblit d'aquest primitiu món de metàfores per aconseguir la veritat. Ja es veu com amb el filòsof Friedrich Nietzsche, tant si es tracta de l'opuscle primerenc *Sobre la veritat i la mentida en sentit extramoral* com dels aforismes que deixà inèdits, sempre hi rau una coherència que situa la seua filosofia dins d'un projecte de coneixement estructurat amb rigor que abasta tota la seua obra.

Pasqual Mas

Vicent Andrés Estellés: quan la revolta es féu veu

Dominic Keown, professor de llengua i literatura catalana a la Universitat de Cambridge i president de l'Anglo-Catalan Society, aporta amb *Polifonia de la Subversió* un nou i inestimable material per tal de conèixer millor una de les gran veus poètiques de la literatura europea moderna, el valencià Vicent Andrés Estellés.

POLIFONIA DE LA SUBVERSIÓ.
LA VEU COL·LECTIVA DE VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

DOMINIC KEOWN

COL. «ARGUMENTS»

TÀNDEM. VALÈNCIA, 2000

Ho apuntava Francesc Parcerisas citat per Jaume Pérez Montaner i Vicent Salvador a «Una aproximació a Vicent Andrés Estellés» (Ed. 314, València 1981). Parcerisas es queixava de com l'intel·lectual modern havia optat pel silenci davant l'absurd i la buidor de les paraules alhora que assenyalava com justament el poeta de Burjassot feia pensar en una actitud oposada a aquesta, de la seua «dèria irada per parlar». També Salvador i Pérez Montaner destacaven com Estellés «amb plena consciència, lluita amb el seus versos contra la mediocritat i l'absurd». De nou Pérez Montaner, al seu pròleg a l'antologia del poeta valencià publicada en 1993 per la Generalitat Valenciana, afirmava que la singularitat poètica d'Estellés residia en el seu to plural, «en el sentit de voler abastar totes les manifestacions de la vida humana», en el seu «compromís insubornable i desmesurat amb la paraula» que convertia els seus poemes en «col·loquis inescotables» o en «inventaris caòtics d'un món que es perd irremediablement, com un intent potser de salvació col·lectiva, com una decidida voluntat de permanència».

És ara el prestigiós estudiós Dominic Keown qui indaga sobre aquesta faceta d'home de compromís i de combat, subversiu al capdavant, del poeta Vicent Andrés Estellés. Keown se sent atret per «la seua lluita exemplar a través de tota la seua poesia per la tolerància i pel respecte dels

drets humans» la qual arriba a qualificar d'«enterament fulminant». L'assagista, fet i fet, redescobreix al lector els dos pilars bàsics del món poètic estellesià, «la col·lectivitat de la seua veu –la polifonia del seu diàleg amb altres escriptors– i la intenció netament ideològica no sols de confrontar l'impuls repressiu de l'execrable sistema franquista sinó també el desig de subvertir en tot moment la còmoda ortodòxia del fet establert: l'autosatisfacció introspectiva tan típica de la mentalitat occidental i de la seva volguda ignorància de l'experiència aliena».

L'assagista investiga sobre aquests extrems i situa al poeta en el context de la literatura catalana moderna, tot i advertir que defuig la unió totalitzadora dels acadèmics els quals han acabat per reduir la literatura a casa nostra a «un senzill esquema cronològic d'escoles, generacions i dècades». Esquema que d'altra banda i segons Keown ha silenciado l'esperit rebel d'autors com Salvat Pappaseit, Foix o el mateix Estellés. Un Estellés, reivindicador de les «pluralitats culturals», del mestissatge i enfrontat al «purisme exclusivista del nacionalisme conservador».

L'estudi de Keown, fortament assentat sobre el textualisme angloamericà o la literatura comparada, esdevé una eina útil i interessant, intensa, per tal de redescobrir un autor l'obra del qual ha estat inútilment bandejada els darrers anys.

Francesc Viadel

Vint-i-cinc anys de “país perplex”

País perplex de Josep Vicent Marqués, publicat per primera vegada en 1974, constitueix una anàlisi de les representacions distorsionades que els valencians tenen de la pròpia realitat valenciana i un intent de buscar en la pròpia estructura social les causes d'aquesta distorsió. La seua reedició ofereix l'oportunitat de tornar a reflexionar sobre les actituds dels valencians davant el seu país.

PAÍS PERPLEX

JOSEP-VICENT MARQUÉS

ED. TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2000

País perplex, que es reedita ara per tercera vegada, és un dels títols emblemàtics del procés d'interrogació radical sobre la realitat valenciana que havia inaugurat *Nosaltres els valencians*. Des d'un angle diferent, i sense compartir alguns dels supòsits de Fuster, el llibre de Marqués examinava la realitat valenciana a partir d'un diagnòstic inicial que venia enunciat en el mateix títol. La perplexitat –el país perplex– al·ludia a la gran quantitat de representacions distorsionades –tòpics, confusions i excuses– que els valencians tenen de la pròpia realitat.

Ara bé, el propòsit de Marqués no era refutar aquestes representacions distorsionades, grotesques sovint, de la realitat valenciana, sinó buscar en la pròpia estructura social les causes de la distorsió i «ordenar el confús conjunt de manies, despropòsits i afirmacions parcials». Entre aquest conjunt Marqués destacava el que ell en deia la «fosca consciència» i la «mala consciència». La primera inclouria manifestacions com les referències traumàtiques a madrilenys i catalans, el narcisisme... «manies» que constitueixen l'indicador d'una realitat amagada, escamotejada. D'altra banda, entre els exemples de «mala consciència» podríem citar les declaracions de va-

lencianí, o les referències –i exaltacions– de la llengua valenciana, etc. El mecanisme consisteix a negar la realitat valenciana sota l'aparença d'una afirmació. Finalment, hi hauria, encara, les actituds purament negatives: es nega que hi haja una realitat valenciana diferent de la general espanyola o, si es reconeix, s'afirma que és una realitat secundària i que, per tant, més val deixar-la córrer. En tots aquests casos, la realitat es venja de l'intent d'emascarar-la, d'escamotejar-la, «impedint la normal formulació d'allò que no pot ser mai normal». D'aquí la confusió, la inseguretat, la incomoditat: la perplexitat.

Fa ja més de vint-i-cinc anys que es va publicar *País perplex*. La seua reedició després d'aquest temps planteja una reflexió inevitable: què en queda, d'aquella perplexitat que denunciava o constatava Marqués? De fet, aquesta tercera edició es presenta com un balanç, ja que s'hi han afegit textos d'altres autors i el mateix Marqués ha redactat un epíleg. L'evolució de les manifestacions de la fosca consciència a un valencianisme real, que Marqués suggeria com a possibilitat en la primera edició, no ha arribat a concretar-se en res. La mala consciència, en canvi, sí que ha evolucionat. En

l'actualitat s'ha convertit en una bona consciència sense complexos, conscient de la seua força, que no necessita presentar excuses.

En l'epíleg redactat per a aquesta edició, Marqués es pregunta de nou per la sociologia de la reivindicació valencianista. Quins grups socials poden estar interessats objectivament a promoure algun tipus d'emancipació nacional? En la primera edició de «País perplex» Marqués encara havia de discutir amb els qui pensaven que al País Valencià no hi havia burgesia pròpiament, o que l'aparició d'una burgesia suposaria automàticament l'aparició de l'agent social del valencianisme. A hores d'ara ningú no dubta que la burgesia valenciana s'ha consolidat del tot. A més, es troba plenament representada en el govern autonòmic com un «aglomerat políticament estable de financers, grans i mitjans empresaris de la construcció i els seus materials i la promoció turística i immobiliària que ha integrat el cacicat tradicional del franquisme». El clima social actual, rutinàriament optimista, preocupat per *superar* els conflictes i no per solucionar-los, contribueix a donar estabilitat a aquest bloc. Què es pot oposar socialment a «aquesta llosa de terrazzo»? Marqués es mos-

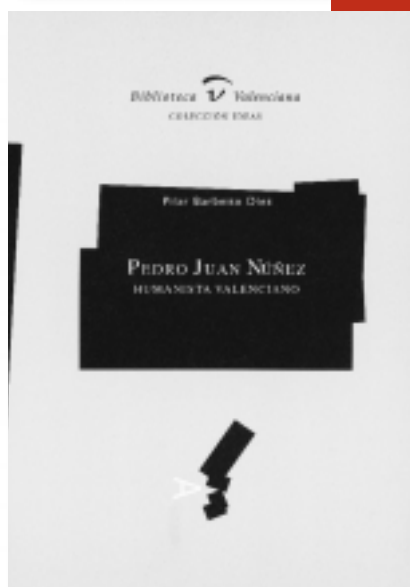
tra escèptic respecte a la possible viabilitat d'un valencianisme conservador o centrista i enumera alguns sectors socials, dispersos i poc definits –treballadors precaris, botiguers, ecologistes, etc– que podrien constituir la base d'un possible moviment d'emancipació nacional, que per a Marqués només pot ser d'esquerra. Més encara: que només valdria la pena si fóra d'esquerra. Perquè per a Marqués la justificació del valencianisme no es troba en la necessitat de «recuperar» una identitat nacional, sinó en la seua capacitat de transformar una societat i crear una nova cultura alliberadora.

Enric Iborra

Cortes y *Furs* son dos temas que están íntimamente relacionados en la historiografía valenciana de esa centuria. Si resulta imposible analizar el texto jurídico sin conocer la institución –Cortes– en que aquél se debatió, aún lo es más estudiar éstas sin abordar el origen de la *Costum* y los *Furs*.

A lo largo de los últimos veinte años, diversos sectores de la Filología Clásica española han dedicado parte de sus tareas de investigación al estudio del humanismo y de los humanistas de nuestro país.

Biblioteca Valenciana

*Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma*

Educar les emocions

El darrer treball de Vicent Salvador: *Poesia, ciutat oberta*, ens arriba com un llibre de llibres, una àgora oberta als lectors i lectores que, després del plaer de la lectura, senten curiositat per endinsar-se en alguns dels seus mecanismes de funcionament.

POESIA, CIUTAT OBERTA.
INCURSIONS EN EL DISCURS POÈTIC CONTEMPORANI
VICENT SALVADOR
TÀNDEM EDICIONS.VALÈNCIA, 2000

És hora de tancar el llibre i reflexionar en silenci sobre la literatura i el plaer solitari de llegir, hora de prendre partit davant l'«amença» que suposa tanta realitat virtual per a la supervivència de l'educació literària, amb el sentit que li atorga Harold Bloom en *El cànon occidental*.

En el seu darrer treball, Vicent Salvador crida l'atenció del lector sobre l'educació íntima de la literatura, sobre el deure de deixar-la en herència als nostres joves, perquè només la literatura, al costat de la vida, sap educar les emocions: «els llibres no supleixen la vida, però la vida tampoc no supleix els llibres», apuntava Fuster en un dels seus extraordinaris aforismes.

Explica Salvador que la literatura és la gran creadora de llenguatges, ens llega un lèxic específic dels sentiments, posat a l'abast dels usuaris de la llengua: solitud, frustració, seducció, gelosia, desamor. I continua parlant de la vàlua de la literatura com a document i font de saviesa, per convertir-la, al capdavall, en aliment de l'imaginari col·lectiu, pel que fa a la seua capacitat a l'hora de construir mons alternatius. I a cavall entre la memòria col·lectiva i la configuració de l'imaginari cultural, segons Salvador, la producció literària d'un poble esdevé sovint una de les senyes d'identitat nacional.

Parlem ara i ací, proposa Salvador, d'una literatura que reclama una lectura literària, reposada i intensa. Una mena de casa habitable, l'espai on aprendre la vida dia a dia amb l'ajut de la màquina de pensar que és el llibre, on establir un autodiàleg de coneixement del món i de reconeixement de nosaltres mateixos dins d'ell. Llegir és, a més a més «un plaer que la solitud fa possible». És engrandir la vida», diu Harold Bloom en *Com llegir i per què?*

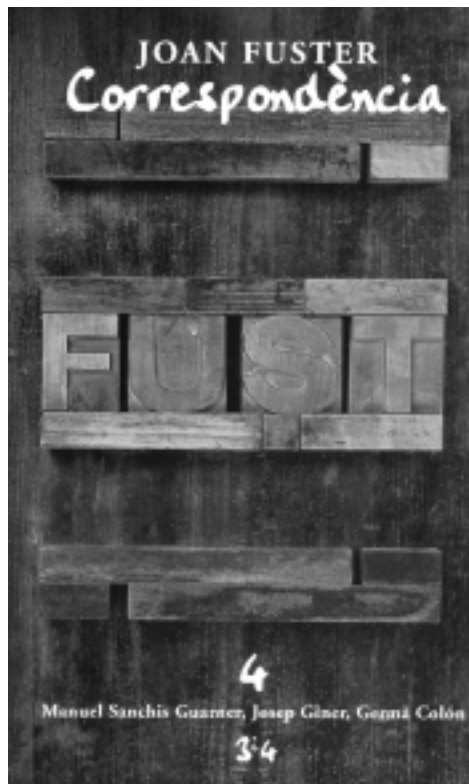
Daniel Pennac en *Com una novel·la*, parlarà de la lectura com un acte de creació permanent, on el lector es troba en una solitud fabulosament poblada.

L'autor de *Poesia, ciutat oberta* ens ofereix una reflexió, concebuda a partir de la seua tria personal com a lector, sobre la metàfora com a productora de coneixement en un terreny multidiscursiu. Hi analitza el seu valor, la seua funció i la seua presència constant en els diferents registres del llenguatge, en el discurs científic, el pedagògic, el col·loquial, i sobretot, el literati. I vet ací un dels aspectes més interessants d'aquest volum: Salvador realitza un breu itinerari per la creació metafòrica dels poetes catalans i la tradició dels nostres proverbis, ancorant en els seus ports predilectes. Salpem amb Maria-Mercè Marçal per apropar-nos a les seues metàfores, i el seu saber traduir experiències corporals per mitjà de l'alquímia poètica, i de la mà de Vicent Andrés Estellés i la seua poesia de realitats, en el sentit fusterià, recorrem una geografia literària i cultural que abasta el continent sencer, fins al París de Baudelaire o les boires bàltiques d'Hamburg: «calla. Hamburg hamburg. On és hamburg/ és a la teua memòria al teu cor. No consultes/cap guia». En aquest viatge solitari de la lectura, trobem l'escriptor que vol salvar els mots en soledat: «Un jorn em van deixar/ a soles i entre uns mots per no morir-me», diuen els versos de Joan Valls. Les imatges i les metàfores de Josep Maria Llombart, Miquel Martí i Pol i d'Antoni Vidal Ferrando completen L'itinerari, sense amagar, com diu l'autor, una certa predilecció per l'anomenada generació dels cinquanta.

Lourdes Toledo

Correspondències i divergències de Joan Fuster

Aquest quart volum aplega la correspondència de Joan Fuster amb tres filòlegs valencians: Sanchis Guarnier, Josep Giner i Germà Colón. Ha estat preparat per Antoni Ferrando que n'ha escrit una llarga i orientadora «Introducció». El dossier epistolar té l'interés de constituir, en gran part, una crònica lúcida de la vida literària valenciana.

CORRESPONDÈNCIA IV

JOAN FUSTER

ED. ANTONI FURIÓ.

VOLUM PREPARAT PER ANTONI FERRANDO

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA | ED. 3 | 4. VALÈNCIA, 2000

Acaba d'aparèixer el quart volum de la *Correspondència* de Joan Fuster. Vet ací una iniciativa editorial que mereix l'aprovaçió i l'agraïment de tots els qui estan realment interessats en la nostra cultura. Cal remarcar, a més, que s'ha posat en marxa molt aviat, pocs anys després de la mort de Joan Fuster. Això, clar, comporta inconvenients o incomoditats pel fet que hi apareixen personatges encara vius, que es poden sentir «tocats» per alguna apreciació negativa tant per part de l'escriptor de Sueca com pel seus corresponents. Els editors, però, han considerat que calia no ajornar el projecte, i, en poc temps, disposem ja de quatre volums.

El lector d'ara, doncs, pot llegir les cartes en unes condicions i un context històric i cultural, del qual es trobaran allunyades les generacions del futur. De més a més, Fuster encara ens és molt pròxim. El coneixement que en tenim més o menys directe o personal, a més de la lectura dels seus llibres, es prolonga amb la possibilitat de llegir ja les seues cartes.

És possible que alguns lectors no hi hagen trobat les intimitats i confessions que solen donar-se en les correspondències. No els importarà, però, si el que els interessa és el Fuster intel·lectual i home d'acció en tant que tal. En aquest sentit el veiem ni més ni menys com ja el coneixíem com a amics o lectors. Ell anava al gra, com sempre, i es pronuncia sobre un fet, un personatge o una qüestió amb la curiositat, la intel·ligència, i la ironia que el caracteritzaven. Aquest quart volum té un interès molt particular. No hi trobem, com en els anteriors,

l'entrellat d'una correspondència centrada en la relació professional o literària amb els seus corresponents. El que el defineix, sobretot, és tota la problemàtica cultural, lingüística, cívica del País Valencià. En aquest sentit es pot considerar com una crònica, centrada en la vida literària valenciana dels anys cinquanta. Aquesta és, si més no, la substància del bloc de cartes de Fuster amb Sanchis Guarner. Aquest es trobava aleshores confinat políticament a la ciutat de Palma. Fuster li conta el que «passa» a València, i que ell veu i viu de ben a prop, però amargat, perquè tenia ben clar com havia de ser una autèntica vida literària, cultural i, en la mesura del possible en aquells anys, política. «Ací —diu— tot marxa normalment, és a dir, anormalment». La conclusió nítidament formulada de tot això, serà per a Fuster desvincular-se d'aquelles «capelletes», amb els seus respectius poetes i gramàtics, i tirar al recete pel seu compte, amb el seu fabrisme i la seua idea de normalitat cultural i cívica.

Les cartes creuades amb Josep Giner, tenen també l'interès de posar de relleu, per una banda, les discrepàncies lingüístiques i ideològiques entre tots dos; per l'altra el testimoni de Josep Giner com a canal de difusió de llibres en català, sovint mal «pagat» o defraudat.

Finalment, les cartes amb Germà Colón —ja dels anys de la transició— tenen el caràcter d'una correspondència normal entre dos investigadors ocupats en les seues respectives feines.

Josep Iborra

ELS

JOAN F. MIRA

BORJA

FAMÍLIA I MITE

Edicions Bromera

Els Borja, una família de luxe

Fa poc més de cinc-cents anys que Roderic de Borja –Alexandre VI– fou elegit papa. Ara apareix aquesta obra divulgativa que se suma als esforços d’altres editorials i institucions per donar a conèixer aquest carismàtic valencià i la seua singular família.

Llunyana queda la polèmica que van mantenir al voltant de la fi-

gura del papa Roderic Borja alguns intel·lectuals valencians a la premsa, ara ja fa uns mesos. Des del meu punt de vista, l’únic mèrit que va tenir aquest entrecruament d’argumentacions i reflexions històrico-polítiques només va servir –i ja va bé!– per donar a conèixer una miqueta més la figura del polèmic, no cal negar-ho, Alexandre VI. Aquest és precisament un dels planys que l’autor del text d’aquesta acurada obra, Joan Francesc Mira, ens fa notar a la introducció: pocs valencians coneixen l’esplendor d’una família valenciana –*catalani*, com els anomenaven a Roma–, i les enrevessades maniobres, pactes i favors que van haver de manprendre per arribar al cim de la carrera eclesiàstica i del

ELS BORJA. FAMÍLIA I MITE

JOAN F. MIRA

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2000

poder a Roma –llegiu mig món– durant la segona mitat del segle xv.

La singularitat i la forta personalitat dels membres més destacats d’aquesta família que comptà amb dos papes, fet insòlit en la història de la casa pontifícia queden perfectament retratats en aquest treball divulgatiu, que abraça des dels orígens xatvins de la família fins a Sant Francesc, darrer Borja de reconeguda importància històrica. Dos-cents anys d’història borgiana, doncs. Dos papes –Alfons i Roderic–, un príncep maquiavèlic –Cèsar–, una bella font d’inspiració romàntica –Lucrècia– i un sant –Francesc– són els protagonistes principals d’una família irrepètible en la història, i protagonistes alhora d’un moment de canvis i convulsions polítiques, de la conquesta d’Amèrica, dels grans invents de Da Vinci, de l’humanisme,

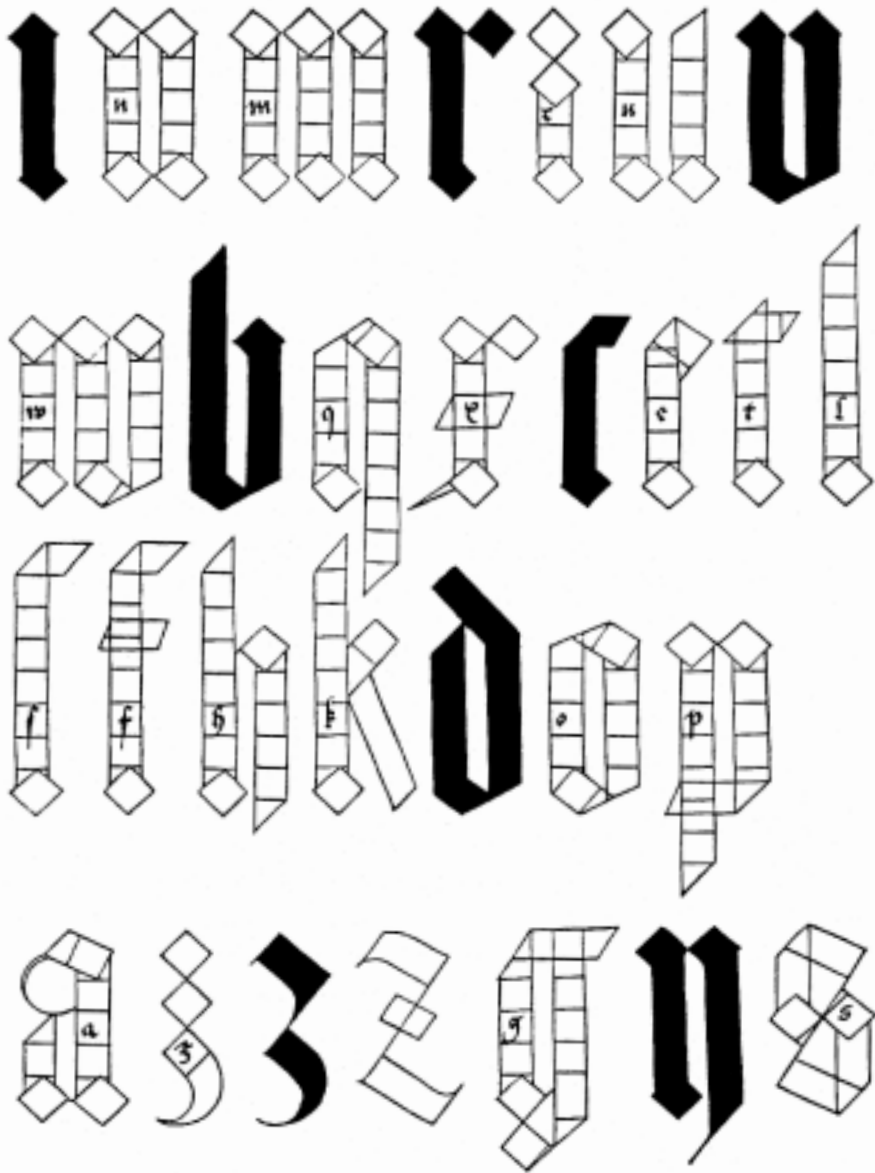
d'espendor de l'art, la literatura, l'arquitectura... en el cor, en una paraula, del Renaixement.

Mira ha posat ordre a tota aquesta complexitat, com ja ho van fer en el seu moment l'erudit Pare Batllori, amb un vast treball de recerca històrica, o el ja desaparegut Martí Domínguez amb la també obra de divulgació *Els Borja*, primers intents de recuperació de la memòria històrica d'aquesta poderosa família de Xàtiva entre els nostres connacionals. Un text, el de Mira, concís, fluid i amé que defuig l'erudició per tal que els lectors no avesats a la història es deixen seduir pels envitricolls d'aquesta família i d'aquesta època. Tanmateix, la particularitat de l'edició de Bromera és el format i la cura de l'edició: gran format de luxe, farcit de magnífics documents gràfics (fotos, textos, pintures, etc) i inserits en una bella composició formal. Tot plegat, text i imatge, aboquen el lector en una intriga, gairebé novel·lesca: traicions, assassinsats, conjures, etc, base de la llegenda negra que ha envoltat els Borja durant segles. Cal dir, per altra banda, que altres protagonistes de la nostra història també han compartit aquest format en altres propostes de la mateixa editorial: Jaume I, Ausiàs

March o la mateixa ciutat de València. L'obra que ara publica l'editorial Bromera és continuadora, doncs, d'una voluntat de rememorar el nostre passat, a la qual s'ha sumat recentment la Universitat de València, que deu el seu naixement precisament a Alexandre VI. Un esforç que està donant ja els seus fruits, com dèiem al començament: el coneixement per part d'un important nombre de conciutadans d'una ambiciosa família envoltada de polèmica i recoberta de llegenda negra.

Marc Candela

L'enemic a casa

En *Amores que matan*, Vicente Garrido fa una anàlisi detallada dels diferents tipus de maltractaments de què són objecte habitualment un gran nombre de dones. A més a més, el llibre es presenta com una eina útil per a reconèixer un possible agressor i evitar els maltractaments.

AMORES QUE MATAN

VICENTE GARRIDO

ALGAR EDITORIAL ALZIRA, 2000

Durant l'any 2000, seixanta-quatre dones van ser assassinades pels seus companys sentimentals a l'Estat espanyol. La xifra, esfereïdora, posa els pèls de punta i ens ompli d'indignació i de ràbia. Però el més greu de tot és que aquesta dada només representa una xicoteta part, la més tràgica sense dubte, d'una llarguíssima llista d'agressions i maltractaments contra les dones. I l'estat de les coses, en aquest nou mil·lenni que acabem d'encetar, sembla que no ha canviat gaire. De fet, les agressions a les dones continuen sent notícia quasi a diari. Els maltractaments físics, les agressions psicològiques, l'assetjament, etc., constitueixen les formes més habituals d'una violència cruel i tràgica que ha esdevingut quotidiana. És per això que qualsevol iniciativa dirigida a combatre la violència de què són objecte un nombre de persones impossible de determinar significa un pas endavant. Des d'aquesta premissa de solidaritat rebem el llibre *Amores que matan*, del psicòleg i escriptor Vicente Garrido, en un intent d'afrontar el problema a partir del seu estudi i coneixement. Així doncs, aquest llibre es presenta a si mateix com un instrument útil per a prevenir, evitar i combatre la violència de què són víctimes les dones. Pe-

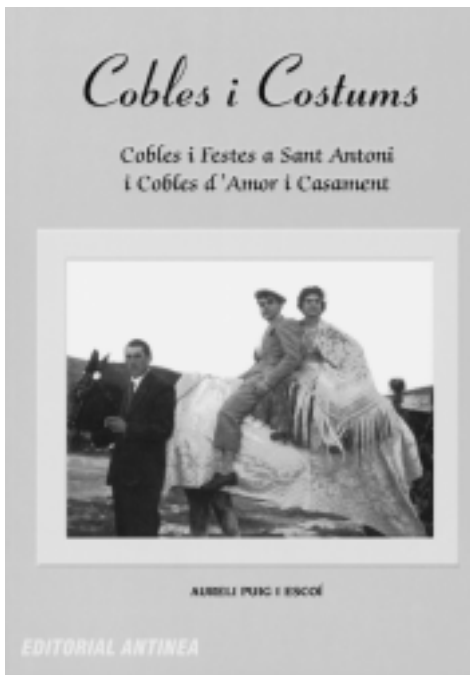
rò, això sí, deixant ben clar des del començament que no hi ha solucions fàcils per a un problema tan complicat i greu. Perquè, de fet, la solució al problema no és única, sinó que implica, en primer lloc, conscienciar la societat i, després, una acció judicial contundent contra els agressors i una defensa preventiva de les víctimes.

D'altra banda, el llibre conté un gran nombre de testimonis reals de víctimes d'agressions que mostren d'una manera fidel la cruesa d'alguns casos de «terrorisme domèstic». Es tracta de dones que han viscut situacions d'extrema violència física o psicològica i que han aconseguit eixir-ne i reconstruir les seues vides. Els testimonis, per tant, poden servir d'exemples a seguir per a altres dones que es troben en situacions semblants. Però la finalitat del llibre és prevenir, descobrir l'agressor abans de l'agressió.

Sergi Verger

Sant Antoni, l'amor i els carlins

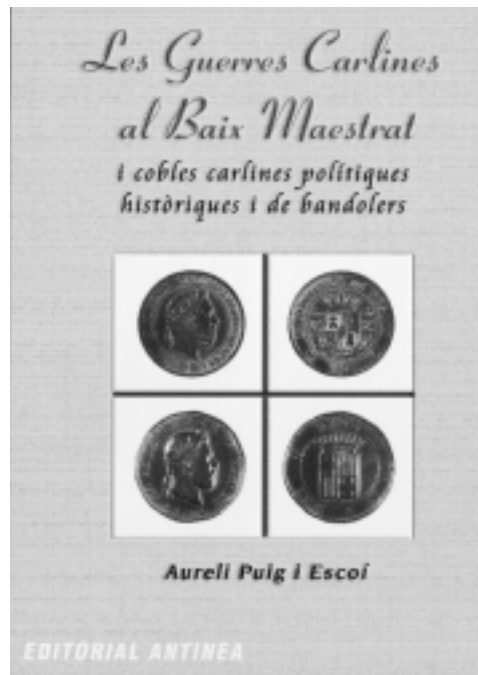
La cobla, per la seua versatilitat i facilitat de retenció, és la forma poètica popular més difosa en les darreries dels processos de transmissió oral de la tradició. Aureli Puig, des del seu mas de Torreblanca, n'aplega un bon grapat en aquests dos reculls temàtics.

---

*COBLES I COSTUMS. COBLES I FESTES A
SANT ANTONI I COBLES D'AMOR I CASAMENT*
AURELI PUIG I ESCOÍ

---

*LES GUERRES CARLINES AL BAIX MAESTRAT
I COBLES CARLINES, POLÍTIQUES, HISTÒRIQUES
I DE BANDOLERS*
AURELI PUIG I ESCOÍ

ANTINEA.VINARÒS, 2000

El primer recull conté dos opuscles diferents: un dedicat a les cobles sobre les relacions intersexuals –festeig, rebutjos i menysteniments, vida matrimonial, gelosia, interessos materials, etc.– que fa palesa l'extraordinària informació antropològica i sociològica que jeu amatent en cadascuna d'aquestes entremaliades estrofetes; i un altre dedicat a sant Antoni que l'autor acompanya amb una descripció minuciosa de la festa d'aquest sant en diversos pobles dels Ports –El Forcall, la Todolella–, el Maestrat –Vilafranca, Benassal, Albocàsser, Benicarló– i la Plana –Torreblanca, Vilanova d'Alcolea, Benicàssim– i que constitueix l'aportació més valuosa del treball.

El segon s'inicia amb una exposició d'alguns episodis de les guerres carlines esdevinguts a terres castellonenes seguit de la col·lecció corresponent de cobles i es tanca amb un segon recull d'estrofes de temàtica històrica diversa –conquesta cristiana, guerra de successió, guerra del francès, fets de bandolers, etc.

El treball de Puig i Escoí es veu hipotecat, però, per una metodologia que ens remet directament a l'emprada pels nostres primers folkloristes: amuntegament d'informació sense indicar-ne la procedència; ordenació temàtica del material poc rigorosa que demana una codificació de major abast; barreja de

cobles recollides directament de fonts orals amb cobles manlevades de reculls ja editats; ús molt limitat de la bibliografia precedent; i, finalment, reproducció de pàgines senceres d'altres autors sense citar-los –més enllà d'una escarida menció a la bibliografia– i sense diferenciar tipogràficament la producció pròpia de la d'altri. Així, copia directament de la Gran Enciclopèdia Catalana (*Les Guerres...* p. 68), de Martí Gadea (*Ibidem*, p. 81 i ss.) o, fins i tot, d'ell mateix reproduint-hi extensos paràgrafs per duplicat (*Ibidem*, pp. 27 i 54 o 53 i 55).

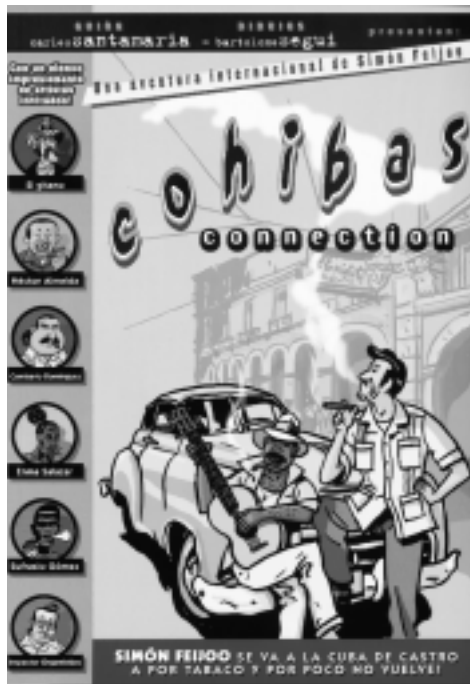
Fet i fet, dos reculls amb les virtuts i els dèficits que podrien tindre els de l'esmentat Martí Gadea: delit per als amants d'una forma genuïna d'apropar-se a la cultura popular, exasperació dels etnògrafs.

Josep Vicent Frechina

De categoria internacional

L'increïble detectiu privat Simón Feijoo, després d'haver cobrat els suculents honoraris del seu últim cas, decideix gastar-se'ls amb unes merescudes vacances a Cuba en temporada baixa. Naturalment, les coses no aniran tan bé com havia previst.

COHIBAS CONNECTION

CARLES SANTAMARIA & BARTOLOMÉ SEGÚI

EDICIONS DE PONENT, ALACANT, 2001

Les relacions entre el còmic i la literatura policíaca han estat constants des de sempre, i han donat obres que van des del clàssic *Spirit* de Will Eisner fins al recent *Greyshirt* d'Alan Moore i Rick Veitch, des de l'oficial *Dick Tracy* de Chester Gould fins al gàngster *Torpedo* d'Abulí i Bernet, des del *Sin City* de Frank Miller fins a algunes aventures de *Batman* –que en els còmics fa honor al sobrenom de «millor detectiu del món» i, per tant, no té res a veure amb el pallasso de les últimes versions cinematogràfiques. Les «aventures internacionals» de Simón Feijoo, però, són bastant més iròniques que tots aquests títols, ja que es tracta d'un personatge que –per entendre'ns– s'assembla bastant més a Torrente que a Sherlock Holmes. Aquesta aventura en concret ens el mostra fent un viatge a Cuba que ell voldria estrictament de plaer, però un amic de moralitat bastant dubtosa, «el gitano», li demana un favor: que li duga unes caixes de cigars Cohibas de contraban. I efectivament, com diu l'eslògan, «¡Simón Feijoo se va a la Cuba de Castro a por tabaco y por poco no vuelve!».

Tot comença molt plàcidament: Feijoo es troba a l'avió amb un vividor cubà, Héctor Almeida, que comença a contar-li batalletes al més pur estil del Vi-

cent T. de *Living l'Havana*, ja que també vol ensenyar-li què hauria de fer i què no per passar-s'ho bé a Cuba. Un cop a l'Havana, però, les coses empitjoren: l'allotgen al més que discutible «Hostal Valencia», l'enganyen canviant-li els seus dòlars per pesos cubans que no vol ningú i, per acabar-ho d'adobar, la policia l'acusa d'haver mort l'home que li havia d'entregar els Cohibas. I a partir d'això el voltatge no para de pujar.

De fet, la ironia no té per què impedir que l'obra siga perfectament sòlida: la trama és complexa, ben travada i amb suficients girs com per sorprendre de manera constant; els personatges deixen caure més d'una màscara o canvien de bàndol a una velocitat vertiginosa... En fi, que *Cohibas Connection* té totes les virtuts que els falten a moltes novel·les pretesament policíacues. I és que els autors saben molt bé què fan, i aconsegueixen que ens ho llegim tot d'una sense avorrir-nos gens.

Felip Tobar

Tirant a l'òpera

L'obra cimera de la nostra literatura medieval, *Tirant lo Blanch*, és el punt de partença d'aquesta versió operística dels germans Sirera. De nou, l'heroi bretó protagonitza els tres puntals de la seua fama: l'honor de la cavalleria, la fe i l'amor de Carmesina.

EL TRIOMF DE TIRANT

JOSEP LLUÍS I RODOLF SIRERA

COL. TEATRE, NÚM. 24.

BROMERA. ALZIRA, 2000

Parlar de teatre contemporani valencià és parlar de Josep Lluís i Rodolf Sirera, si més no des del 1972, any de la fundació del grup de teatre independent «El rotgale». Ara fa trenta anys que els germans Sirera van començar a escriure teatre plegats. De primer, com a membres fundadors d'«El rotgale», i més tard, tots dos sols. I aquesta obra que ara us presentem és un dels molts treballs que els germans Sirera han escrit de forma conjunta.

L'origen d'aquesta obra cal buscar-lo en l'atracció que *Tirant lo Blanch* ha exercit sobre molts dramaturgs. Aquest interès s'ha traduït els darrers anys en diverses formes de resoldre'n dramàticament l'adaptació: des de les versions que tracten de traslladar al gènere teatral la major part possible de les aventures de la novel·la (*Tirant lo Blanch*, de Maria Aurèlia Capmany o *Història del virtuós cavaller Tirant lo Blanch*, de J. M. Benet i Jornet), fins a les que se centren en una part de la història (*En Tirant lo Blanch a Grècia*, de Joan Sales).

Per la seua banda, *El triomf de Tirant* és una versió original en la seua composició temàtica i estructural que ens acostava al món del protagonista des d'una visió artística actual i moderna. El mite del cavaller, així com el món de

l'edat mitjana, han estat recreats pels autors des d'una mentalitat clarament contemporània. De fet, el llibret mai no adapta la novel·la ni segueix el criteri cronològic de la història que s'hi narra. Els autors han volgut anar més enllà i han mirat el passat i el mite des dels coneixements actuals que els estudis de la crítica literària han aportat entorn de la novel·la *Tirant lo Blanch* i, també, d'altres obres de la literatura universal, en especial les del segle xv de caire cavalleresc.

D'altra banda, des del punt de vista operístic, el que més distingeix aquest llibret és la importància dels números simfònics i l'abundància de parts corals que ressalten les característiques èpiques de la trama i li confereixen una espectacularitat extraordinària.

Sergi Verger

Una aproximació científica al valencià i als valencians

Aquest estudi que «descriu, explica i prediu quines són les variables que influeixen als habitants» del nostre país a l'hora de parlar més en una llengua que en una altra, és una aproximació científica a moltes qüestions interessants per a saber què succeeix actualment amb la nostra llengua i quin serà el seu esdevenidor.

---

*ELS VALENCIANS I EL VALENCIÀ.
USOS I REPRESENTACIONS SOCIALS*

ERNEST QUEROL PUIG

*COL·LECCIÓ D'INVESTIGACIÓ FRANCESC FERRER PASTOR
EDITORIAL DENES, VALÈNCIA, 2000*

Sense boles de vidre ni endevinacions, sinó amb una aproximació científica, el professor Ernest Querol i Puig (Morella, els Ports, 1958) ha volgut realitzar una radiografia acurada de la situació de l'ús de la llengua entre els valencians. Es tracta d'un estudi que impressiona per l'extensió i la solidesa de les conclusions a les quals arriba després de vora tres-centes pàgines d'exposar el mètode –enquestes entre alumnes d'ensenyament secundari, majoritàriament– i els resultats als quals ha arribat. I fruit d'aquesta solidesa ha estat el premi rebut per aquest assaig, el «Premi d'Investigació Francesc Ferrer Pastor, 1999», en la seua sisena convocatòria. El professor Querol i Puig no és cap nouvingut en el camp de la sociologia de la llengua; especialista en el processos de substitució lingüística, ha centrat les seues tasques de recerca a proposar «un nou marc teòric i metodològic per a l'estudi de les variables que intervenen en aquests processos, amb el recurs a d'altres disciplines, com ara la psicologia social (teoria de les representacions, la institució jurídica de la representació i la teoria matemàtica de les catàstrofes». A més, exerceix la docència universitària a la UOC.

Aquesta obra presenta en la seua primera part una descripció acurada dels diferents models d'estudi de les rela-

cions interlingüístiques, així com també les claus necessàries per a entendre genèricament els processos de substitució lingüística i les variables intermèdies en les explicacions d'aquests comportaments. Una breu segona part ens descriu el marc teòric i metodològic que ha utilitzat i, a la tercera part, explica els usos i les representacions de les llengües entre els valencians.

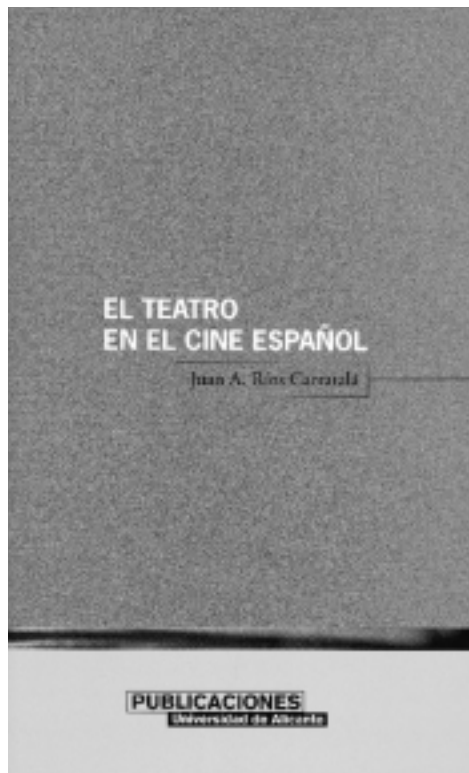
Amb una gradació admirable, el professor Querol i Puig analitza estadísticament els resultats obtinguts, que no deixaran de sorprendre'ns. Així, trobem conclusions sobre punts com la primera llengua apresada; variables lingüístiques segons l'edat, la procedència, el lloc de residència, les llengües de la llar; l'autocategorització de pertinença segons el grup lingüístic i l'actitud respecte a l'altre grup; el grup lingüístic segons l'ús i el desitjat o les motivacions instrumentals segons siga emprat el valencià o el castellà.

Es tracta, en definitiva, d'una obra recomanable per als estudiosos i els interessats en aquesta qüestió que respon, amb una imatge molt pròxima a la realitat, quin és l'ús actual i la previsible evolució de la nostra llengua. Tot un bany de necessari rigor en aquest movedís món.

Alexandre Navarro

El cinema teatral

Sovint, la història del cinema ha necessitat la del teatre. De fet, les relacions entre teatre i cinema són, per a molts, innegables. Aquest volum s'aproxima a l'aparició del teatre en el cinema espanyol, bé en forma de tema en el guió o bé d'adaptació.

EL TEATRO EN EL CINE ESPAÑOL

JUAN A. RÍOS

UNIVERSITAT D'ALACANT. ALACANT, 2000

El professor Juan A. Ríos reedita el seu volum *El teatro en el cine español*, un assaig sobre les relacions entre teatre i cinema a Espanya. L'assaig parteix del punt de vista de la literatura i el cinema en castellà: el professor Ríos ensenya història del teatre del segle XX a la Universitat d'Alacant, però prefeix centrar-se en obres de teatre i pel·lícules en aquesta llengua, encara que també fa esment d'algunes obres en altres llengües.

Cal, però, puntualitzar: l'obra està clarament dividida en dues parts. La primera teoritza sobre els modes de representació del món del teatre (entés com a activitat professional), als guions cinematogràfics espanyols. L'autor destaca, sobretot, un parell de films que retraten l'ambient propi del teatre: *Cómicos*, de Juan A. Bardem, i *El viaje a ninguna parte*, de F. Fernán Gómez, com a honroses excepcions dins un panorama decebedor pel que fa a l'aparició d'aquesta temàtica en el cinema espanyol. Ríos no s'està d'esmentar quines considera pel·lícules *de qualitat* dins la història del cinema espanyol, i opina que els directors cinematogràfics han confiat poc en aquest referent tòpic.

La segona part constitueix el resultat de les experiències docents de l'autor,

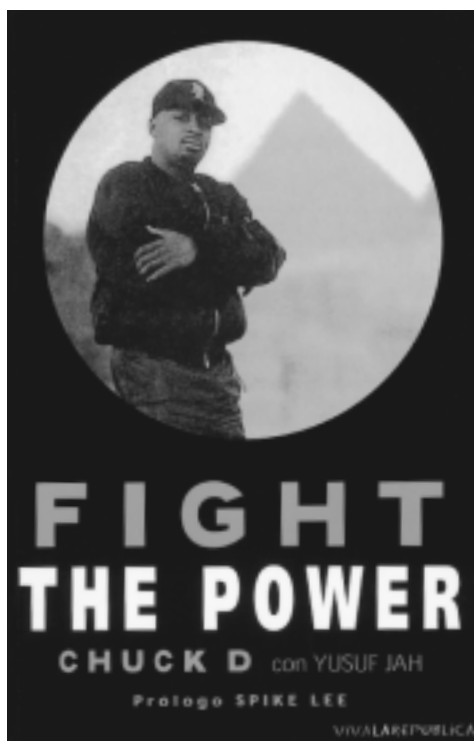
ja que l'anàlisi d'adaptacions cinematogràfiques d'obres de teatre –sempre polèmiques– ha estat un bon ajut didàctic. Comenta pel·lícules com *La casa de Bernarda Alba*, de Mario Camus, o *Calle Mayor*, de nou de Juan A. Bardem. L'autor reclama respecte i coherència en els guions adaptats, ni que siga com a prova de l'interés d'una producció cinematogràfica en una peça teatral.

Acabarem recomanant al professor Ríos que estudeie la possibilitat de col·locar, ni que siga amb finalitats didàctiques, les notes a peu de pàgina allà mateix, i no al final de cada part.

Joan Manuel Matoses

Música negra en un negocio blanco

Si en los noventa ha habido un género capaz de convertirse en referencia de la nueva música negra, sin duda ha sido el Rap. Chuck D., líder de Public Enemy, uno de los grupos más potentes del género, relata en este libro la transformación de una música, hecha para protestar, en un nuevo producto mercantil.

FIGHT THE POWER

CHUCK D. CON YUSUF JAH

PRÓLOGO DE SPIKE LEE

**TRADUCCIÓN DE BRUNO GALINDO
Y MARINA CASALDERREY**

COL. «VIVA LA REPÚBLICA»

NUMA EDITORIAL, VALENCIA, 2001

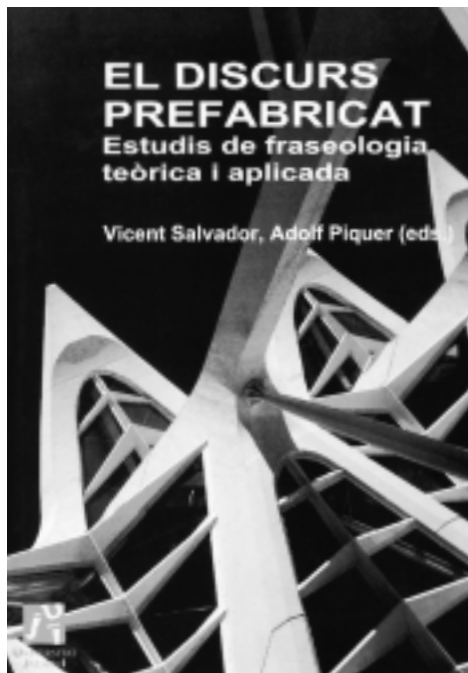
La historia de los géneros musicales convertidos en fenómenos de masas en las últimas décadas del siglo xx es más o menos la misma: blues, jazz, rock o reggae, comenzaron siendo estilos propios de grupos reducidos, casi siempre marginales, y en ocasiones contestatarios. En cuanto comenzaron a resultar comerciales fueron domesticados por la industria de la música y convertidos en puro espectáculo, edulcorado y amable. Uno de los últimos géneros en vivir un proceso similar ha sido el rap, nacido en Nueva York como expresión de protesta de los jóvenes negros —en un principio los emigrantes caribeños—. Sin embargo, con el rap, la industria ha tenido muchos problemas ya que no resulta nada fácil convertir en música para «todo los públicos» unas letras cargadas de rabia y protesta, recitadas y rimadas sobre un fondo musical que queda en un muy segundo plano. Así pues, en muchas ocasiones, la industria y el «stablishment» han decidido atacar el rap y convertirlo en un género subversivo y demonizado. Chuck D, fue durante mucho más de una década el líder de Public Enemy, uno de los grupos más carismáticos del rap y el de mayor proyección internacional. En este libro cuenta sus experiencias en el grupo y lanza sus ideas

en defensa del orgullo negro. Chuck recoge muchas de las propuestas del movimiento negro de los 70, con los Black Panthers, el panafricanismo —es muy interesante el relato del viaje de Public Enemy a Ghana— o los new muslims como ejes de una revuelta contra la marginación del negro americano y por el reconocimiento de su propia identidad. En el campo de la música, Chuck defiende la necesidad de que sean los propios negros los que controlen un negocio en el que son sólo los actores pero no los beneficiarios. Con un estilo muy «rapeado», lleno de jerga y con frases cortas y contundentes, el libro sirve para situarnos en el centro de la revuelta rap de la que aquí sólo nos han llegado los coletazos más descafeinados. Se echan a faltar más notas aclaratorias para los profanos y es una pena que las letras de Public Enemy no estén traducidas pero sin duda el libro, prologado y recomendado por el cineasta Spike Lee, es una magnífica puerta de entrada en esa última revuelta musical, mucho más trascendente de lo que las discográficas nos han hecho creer.

Jordi Sebastià

De la perifèria al centre

La fraseologia és una d'aquestes branques de la filologia que no ha gaudit d'una especial atenció en el nostre país fins fa ben poc de temps. Aquest llibre contribueix a la normalització i difusió d'aquesta interessant i cada vegada més reconeguda disciplina.

---

*EL DISCURS PREFABRICAT.
ESTUDIS DE FRASEOLOGIA TEÒRICA I APLICADA*

---

*DIVERSOS AUTORS (VICENT SALVADOR I ADOLF PIQUER, EDS.)
COL. «ESTUDIS FILOLÒGICS»*

UNIVERSITAT JAUME I, CASTELLÓ DE LA PLANA, 2000

La fraseologia se n'ocupa de l'estudi del *corpus fraseològic* –o *fràsic*– d'una llengua, format per les anomenades *unitats fraseològiques* (UF), on podem incloure, de manera general, locucions, parèmies, proverbis, marcadors discursius, fòrmules rutinàries, etc. La complexitat, diversitat i dificultat de classificació, a banda de la manca d'una metodologia escaient, ha fet que aquestes unitats que formen l'estructura profunda de la llengua –de fet és el que més ens costa quan aprenem una llengua nova– restaren en un pla secundari en els estudis filològics. Noves metodologies, nous enfocaments i nous interessos per tot allò considerat marginal o inclassificable han fixat l'atenció des de fa uns anys en la fraseologia i en els aspectes que l'envolten, siguen de dimensió teòrica o aplicada (a la traducció, a la investigació literària, discursiva, etc).

El discurs prefabricat és una mostra d'aquest interès per la fraseologia. Editat per la Universitat Jaume I de Castelló, és el fruit d'unes jornades celebrades, sota el mateix títol, en aquesta institució l'any 1999 i que ara aplega en forma de llibre les ponències presentades pels especialistes més solvents, amb la intenció d'oferir al lector una idea global dels estudis de

fraseologia, teòrica i aplicada, que s'estan realitzant actualment, sobretot a casa nostra.

El volum dóna compte precisament dels nombrosos aspectes que pot tractar aquesta disciplina des de tres vessants: el purament teòric (la idiomàtica, els límits entre la sintaxi i la fraseologia, la relació entre locucions i parèmies, etc); el de la problemàtica de la traducció –sobretot al català– tractat genèricament o a partir de textos concrets i l'ensenyament de segones llengües; i, finalment, el de l'ús dels fraseologismes en diferents gèneres discursius (la parla col·loquial, les fòrmules jurídiques, el discurs futbolístic, teatral, etc).

En definitiva, un volum complet, rigorós i interessant fins i tot per als profans en el tema.

Marc Candela

El paralelismo entre la fotografía y la guerra

Ernst Jünger ha pasado a la historia de la literatura y del pensamiento como autor siempre polémico, sobre todo por poner de relieve conceptos como valor, patria o raza y por mostrarse partidario de la guerra como método para imponer un equilibrio imposible entre pueblos dominantes y subordinados.

GUERRA, TÉCNICA Y FOTOGRAFÍA.

ERNST JÜNGER

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, 2000

En pocas semanas se han publicado en España dos libros de Jünger y sobre Jünger: *Acercamientos* es un diario por los caminos de la transgresión del alcoholismo y de las drogas, mientras que *Guerra, técnica y fotografía* es el catálogo de la exposición homónima organizada por la Universitat de València para inaugurar las nuevas salas de su sede histórica. Las diversas imágenes expuestas, reunidas bajo el criterio del profesor Nicolás Sánchez Durà, descubren el sentido del valor y de las armas que también se refleja, por ejemplo, en *Los acantilados de mármol* o en *Tempestades de acero*. En esta ocasión, los títulos de los fotolibros que editó Jünger ya proclaman el distintivo inquietante de su manera de pensar: *Luftfahrt ist not* (Necesitamos la aviación) de 1928, *Das Antlitz des Weltkrieges. Fronterlebnisse deutscher Soldaten* (El rostro de la Guerra Mundial. Vivencias del frente de los soldados alemanes) de 1930, y *Hier Spricht der Feind. Kriegserlebnisse unserer Gerner* (Aquí habla el enemigo. Vivencias de la guerra de nuestros adversarios) de 1931. El catálogo cuenta con un interesante estudio del profesor Sánchez Durà sobre los mencionados álbumes que explica la fotografía como arma ideo-

lógica y política. El paralelismo entre la fotografía y las armas se revela cada vez más hiriente, pues ambas se vuelven «más móviles y de total eficacia a distancias crecientes (...) de especial exactitud (...) cada vez más abstractas». El segundo artículo es de Enrique Ocaña, uno de los especialistas más interesantes sobre el pensador alemán y traductor de *Acercamientos*. Ocaña comenta el tremendismo de las imágenes de soldados deformados por la metralla y por los gases tóxicos. Geork Knapp se centra en *El rostro de la guerra Mundial* y en *Aquí habla el enemigo*, Horacio Fernández escribe sobre las lecturas de Jünger y la influencia que tuvieron en su trabajo. Y, por último, se completa el catálogo con varios textos de Jünger: «Guerra y fotografía», «Pelotones de asalto», «El último acto», «Guerra y técnica», «La gran imagen de la guerra» y «Necesitamos la aviación».

Hoy que los ataques bélicos coinciden con el *prime time* de la CNN, en los escritos de Jünger resulta inquietante observar la obsoleta maquinaria de guerra que sembró de cadáveres Europa, y no por última vez.

Pasqual Mas

La reina Greta Garbo

Nau Llibres i Octaedro amplien la col·lecció crítica sobre cinema amb una completa guia del film *La reina Cristina de Suecia*. El llibre inclou una detallada divisió en escenes, acompanyada de fotografies, i una anàlisi pormenoritzada del contingut.

GUÍA PARA VER LA REINA CRISTINA DE SUECIA

SANTIAGO VILA

COL. «GUÍAS PARA VER Y ANALIZAR CINE»

NAU LLIBRES/ OCTAEDRO, VALÈNCIA, 2000

La col·lecció bibliogràfica «Guías para ver y analizar cine», de Nau Llibres i Octaedro, ha optat per oferir anàlisis acurades, profundes i ben documentades sobre pel·lícules fonamentals de la història del cinema. De moment, en porten publicades onze. L'última ha estat una mirada crítica a *La reina Cristina de Suecia* (*Queen Christina*), de Rouben Mamoulian -un dels artistes armenis de la diàspora-, estrenada el 1934 per la Metro Goldwin Mayer. La tria d'aquestes pel·lícules, les «fonamentals», seguirà, com és lògic, un criteri particular i discutible, escollit pel consell assessor de la col·lecció, però no hi ha dubte que, en qualsevol cas, es tracta de treballs amb un alt nivell d'elaboració.

En el cas que ens ocupa, Santiago Vila, un reputat cinematòleg i arquitecte, basteix una proposta d'anàlisi centrada en una particularitat del film de Mamoulian, que li atorga l'estatus d'obra cabdal del cinema: la seua enginyosa combinació d'elements narratius típicament hollywoodians (inclòs el model de producció tipus *star system*, que escollí Greta Garbo per al paper principal) amb tècniques molt personals, preses de diverses fonts (entre elles el mateix avantguardisme rus d'Eisenstein). El film, ambientat a la Suècia del

segle XVII, ens relata la història de la reina Cristina, coronada sent una nena, i a qui el tron causa més nosa que satisfacció. El tractament dels temes, moderníssim per al moment, que realitza el director armeni, fan d'aquesta pel·lícula una obra que no podem passar per alt si volem entendre ben bé els mecanismes narratius del cinema. El llibre de Vila hi serà un bon complement, perquè ens ho conta «gairebé tot» sobre *Queen Christina*: segurament descobrirem, a l'interior de la interessant anàlisi, coses que no havíem imaginat.

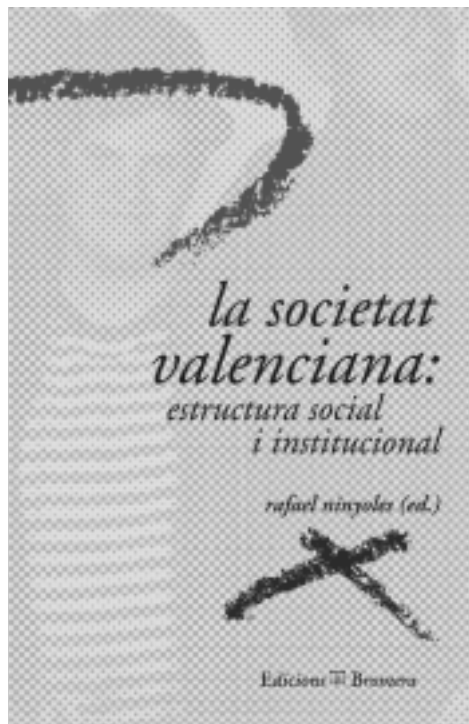
Joan Manuel Matoses

A
B C
D E F
G H I J K
L M N O P
Q R S T
U V W
X Y
Z

Dietheim (1948-50)

Valencians de final de mil·leni

La societat valenciana, volum prologat i dirigit pel sociòleg Rafael Lluís Ninyoles, és un aplec d'articles escrits per un grup de sociòlegs que intenta fer una radiografia civil, econòmica i cultural dels valencians de la darrera dècada del segle xx. Un volum tant a l'abast d'especialistes com del públic en general.

LA SOCIETAT VALENCIANA:
ESTRUCTURA SOCIAL I INSTITUCIONAL
RAFAEL LLUÍS NINYOLES I ALTRES
BROMERA, ALZIRA 2000

Dir Ninyoles quan parlem de sociologia a casa nostra ja és tota una garantia. L'autor entre molts d'altres de *Sociologia de la ciutat de València* (Ed. Germania, 1996) o *Idioma i Prejudici* (Ed. Moll, 1971) es dedica des de fa molt temps a dissecionar el ser i el fer d'una societat, la valenciana, tan contradictòria com moderna sempre des d'un rigor científic i unes intuïcions admirables. Una feina la seua, al capdavant la dels sociòlegs al País Valencià, ben difícil a causa d'una endèmica falta de recursos materials tal i com ho adverteix Ninyoles al seu pròleg. Perquè de recursos humans, d'estudiosos, no en deuen faltar. Només cal repassar el nombre i la talla dels articulistes que han participat en aquest estudi on trobareu reputats especialistes com ara Josep Solves, Vicent Franch Ferrer, Lluís Aguiló, Antonio Ariño o Rafael Castelló només per citar-ne alguns. Estudiosos que s'endinsaran en àmbits com ara la sanitat, el consum, l'economia, la política o la llengua per tal de definir els contorns d'una societat que sens dubte afronta el nou mil·lenni amb alguns dèficits importants, però a cavall també d'uns avanços i transformacions esperonadors.

¿Com són, però, els valencians? Diríem que els valencians en quant a comportaments i idees no difereixen massa de la resta dels ciutadans de l'Estat espanyol. Tan sols en alguna ocasió els valencians es desmarquen estadísticament i sovint de forma inapreciable de la resta d'espanyols. Curiosament estan lleugerament més autosatisfets que ningú. Són també més tolerants amb qüestions com l'homosexualitat, el divorci o

l'eutanàsia encara que els més intolerants amb els nordafricans, els toxicòmans i els alcohòlics, i sense dubte els menys solidaris internacionalment. Valoren més que els espanyols la importància de la família i del treball, poc religiosos, audaçs i individualistes però poc innovadors, proteccionistes i curiosament i bastant per damunt d'altres comunitats, els que se senten més espanyols a tot l'Estat. L'espanyolisme valencià, dirà un dels autors del llibre amb les xifres a la mà, supera l'espanyolisme del conjunt dels espanyols. Una dada que ens du directament al magnífic article de Josep Solves sobre el pensament social i la qüestió nacional al País Valencià que, per si sol, mereixeria una ressenya a part. Aquest espanyolisme valencià xoca frontalment amb les idees nacionalistes, formulades d'ençà els anys 60 i que tanta influència han tingut, de bona part de la intel·lectualitat valenciana. Segons Solves davant la mitologia condemnatòria del franquisme es proposà per part d'aquests intel·lectuals amb Joan Fuster al capdavant una mitologia salvífica esquerrana i nacionalista. «Els intel·lectuals valencians –apunta Solves– revestiren de ciència allò que no eren més que doctrines estratègiques i interessades. En això tant el catalanisme com el blaverisme». El context polític acabà substituint la il·lustració per la il·lusió. Avui, ja en ple segle XXI els valencians ens trobem abocats segons l'autor a un «double bind» o il·lusió d'alternatives. Davant d'un conflicte d'identitat ben paralitzant. El debat d'allò que som i com som continua obert.

Francesc Viadel

Pere Coromines o el mal necessari de la política

Pere Coromines, títol de l'obra guardonada amb el XV Premi Ferran Soldevila de biografia, memòries i estudis històrics, és el relat exhaustiu de les vicissituds d'un personatge que com a destacat polític, advocat, escriptor i economista jugà un paper de primer ordre en el catalanisme de les primeries del segle XX.

PERE COROMINES

SANTIAGO IZQUIERDO

COL. «PERSONATGES»

EDITORIAL AFERS. CATARROJA-BARCELONA 2001

L'editorial Afers tornà amb una de les seues magnífiques biografies sobre personatges que han incidit en la vida política o cultural de l'àrea catalana. Francesc Layret, Ferran Soldevila, Josep Renau entre d'altres i ara Coromines, pare del reputat filòleg, són alguns dels personatges la biografia dels quals s'ha abordat des d'aquesta important per bé que modesta plataforma editorial. Una línia interessantíssima i que podria amb el temps desvetlar-nos als valencians l'interès de nombrosíssims valencians de la nostra època que han estat deliberadament oblidats.

Pere Coromines (Barcelona 1870-Buenos Aires 1939), es mereixia un estudi d'aquesta mena. Membre del grup L'Avenç, fundador entre moltes altres institucions de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), diputat a Corts entre 1910 i 1914, redactor de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932, conseller de Justícia i Dret en 1933, la biografia de Coromines forma part de l'aventura de la construcció de la idea de Catalunya. Diu el prestigiós historiador Josep Termes, autor del pròleg que acompanya aquesta biografia, que Coromines és, sens dubte, «un personatge no tan sols analitzable des de la política». La seua importància rau al capdavant en «la seua actuació i impli-

cació en l'obra cultural institucional del catalanisme». Per a Coromines, i segons Termes, la política no fou cap altra cosa que un mitjà per assolir algunes fites, un «mal necessari». «Coromines –asegura l'autor Santiago Izquierdo– forma part d'aquell conjunt d'homes que, durant les primeres dècades del segle XX, van entendre l'acció política –una acció que tenia com a objectiu la consecució de l'autonomia per a Catalunya– com una pràctica presidida per l'ideal, els quals d'acord amb aquest postulat, integraren com un element preferencial».

Una excel·lent biografia escrita pel jove historiador Santiago Izquierdo Ballester, llicenciat en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona. Izquierdo forma part del Grup d'Estudi d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals adscrit a la Universitat de Barcelona i en l'actualitat treballa sota la direcció de Josep Termes en la seua tesi doctoral sobre la figura de Pere Coromines.

Francesc Viadel

La explicación de la filosofía

Los dos libros que presenta en estos días la editorial Diálogo se encuentran insertos en una colección, la de Historia de la Filosofía, destinados a alumnos de COU y de 2º de Bachillerato. Además de la publicación de títulos en castellano, se han traducido al valenciano *Sobre veritat i mentida en el sentit extramoral* de Nietzsche, el libro VII de *La República* de Platón y las dos primeras disertaciones de *Genealogía de la moral* también de Nietzsche.

SOBRE VERITAT I MENTIDA EN SENTIT EXTRAMORAL

ALEJANDRO ARCHILÉS QUINTANA,
JUAN JOSÉ RUIZ CORTINA Y VICENTE VILANA TAI X

PROFESIÓN DE FE DEL VICARIO SABOYANO

EMILIO AÑÓN SOLER, VICENTE AÑÓN SOLER,
MODESTA GALVÁN CASTELLANO

DIÀLOGO, VALENCIA, 2000

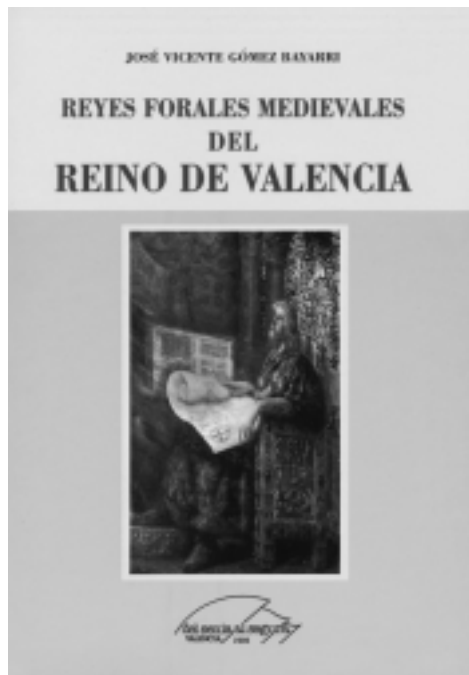
Los distintos títulos de esta colección presentan un esquema semejante, dividido en varios apartados de marcado carácter didáctico. Un apartado introductorio en el contexto del filósofo respectivo, en este caso de Nietzsche y Rousseau, da paso a un estudio sobre el pensamiento del autor, y en tercer lugar a una introducción del texto respectivo. Esta eficaz aproximación al texto traducido en distintas capas viene acompañado de todo género de diagramas explicativos. El texto propiamente dicho se reproduce con los párrafos numerados a fin de que cada pensamiento aludido sea fácilmente localizado por el alumno. Tras el texto hay una «guía de lectura» que va explicando, párrafo por párrafo, su sentido; relacionando las figuras y alusiones que aparecen con otros pasajes de la obra del autor, y explicando los términos técnicos o de difícil comprensión. Hay en quinto lugar un apartado de actividades compuesto por todo tipo de cuestiones de comprensión y relación sobre el texto, así como propuestas de redacción. Con el añadido para los libros de COU de modelos de exámenes de Selectividad, cierra siempre un glosario de términos que obra al modo de un diccionario técnico que el alumno puede consul-

tar ante cualquier duda terminológica. En los casos que nos ocupan, la traducción al valenciano de Nietzsche ha sido encomendada a Joan Baptista Llinares, en tanto la de Rousseau se ha hecho a Cristóbal Aguilar; ambas me han parecido solventes y alejadas de la rutina; a la primera sigue, además, el texto en el alemán original (algo quizá excesivo teniendo en cuenta el público a que va dirigido); la única objeción que puede hacerse a la segunda es el haber conservado sin traducir ciertas oraciones en lenguas cultas (francés, latín) que el lector potencial sólo puede leer con indiferencia. Dos pequeñas, minutísimas observaciones a contemplar en el futuro en torno a un proyecto a todas luces recomendable.

Miguel Catalán

Monarcas del reino de Valencia

El doctor en Historia y catedrático del Instituto de Bachillerato *Luis Vives* de Valencia, José Vicente Gómez Bayarri, ha escrito con este que presentamos un libro donde repasa de manera amena y concisa todo lo relativo a los reyes forales de la Valencia medieval.

REYES FORALES MEDIEVALES DEL REINO DE VALENCIA

JOSÉ VICENTE GÓMEZ BAYARRI

**PROMOCIÓN DE CULTURA VALENCIANA DEL SENIA
AL SEGURA, VALENCIA, 2000**

Con un apartado previo, de lo más logrado del libro, que constituye siempre una semblanza del rey en cuestión, el primer capítulo tiene un significado especial, pues además de trazar la semblanza de Jaime I el Conquistador analiza las características del Reino cristiano que fundó entre los meses de abril y mayo del año 1239 y que repobló con asientos de navarros, catalanes y aragoneses. Aquellos repobladores cristianos vinieron a unirse a la población autóctona más o menos islamizada, y aquel reino tuvo desde su mismo origen una personalidad jurídica (primero con «la Costum», después con los «Furs» jurados en Cortes), administrativa y política propias, distintas a las de Aragón, Mallorca o los condados catalanes.

Tras la huella fundadora de Jaime I siguen los reyes del siglo XIII, Pedro I el Grande (1276-1285), Alfonso I el Liberal (1285-1291), y los del XIV Jaime II el Justo (1291-1327), Alfonso II el Benigno, Pedro II el Ceremonioso y Juan I el Cazador; tras este amable rey, más dedicado a la caza y la música que a los asuntos de Estado, alcanzamos los reinados del s. XV: el de Martín el Humano, el Interregno que se produjo hasta la celebración del Compromiso de Caspe en 1412, el reinado de Fer-

nando I de Antequera, el muy prolongado de Alfonso el Magnánimo (1416-1458), el de Juan II, y, por fin, el de Fernando II el Católico.

Al tono aclaradoramente expositivo hay que añadir unas *addenda* que hacen de este tomo una invitación constante a la consulta: una tabla cronológica, la genealogía completa de los reyes forales, dos cuadros esquemáticos de la representación del brazo real en las diversas Cortes medievales valencianas de los siglos XIV y XV, y, por último, una bibliografía general sobre el tema tratado.

Miguel Catalán

Kassak (1922)

Tres generacions de llibreters alcoians

El treball d'una família de llibreters alcoians al llarg de 125 anys va estar reconegut en la passada edició de la fira Liber 2000 amb el Premi Boixareu Ginesta. *Lletres Valencianes* es va traslladar fins a la capital de l'Alcoià per a parlar-ne amb Luis i Maria, dos dels actuals gerents de les Llibreries Llorens.

Luis Llorens representa la tercera generació de llibreters de la família

La revista *Lletres Valencianes* ha pres la determinació d'ampliar la seua oferta informativa incorporant algunes novetats. I aquesta que ara us presente, permeteu-me la pedanteria, n'és una de les més significatives. L'objectiu d'aquesta nova secció és oferir als nostres lectors la possibilitat de conèixer en profunditat algunes de les llibreries valencianes més emblemàtiques. Però, a més a més, volem donar als llibreters l'oportunitat de fer-se sentir, de parlar-nos del seus problemes i d'exposar-nos les seues demandes.

La secció que hui inaugurem, per tant, pretén ser un pont de comunicació (indirecta) entre els consumidors i els comerciants de llibres, entre els lectors i els llibreters. Després de fer les presentacions de cortesia, iniciem, ara si, el nostre viatge. I ho fem a la ciutat d'Alcoi, en companyia de dos dels actuals gerents de les Llibreries Llorens, Luis Llorens i Maria José, gràcies a l'ajut dels quals ens serà possible traçar un recorregut vivencial per la història d'aquests establiments, però sense oblidar el present i tractant d'intuir el futur.

Tot va començar ara fa cent vint-i-cinc anys, que són els anys que té la primera de les Llibreries Llorens. «La Central», que és com anomenen els seus gerents a la llibreria

*La meua vida i la dels meus
germans ha estat lligada des
de sempre a la llibreria, i
podem dir que hem nascut
i crescut entre llibres.*

original, està situada al centre de la ciutat i va ser fundada l'any 1876. «L'any 1876, un parent llunyà de València que es deia José Llorens, va obrir el primer establiment. Molt després, cap als anys vint, se'n faria càrrec mon pare, que va veure una bona oportunitat el fet de quedar-se la botiga, que també tenia un habitatge en el pis superior. Els meus germans i jo vam nàixer en aquest pis, de manera que la nostra vida ha estat lligada des de sempre a la llibreria, i podem dir que hem nascut i crescut entre llibres.» Potser en aquest cas convindria donar crèdit a algunes teories que preconitzen el determinisme biològic, perquè els fills van seguir els passos dels pares i, després de treballar durant anys en aquesta primera llibreria, van fer prosperar el negoci i van obrir dos establiments més. «Vam pensar que havíem de fer un pas endavant, perquè la millor manera de donar un bon servei és ampliar l'oferta. L'obertura de nous establiments responia, per tant, a la voluntat de donar resposta a les exigències dels clients, i també a una separació conceptual. A més a més, els llibres són com un verí, com una droga tan addictiva que sempre en vols més. Per tot això, l'any 1975 vam obrir la segona llibreria, aquesta on ens trobem ara, al passeig de l'Alameda. Així i tot, donar el pas definitiu va ser difícil, perquè, en aquell temps, la zona de l'eixample d'Alcoi estava pràcticament deserta pel que fa a comerços. De fet, nosaltres vam ser dels primers comerciants que vam obrir un negoci en aquesta zona, perquè la majoria tenien por d'arriscar-se. I, finalment, fa cinc o sis anys, vam obrir el tercer establiment. Aquesta vegada, però, no ens va costar tant acabar de decidir-nos. Això no vol dir que fos fàcil, perquè tots els inicis són difícils, i més si parlem d'una llibreria com la nostra, sense un suport econòmic de pes al darrere com el que tenen alguns grans establiments com ara "El Crisol" o la "FNAC".»

Els llibres són molt més que un producte comercial, no són llaunes de tonyina, sinó un bé cultural que aporta benefici a tota la societat.

«La Central» és la llibreria Llorens més antiga, fundada l'any 1876.

I parlant del dimoni!, la intromissió de les grans superfícies en un mercat que tradicionalment havien monopolitzat en exclusiva les llibreries ha obligat els llibreters de sempre a aguditzar l'enginy per a conservar els clients. La proximitat, el sacrifici diari i una atenció personalitzada sembla que són les úniques armes de què disposen per tal d'afrontar la batalla d'una competència desigual. «Lògicament, nosaltres podem oferir un servei més pròxim i personalitzat que no les grans superfícies. Pensa que els nostres cliens són també els nostres veïns. D'aquesta manera i treballant dia rere dia és com al final s'aconsegueix la fidelitat dels clients.»

I com que el treball ben fet mereix la seua justa recompensa, les llibreries Llorens han vist, darrerament, reforçat el seu prestigi en ser guardonades amb el Premi Boixareu Ginesta que va atorgar en la passada edició de la fira Liber la Comissió Gestora de la Federació de Gremis i Editors d'Espanya. «Sense cap mena de dubte, es tracta d'un premi gratificant, perquè tots els premis, merescuts o no, són gratificants. Però, a més a més, suposa el reconeixement per part de les editorials i dels distribuïdors, per part del món del llibre en definitiva, a la permanència, a la continuïtat i, sobretot, al treball que hem dut a terme al llarg de tants anys.»

I si voleu saber més sobre les Llibreries Llorens, adreceu-vos a la seua pàgina web (www.llorenslibreria.com), on també podreu fer les vostres comandes.

Sergi Verger

Nosaltres podem oferir un servir més pròxim i personalitzat que no les grans superfícies. Els nostres clients són també els nostres veïns i, d'aquesta manera i treballant dia rere dia, és com al final s'aconsegueix la fidelitat dels clients.

